

АЛЬМАНАХ

„ГОМОНУ УКРАЇНИ“
НА 1986 РІК

БІБЛІОТЕКА ВИДАВНИЦТВА „ГОМІН УКРАЇНИ”

Ч. 62

LIBRARY OF “HOMIN UKRAINY” PUBLISHING CO. LTD.

№ 62

EDITED BY M. FIGOL
ЗРЕДАГУВАВ М. ФІГОЛЬ

Published and printed by
“Homin Ukrainy” (Ukrainian Echo) Publishing Co. Ltd.
140 Bathurst Street, Toronto, Ontario, Canada M5V 2R3

АЛЬМАНАХ

»ГОМОНУ УКРАЇНИ«

НА РІК

1986

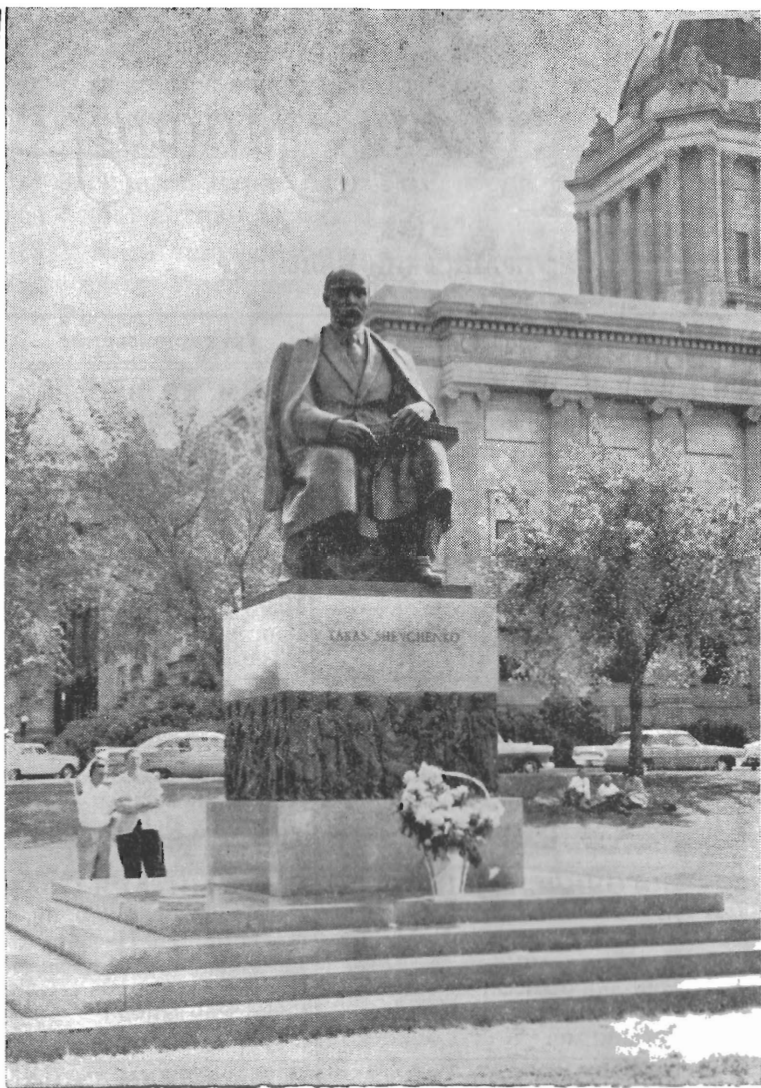
Накладом і друком Видавничої Спілки „Гомін України”
140 Bathurst Street, Toronto, Ontario, Canada M5V 2R3

A L M A N A C

OF

„HOMIN UKRAINY“

1986

Пам'ятник Т. Шевченкові у Вінніпезі роботи скульптора А. Дарагана, відкритий прем. Канади Д. Діфенбекером при великому здвизі народу у 1961 році. На задньому плані видно будинок провінційної легіслятури

Свєнь - Јануару

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. дні	Юліанський:	Григоріанський:
1 19 С	Боніфатія, мч.	НАЙМ. ХР. ВАС. ВЕЛ.
2 20 Ч	Ігнатія Богоносця, свт.	Сильвестра папи
3 21 П	Юліанії, мч.	Малахії пр., Гордія, мч.
4 22 С	Анастасії, вмч.	Собор 70 Апостолів
5 23 Н	Н. пер. РІЗДВОМ – ОТЦІВ	Н. перед ПРОСВ. і Нав.
6 24 П	Навечір'я Різдва, Євгенії	БОГОЯВЛЕННЯ ГОСП.
7 25 В	РІЗДВО ХРИСТОВЕ	Собор Івана Христителя
8 26 С	Собор Прєсв. Богородиці	Юрія, Омеляна, Домін., пр.
9 27 Ч	Степана, первомуч.	Полієвкта, мч.
10 28 П	Мучеників у Нікомидії	Григорія з Нісси, Домет.
11 29 С	Дітей убитих у Вифлеємі	† Теодосія, пр.
12 30 Н	Н. ПО РІЗДВІ, Анісії	Н. ПО ПРОСВІЧЕННІ
13 31 П	Меланії Римлянки, пр.	Єрмила і Стратоніка, мч.
14 1 В	НАЙМЕН. ХР., ВАС.	Отців із Синаю і Раїфи
15 2 С	Сильвестра папи	Павла і Івана, пр.
16 3 Ч	Малахії прор., Гордія, мч.	Поклін оковам Ап. Петра
17 4 П	Собор 70 Апостолів	† Антонія Великого, пр.
18 5 С	Навечір'я Бог., Теопемта	Атанасія і Кирила, св.
19 6 Н	БОГОЯВЛЕННЯ ГОСП.	Н. про МИТАРЯ І ФАР.
20 7 П	Собор Івана Христителя	† Євтимія Великого, пр.
21 8 В	Юрія, Омеляна, Домініки, пр.	Максима, ісп. Неофіта
22 9 С	Полієвкта, мч.	Тимотея, ап., Анастасія, пр.
23 10 Ч	Григорія з Нісси, Дометіяна	Климентія, свц.
24 11 П	† Теодосія Вел. пр.	Ксені Римлянки
25 12 С	Тетяни, мч.	† Григорія Богослова
26 13 Н	ПО ПРОСВ. Єрмила	Н. про БЛУДН. СИНА
27 14 П.	Отців із Синаю і Раїфи. Ніни	† Перен. мощів Івана Зол.
28 15 В	Павла і Івана, пр.	Єфрема із Сирії, пр.
29 16 С	Поклін оковам Ап. Петра	Перен. мощів Ігн. Бого.
30 17 Ч	† Антонія Вел., пр.	Трьох Святителів
31 18 П	Атанасія і Кирила, Олекс.	Кири й Івана, безср.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1. 1909 * Степан Бандера, голова Проводу ОУН 1940-1959
1. 1919 Закон УНР про Автокефалію УПЦеркви
1. 1938 * поет Василь Стус
3. 1918 Договір про з'єднання ЗУНР із УНРеспублікою у Києві
5. 1585 У Львові закладено Ставропігійське Братство
6. 1846 У Києві засновано Кирило-Методіївське Братство
6. 1918 Засновано Держ. Банк УНР, перші укр. гроші (гривні)
7. 1864 * поет Степан Руданський
7. 1918 У Києві почався Всеукр. Правосл. Церковний Собор
8. 1953 † актор і режисер Володимир Блавацький
10. 1946 Російська армія (585 тис.) розпочала „Велику бльокаду УПА”
11. 1647 † митр. Петро Могила, ректор Київської Академії
12. 1878 * письменник Василь Пачовський
13. 1906 Перший укр. щоденник у Києві „Громадська Думка”
14. 1649 Тріумфальний в'їзд геть. Б. Хмельницького до Києва
14. 1880 появився у Львові укр. щоденний часопис „Діло”
15. 1941 Большевицький суд над 59 членами ОУН у Львові
17. 1869 * маляр Іван Труш
17. 1921 відкриття Українського Вільного Університету у Відні
18. 1957 † археолог, антрополог, етнолог Вадим Щербаківський
19. 1939 † поет Михайло Драї-Хмара
20. 1897 * поет і есеїст Євген Маланюк
21. 1803 † останній гетьман України Кирило Розумовський
21. 1919 Закарпатські українці рішили приєднатися до УНР
22. 1918 Прогол. самостійности України IV-им Універсалом
22. 1919 Проголошення соборности України і початок Конгресу Трудового Народу України
23. 1921 Большевики вбили композитора М. Леонтовича
23. 1667 Андрусівським договором Польща і Москва поділили між собою Україну (Правобережжя і Лівобережжя)
25. 1942 † мово- і сходознавець Агатангел Кримський
27. 1860 вийшов перший повний „Кобзар” Тараса Шевченка
28. 1919 Труд. Конгрес прийняв Тимчасову конституцію УНР
- 28-3. 2. 1929 I. Конгрес Українських Націоналістів у Відні, на якому створено ОУН під пров. полк. Є. Коновальця
29. 1633 † архiep., вчений, публіцист Мелетій Смотрицький
29. 1918 бій під Крутами
31. 1918 † світової слави рентенолог проф. І. Пулюй
- 1949 загинув полк. О. Гасин-„Лицар”, шеф Гол. Штабу УПА

Лютий - Февраль

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. дні	Юліанський:	Григоріанський:
1 19 С	Макарія преподобного	Трифона, мч. Задуш. Суб.
2 20 Н	30 п. ЗШЕСТЯ, † Євтимія	М'ЯСОПУСНА, СТРИГ.
3 21 П	Максима, ісп., Неофіта, мч.	Симеона й Анни, прор.
4 22 В	Тимотея, ап., Анастасія	Ісидора, пр.
5 23 С	Климентія, свщ.	Агафії, мч.
6 24 Ч	Ксені Римлянки, пр.	Вукола, пр.
7 25 П	† Григорія Богослова	Партенія і Луки, пр.
8 26 С	Ксенофонта і Марії, пр.	Теодора Страт., Вмч.
9 27 Н	31 п. ЗШЕСТЯ, † Пер. мц. Ів.	СИРОПУСНА, Никифора
10 28 П	Єфрема із Сирії, пр.	Харлампія, мч.
11 29 В	Пер. м. Ігнатія Богоносця	Власія, свщ.
12 30 С	Трьох Святителів	Мелетія з Антіохії, свт.
13 31 Ч	Кира й Івана, безср.	Мартиніяна, пр.
14 1 П	Трифона, мч.	† Кирила, ап. Слов'ян
15 2 С	Стрітіння Господнє	Онисима, ап.
16 3 Н	32 п. ЗШЕСТЯ, Сим., Анни	Н. 1 ПОСТУ, Порфірія
17 4 П	Ісидора, пр.	Теодора Тирона, вмч.
18 5 В	Агафії, мч.	Льва, папи Рим.
19 6 С	Вукола, пр.	Архипа, ап.
20 7 Ч	Партенія і Луки, пр.	Льва Катанського, свт.
21 8 П	Теодора, Страт., Вмч.	Тимотея, пр. Євстахія
22 9 С	Никифора, мч.	Відн. мощів муч. у Євгенії
23 10 Н	про МИТАРЯ Й ФАРИСЕЯ	Н. 2 ПОСТУ, Полікарпа
24 11 П	Власія, свщ.	† 1 і 2 Найд. Гол. Ів. Хр.
25 12 В	Мелетія з Антіохії, свт.	Тарасія, свт.,
26 13 С	Мартиніяна, пр.	Порфірія з Газі, свт.
27 14 Ч	† Кирила, ап. Слов'ян	Прокопія Декаполіта, ісп.
28 15 П	Онисима, ап.	Василія, ісп.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

2. 1919 Симон Петлюра став головою Директорії УНР
2. 1936 на Соловках загинув поет Євген Плужник
3. 1067 † кн. Ростислав (внук Яр. Мудрого), основник галицької династії Ростиславичів
3. 1864 * письменник Володимир Самійленко
7. 1933 † актор і режисер Микола Садовський (Тобілевич)
7. 1942 Собор єпископів УАПЦ у Пинську
9. 1918 у Бересті Центральні держави визнали укр. державу
9. 1918 большевики вимордували в Києві 5000 осіб
9. 1942 Гестапо арештувало сотні українців у Києві
9. 1963 Прибув до Риму із заслання патріарх Йосиф Сліпий
10. 1900 в Харкові засновано Революційну Українську Партію
10. 1940 покликано Революц. Провід ОУН під пров. С. Бандери
10. 1946 бойкот виборів до Верх. ради ССРСР на заклик УГВР
11. 1908 † письм., диригент і композитор Анатоль Вахнянин
12. 1924 поляки замучили Ольгу Басараб, члена УВО
12. 1939 вибори до першого Союму Карпатської України
12. 1945 в бою з большевиками згинув полк. Дм. Клячківський (Клим, Савур), Командир УПА-Північ
12. 1871 * письменник Лесь Мартович
13. 1795 † письменник Григорій Кониський
15. 1968 † поет і есеїст Євген Маланюк
16. 1918 проголошення самостійности Кубані
17. 1892 * патріарх і кардинал Йосиф Сліпий
19. 1900 М. Міхновський промовляв н. т. „Самостійна Україна”
20. 1054 † вел. кн. Ярослав Мудрий
21. 1942 німці розстріляли в Києві поетесу Олену Телігу
- 21-22. 1940 НКВД арештувало багато осіб, пов'язаних з ОУН
23. 1921 Ліга Націй визнала, що Польща окупувала ЗУНР
24. 1865 * письменник Іван Липа
24. 1574 перша видрукувана у Львові книжка „Апостол”
25. 1738 згинув у бою з татарами літописець Гр. Граб'янка
25. 1764 Катерина II зліквідувала українські монастирі
25. 1871 * поетеса Леся Українка
25. 1946 загинув у бою полк. Грегит-Різун (Василь Андрусак)
25. 1964 † скульптор світової слави Олександр Архипенко
26. 1886 * графік Юрій Нарбут, † 23. 5. 1920
26. 1942 † письменник Микола Чирський
27. 1664 поляки розстріляли п. Новгородом-Сів. полк. І. Богуна
28. 1772 москалі замучили митр. Арсенія Мацієвича

Бережень — March

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. дні	Юліанський:	Григоріанський:
1 16 С	Памфіла і Порфірія	Євдокії, прмч.
2 17 Н	про БЛУДНОГО СИНА	ХРЕСТОПОКЛІННА
3 18 П	Льва, папи Римського	Євтропія, Клеоніка, і Вас.
4 19 В	Архипа, ап.	Гарасима, пр.
5 20 С	Льва Катанського свт.	Конона, мч.
6 21 Ч	Тимотея, пр., Євстахія	42 мучеників в Аморії
7 22 П	Відн. мощів у Євгенії	Василія, Єфрема і ін. мч.
8 23 С	Полікарпа із Смирни, свц.	Теофілакта, ісп.
9 24 Н	М'ЯСОП. , † Найд. Гол. І. Хр.	Н. 4 П. , † 40 муч. із Севас.
10 25 П	Тарасія, свт.	Кодрата й інших муч.
11 26 В	Порфірія з Гази, свт.	Софронія, патр. Єрусал.
12 27 С	Прокопія Декаполіта, ісп.	Теофана, ісп. Поклони
13 28 Ч	Василія, ісп.	Перен. мощів Никифора
14 1 П	Євдокії, прмч.	Венедикта, пр.
15 2 С	Теодота, свц.	Агапія, (Акаф. субота)
16 3 Н	СИРОПУСНА , Євтропія	Н. 5 ПОСТУ , Савина
17 4 П	Гарасима (1-й день В. Посту)	Олексія, пр.
18 5 В	Конона, мч.	Кирила з Єрусалиму, свт.
19 6 С	42 мучеників в Аморії	Хризанта і Дарії, мч.
20 7 Ч	Василія, Єфрема і ін. мч.	Отців уб. ман. св. Сави
21 8 П	Теофілакта, ісп.	Якова, ісп.
22 9 С	† 40 муч. із Севасті	Лазарева субота
23 10 Н	1 ПОСТУ , Кодрата	КВІТНА (Верб.) НЕДЛЯ
24 11 П	Софронія патр. Єрусал., свт.	Захарії, прор., Артемона
25 12 В	Теофана, ісп.	БЛАГ. ПРЕЧ. БОГОР.
26 13 С	Пер. мощів Никифора, свт.	Собор Арх. Гавриїла
27 14 Ч	Венедикта, пр.	ВЕЛ. ЧЕТВЕР (Страсти)
28 15 П	Агапія й інших муч.	ВЕЛИКА П'ЯТНИЦЯ
29 16 С	Савина і Папи, муч.	ВЕЛИКА СУБОТА
30 17 Н	2 ПОСТУ , Олексія	ВОСКРЕСІННЯ ХРИСТ.
31 18 П	Кирила з Єрусалиму, свт.	СВІТЛИЙ ПОНЕДІЛОК

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1. 1922 ССРСР визнав: в Україні 38% нас. голодує, пом. $\frac{1}{2}$ міл.
2. 1861 скасовано кріпацтво в Україні (під царською Росією)
3. 1947 † композитор і музикознавець Філарет Колесса
- 4-10. 1959 в Івано-Франківському москалі засудили 7 членів Об'єднаної партії за визволення України
5. 1827 * видатний байкар Леонід Глібов
5. 1950 згинув у бою ген. Роман Шухевич — Чулринка, голова Проводу ОУН в Україні, Головний Командир УПА, голова Генерального Секретаріату УГВР
6. 1939 Відкрито в Києві пам'ятник Т. Шевченкові
6. 1967 † маляр Борис Крюків
8. 1169 Суздальський кн. Андрій здобув і зруйнував Київ
- 8-10. 1946 росіяни формально зліквідували УКЦ у Львові
9. 1814 * Тарас Шевченко, геніяльний поет
- 9.3.- 19.4. 1930 судилище над 43 членами СВУ і СУМ у Харкові
10. 1861 † Тарас Шевченко
14. 1923 Рада амбасадорів визнала окупацію Зах. України Польщею
15. 1672 Іван Самойлович обраний гетьманом Лівобережжя
15. 1939 проголошення самостійности Карпатської України
16. 1664 поляки розстріляли геть. Івана Виговського
17. 1874 * Августин Волошин, президент Карпатської України
17. 1917 утворено в Києві Українську Центральну Раду
19. 1864 * Василь Липківський, митрополит УАПЦ
19. 1930 * поетеса Ліна Костенко
19. 1939 в бою з мадярами загинули полк. Михайло Колодзінський-Гузар, Шеф Штабу Карп. України, і його заст. пор. Зенон Тарнавський — З. Коссак, член КП ОУН
20. 1632 * Іван Мазепа, гетьман України
20. 1921 † Адріян Кащенко, автор історичних повістей
20. 1944 УПА зліквідувала нім. генерала „СА” Віктора Люце
20. 1945 розпочалася друга російська офензива проти УПА
21. 1888 * Василь Іванис, голова уряду Кубанського Краю
21. 1908 † історик, археолог і етнограф Володимир Антонович
21. 1942 † письменниця Ольга Кобилянська
23. 1842 * композитор Микола Лисенко
25. 1651 полк. І. Богун переміг поляків під Вінницею
26. 1909 † історик, автор опери „Катерина” М. Аркас
28. 1947 УПА зліквідувала ген. „Вальтера”-Сверчевського
29. 1972 † митр. УГПЦ в Канаді Іларіон (Іван Огієнко)
30. 1973 † Дмитро Донцов, ідеолог і публіцист

Квічень - Аргі

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. дні	Юліанський:	Григоріанський:
1 19 В	Хризанта і Дарії, мч.	СВІТЛИЙ ВІВТОРОК
2 20 С	Отців вбитих у ман. св. Сави	Тита, прп.
3 21 Ч	Якова, ісп.	Никити, ісп.
4 22 П	Василія, свщ.	Йосифа і Юрія, пр.
5 23 С	Никона, прмч., учнів його	Теодула й Агатопода, мч.
6 24 Н	ХРЕСТОПОКЛІННА	НЕДІЛЯ ТОМИНА
7 25 П	БЛАГОВЩ. ПР. БОГОРОД.	Юрія, пр.
8 26 В	Собор Арх. Гавриїла	Іродіона і ін. ап.
9 27 С	Матрони, мч.	Євсихія, мч.
10 28 Ч	Іларіона, пр., Стефана, чуд.	Терентія й ін. мч.
11 29 П	Марка, пр., Кирила, мч.	Антипи, свщ.
12 30 С	Івана Ліст., пр.	Василія, ісп.
13 31 Н	4 ПОСТУ, Іпатія	НЕДІЛЯ МИРОНОСИЦЬ
14 1 П	Марії Єгиптянки, пр.	Мартина, папи
15 2 В	Тита, прп.	Аристарха і ін. ап.
16 3 С	Никити, ісп. Поклони	Агапії й Ірини, мч.
17 4 Ч	Йосифа і Юрія, пр.	Симеона, пр., Акакія, єп.
18 5 П	Теодула й Агатопода, мч.	Віктора, Івана, пр.
19 6 С	† Методія, ап. Акаф. суб.	Йони, пр.
20 7 Н	5 ПОСТУ, Юрія	Н. про РОЗСЛАБЛЕН.
21 8 П	Іродіона й ін. ап.	Януарія, свщ.
22 9 В	Євсихія, мч.	Теодора, пр. Віталія
23 10 С	Терентія й ін. мч.	† Юрія, великомученика
24 11 Ч	Антипи, свщ.	Сави Стратилата, мч.
25 12 П	Василія, ісп.	† Марка, ап. і еван.
26 13 С	Артемона. свщ. (Лаз. суб.)	Василія, свщ.
27 14 Н	КВІТНА (Вербна) НЕДІЛЯ	НЕД. про САМАРЯНКУ
28 15 П	Аристарха й ін. ап.	Ясона і Сосипатра, ап.
29 16 В	Агапії й Ірини, мч.	9 мучеників в Кизиці
30 17 С	Симеона, прп. Акакія, єп.	† Якова, ап. брата І. Бог.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 1-3. 1941 ІІ. Великий Збір ОУН
- 2. 1944 Москва кинула проти УПА 10 дивізій ЧА і НКВД
- 5. 1710 в Бендерах обрано гетьманом Пилипа Орлика
- 5. 1882 * історик Вячеслав Липинський, ідеолог гетьманців
- 7. 1340 † останній галицький князь Болеслав-Юрій ІІ
- 7. 1918 у Владивостоці ств. Далеко-Сх. Укр. Крайову Раду
- 8. 1929 Москва проголосила заборону УАПЦ і її ліквідацію
- 10. 1931 поляки замучили Ст. Охримовича, голову КЕ ОУН
- 11. 1945 росіяни вивезли на Сибір 7 єпископів УКЦ
- 12. 1596 перемога Наливайка і Лободи над поляками
- 12. 1653 союз геть. Б. Хмельницького з султ. Магометом ІV
- 12. 1908 М. Січинський убив ціс. намісника Потоцького
- 15. 1918 † письменник і публіцист Іван Нечуй-Левицький
- 15. 1944 † генерал Ватутін, поран. упівцями командира Енея
- 16. 1946 І. Конгрес АБН
- 17. 1873 † композитор С. Гулак-Артемівський
- 17-21. 1917 Всеукраїнський національний конгрес у Києві
- 17. 1949 згинув полк. Василь Шелест-Сидор, команд. УПА-Захід
- 19. 1885 † історик, письм. і етнограф Микола Костомаров
- 20. 1622 † гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний
- 20. 1891 * ген. Юрко Тютюнник, командир ІІ. Зимового походу
- 20. 1918 полк. П. Болбочан розпочав визволення Криму
- 20. 1922 † композитор Кирило Стеценко
- 22. 1910 † Марко Кропивницький, батько модерного укр. театру
- 22-25. 1944 5000 воїнів УПА звели битву з 30,000 військ НКВД
- 23. 1185 похід проти половців кн. Ігоря Святославича
- 25. 971 битва вел. кн. Святослава проти Візантії за Доростол
- 25. 1913 † письменник Михайло Коцюбинський
- 26. 1890 * Микола Зеров, неоклясик-поет і літературознавець
- 26. 1945 † гетьман Павло Скоропадський
- 28. 1132 † тмутороканський кн. Мстислав, брат Яр. Мудрого
- 28. 1915 бої УСС на Маківці проти москалів
- 28. 1922 В Подєбрадах на Чехії засн. Укр. Госп. Академію
- 28. 1932 Поляки повісили членів ОУН — Голояда і Пришляка
- 28. 1938 † на засланні митрополит Василь Липківський
- 29. 1648 Богдана Хмельницького обрано гетьманом України
- 29. 1928 Українізація чорноморської фльоти. Свято моря
- 30. 1918 Павла Скоропадського проголошено гетьм. України

Травень - Мау

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. дні	Юліанський:	Григоріанський:
1 18 Ч	ВЕЛ. ЧЕТВЕР (Страсти)	Єремії, прор.
2 19 П	ВЕЛИКА П'ЯТНИЦЯ	Атанасія Вел., свт.
3 20 С	ВЕЛИКА СУБОТА	† Теодосія Печ., пр.
4 21 Н	ВОСКРЕСІННЯ ХРИСТ.	Н. про СЛІПОНАРОДЖ.
5 22 П	СВІТЛИЙ ПОНЕДІЛОК	Ірини, мч., Никифора, пр.
6 23 В	СВІТЛИЙ ВІВТОРОК	Йова многострадального
7 24 С	Сави Стратилата, мч.	Поява Чес. Хр., Акакія
8 25 Ч	† Марка, ап. еван.	ВОЗНЕСІННЯ ХРИСТ.
9 26 П	Василія, свящ.	† Перен. м. св. Миколая
10 27 С	Симеона, свящ.	† Симона Зилоти, ап.
11 28 Н	НЕДІЛЯ ТОМИНА	Н. ОТЦІВ, † Кир. і Мет.
12 29 П	9 мучеників в Кизиці	Єпіфанія і Германа, свт.
13 30 В	† Якова, ап. брата Ів. Богос.	Гликерії, мч.
14 1 С	Єремії, прор.	Ісидора, мч.
15 2 Ч	Атанасія Вел., свт.	Пахомія, пр.
16 3 П	† Теодосія печ., пр.	Теодора Осв., пр.
17 4 С	Пелагії мч., Славомира	Андроніка, ап.
18 5 Н	НЕДІЛЯ МИРОНОСИЦЬ	ЗШЕСТЯ СВ. ДУХА
19 6 П	Йова многострадального	Пресвятої Трійці
20 7 В	Поява Чес. Хр., Акакія	Талалея, мч.,
21 8 С	† Івана Богослова	† Константина й Олени
22 9 Ч	† Перен. мощ. св. Миколая	Василіска, мч.
23 10 П	† Симона Зилоти, ап.	Михайла, свт.
24 11 С	† Кирила і Методія, ап. Сл.	Симеона Дивногор., пр.
25 12 Н	Н. про РОЗСЛАБЛЕНОГО	НЕДІЛЯ ВСІХ СВЯТИХ
26 13 П	Гликерії, мч.	Карпа, ап.
27 14 В	Ісидора, мч.	Терапонта, свщ.
28 15 С	Пахомія, мч.	Никити, пр.
29 16 Ч	Теодора Освящ., прп.	Пресвятої Євхаристії
30 17 П	Андроніка, ап.	Ісаакія Далмат., пр.
31 18 С	Теодора Анк., мч.	Єрмія, ап., Єрмея, мч.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1. 1922 відновлено Літ. Наук. Вістник за ред. Д. Донцова
1. 1949 Створено Лігу Визволення України в Торонті
2. 1848 у Львові створено Головну Руську Раду
2. 1967 † педагог Григорій Ващенко
3. 1074 † Преподобний Теодосій Печерський
3. 1924 москалі замордували Миколу Міхновського
3. 1946 відділ УПА зліквідував ген.-полк. НКВД Москаленка
4. 1733 † запорозький кошовий от. Кость Гордієнко
6. 1910 † письменник і громадський діяч Борис Грінченко
6. 1947 СРСР, Польща і ЧССР підписали договір проти УПА
7. 1840 * драматург Марко Кропивницький
10. 1879 * Гол. От. Симон Петлюра, голова Директорії УНР
12. 1943 Битва УПА з нім. військ. з'єднаннями в м. Колки
13. 1849 * великий письменник Панас Мирний
14. 1871 * Василь Стефаник
16. 1648 Перемога Хмельницького н. поляками п. Жовт. Водами
16. 1954 вибухло повстання політв'язнів у Кінгірі
- 18-25. 1917 І. Український Військовий З'їзд у Києві
20. 1949 відділ УПА зліквідував полк. НКВД Колодяжного
- 20-26. 1961 суд над членами Укр. Робітничо-Селянської Спілки (Л. Лук'яненко, І. Кандиба, С. Вірун, О. Лібович, В. Луцьків, І. Кіпиш, Ю. Босовницький)
22. 1861 з Росії перевезено тіло Т. Шевченка до Канева
22. 1920 поляки замучили композитора Остапа Нижанківського
23. 1938 згинув полк. Є. Коновалець, засновник УВО і ОУН
24. 1125 † вел. кн. Володимир Мономах
24. 1742 † гетьман Пилип Орлик в Яссах під Туреччиною
24. 1964 росіяни спалили бібліотеку Української Акад. Наук
25. 1926 у Парижі загинув Гол. От. Симон Петлюра
25. 1936 розпочався львівський „процес Бандери”
26. 1909 † композитор Денис Січинський
26. 1944 згинув М. Палідович-Карпатський, ред. „Ідеї і Чину”
27. 1946 відділи УПА атакували з польською ВіН м. Грубешів
28. 1634 † гравер, поет і друкар Степан Беринда
28. 1916 † великий письменник Іван Франко
28. 1918 переговори в Києві з Кубанню про об'єднання
29. 1952 † ген.-полк. М. Омелянович-Павленко, Нач. Вождь УГА
30. 1887 * скульптор Олександр Архипенко
30. 1876 цар видав Емський указ про заборону укр. мови
31. 1223 битва княжих військ з татарами над Калкою
1922 на Кубані розстріляно десятки тисяч українців

Червень - June

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. дні	Юліанський:	Григоріянський:
1 19 Н	НЕДЛЯ про САМАРЯНКУ	2 після ЗШЕСТЯ
2 20 П	Талалея, мч.	Никифора, ісп.
3 21 В	† Константина й Олени	Лукиліяна й ін. муч.
4 22 С	Василиска, мч.	Митрофана, свт.
5 23 Ч	Михаїла, свт.	Дорогея, свц.
6 24 П	Симеона Дивногор., пр.	Христа Чоловіколюбця
7 25 С	† З Найд. голови Івана Хр.	СОСТРАД. ПР. БОГОР.
8 26 Н	НЕД. про СЛПОНАРОДЖ.	3 після ЗШЕСТЯ, Теодора
9 27 П	Терапонта, свц.	Кирила Олександр.
10 28 В	Никити, пр.	Тимотея, свц.
11 29 С	Теодосії, преп.	† Вартол. і Варнави, ап.
12 30 Ч	ВОЗНЕСІННЯ ХРИСТОВЕ	Онуфрія, пр., Петра Атон.
13 31 П	Єрмія, ап., Єрмея, мч.	Акилини, мч.
14 1 С	Юстина Философа, мч.	Єлисея, прор. Методія, свт.
15 2 Н	НЕДЛЯ ОТЦІВ	4 після ЗШЕСТЯ, Амоса
16 3 П	Лукиліяна й ін. муч.	Тихона з Амадуни, свт.
17 4 В	Митрофана, свт.	Мануїла, й ін. муч.
18 5 С	Дорогея, свц.	Леонтія, мч.
19 6 Ч	Висаріона, Іларіона, пр.	† Юди Тадея, ап.
20 7 П	Теодота, свц., Богдана	Методія, свц.
21 8 С	Теодора Тир.	Юліяна з Тарсу, мч.
22 9 Н	ЗШЕСТЯ СВЯТОГО ДУХА	5 після ЗШЕСТЯ, Євсевія
23 10 П	Пресвятої Трійці	Агрипини, мч.
24 11 В	† Варголомея і Варнави, ап.	Різдво Івана Христителя.
25 12 С	Онуфрія, пр., Петра Атон.	Февронії, прмч.
26 13 Ч	Аклини, мч.	Давида, пр.
27 14 П	Єлесея, прор.	Самсона, пр.
28 15 С	Амоса, прор., Єроніма, пр.	Перен. м. Кира й Івана
29 16 Н	НЕДЛЯ ВСІХ СВЯТИХ	6 п. ЗШ., Петра і Павла
30 17 П	Мануїла, й ін. муч.	† Собор 12 Апостолів

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1. 1630 Тарас Трясило розгромив поляків біля Переяслава
1. 1891 † Василь Мова (Лиманський), укр. поет. і письмен. Кубані
- 1-15. 1944 УПА знищила рос. партизанів Кулагіна-Артаманова
1. 1933 День пам'яті замучених голодом 7 міль. укр. в УРСР
2. 1935 † автор історичних повістей Андрій Чайковський
5. 1708 союз І. Мазепи з шведським королем Карлом XII
5. 1775 рос. цариця Катерина II знищила Запорозьку Січ
5. 1956 † історик Борис Круницький
6. 1937 † поет Богдан Ігор Антонич
7. 1843 † письменник і педагог Маркіян Шашкевич
7. 1930 † маляр Петро Холодний
7. 1942 † Вячеслав Прокопович, голова Ради міністрів УНР
8. 1668 Петра Дорошенка обрано гетьманом України
8. 1855 * письменниця Наталя Кобринська
8. 1919 початок офензиви УГА проти поляків під Чортковом
9. 1919 Євген Петрушевич став диктатором ЗУНР
9. 1944 німці закатували поета Олега Ольжича-Кандибу
- 10-16. 1917 І. Всеукраїнський селянський з'їзд у Києві
10. 1944 загинув полк. Грабець-„Батько”, команд. УПА-Південь
11. 1931 † історик Вячеслав Липинський, теоретик гетьманату
13. 1918 росіяни замордували в Ростові М. Рябовола, голову Законодавчої Крайової Ради Кубані
14. 1569 Люблинська унія
14. 1891 * полк. Євген Коновалець
15. 1934 Г. Мацейко, чл. ОУН, убив польськ. мін. Б. Перацького
- 17-23. 1917 ІІ. Всеукраїнський військовий з'їзд у Києві
- 18-22. 1919 битва УГА з поляками під Бережанами
19. 1205 в бою з поляками під Завихостом згинув кн. Роман
20. 1929 † Євген Чикаленко, письменник, меценат, гром. діяч
23. 1917 І-м універсалом проголошено автономію України
- 23-27. 1934 Світ. конгрес українського жіноцтва в Станіславові
26. 1954 500 українських жінок згинуло в Кінгірі
27. 1709 битва під Полтавою
27. 1964 Відкриття пам'ятника Т. Шевченкові у Вашингтоні
29. 1918 † Федір Вовк, археолог, антрополог і етнограф
29. 1938 † ген. Мирон Тарнавський, Нач. Вождь УГА
30. 1704 геть. І. Мазепа об'єднав Право- і Лівобережну Україну
30. 1941 Акт відновлення укр. держави; прем'єр — Я. Стецько
- 1955 Націоналісти поч. визв. повст. на Воркуті, табір ч. 3

Липень - July

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. дні	Юліанський:	Григоріанський:
1 18 В	Леонтія, мч.	Косми і Дам'яна, безср.
2 19 С	† Юди Тадея, ап.	† Пол. Ризи Пр. Богород.
3 20 Ч	Пресвята Євхартстія	Якинта, мч.
4 21 П	Юліяна з Тарсу, мч.	Андрея Крит, свт.
5 22 С	Євсевія, свщ.	† Атанасія Атон., пр.
6 23 Н	2 після ЗШЕСТЯ, Агрипини	7 після ЗШЕСТЯ, Сисоя
7 24 П	Різдво Івана Христителя	Томи й Акакія, пр.
8 25 В	Февронії, прмч.	Прокопія, вмч.
9 26 С	Давида, пр.	Панкратія, свч.
10 27 Ч	Самсона, пр.	† Антонія Печ., пр.
11 28 П	Христа Чоловіколюбця	Ольги, кн. Київ., Евфимії
12 29 С	Петра і Павла, Верх. Ап.	Прокла й Іларія, мч.
13 30 Н	3 після ЗШЕСТЯ,	8 після ЗШЕСТЯ,
14 1 П	Косми і Дам'яна, безср.	Акили, мч.
15 2 В	† Полож. Ризи Пр. Богор.	† Володимира, кн. укр.
16 3 С	Якинта, мч.	Антиногена, свщ.
17 4 Ч	Андрея Крит. свт.	Марини, мч., Богдана
18 5 П	† Атанасія Атонського, пр.	Якинта і Єміліяна, мч.
19 6 С	Сисоя Великого, пр.	Макрини, пр., Дія, чуд.
20 7 Н	4 після ЗШЕСТЯ, Томи	9 після ЗШЕСТЯ, Іллі
21 8 П	Прокопія, вмч.	Симеона, пр.
22 9 В	Панкратія, свщ.	Марії Магдалини, мирон.
23 10 С	† Антонія Печерського, пр.	Трофима, Теофіла, мч.
24 11 Ч	Ольги, кн. Київ. Евфимії	† Бориса і Гліба, мч.
25 12 П	Прокла й Іларія, мч.	† Успіння св. Анни
26 13 С	Собор Архангела Гавриїла	Єрмолая, свщ., Параскевії
27 14 Н	5 після ЗШЕСТЯ, Акили	10 п. ЗШ., † Пантелеймона
28 15 П	† Володимира, кн. укр.	Прохора, Ніканора й ін.
29 16 В	Антиногена, свщ.	Калиника, мч.
30 17 С	Марини, мч., Богдана	Сили, Силуана й ін. ап.
31 18 Ч	Якинта і Єміліяна, мч.	Євдокима, пр.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1. 1910 поляки вбили студента Адама Коцка у Львові
1. 1918 засновано Український Унів. у Кам'янці Подільському
1. 1966 † письменниця Наталена Королева
2. 1943 німці спалили кількасот людей в с. Губків (Рівенщина)
6. 1961 Відкриття пам'ятника Т. Шевченкові у Вінніпезі
8. 1659 геть. І. Виговський розгромив москалів п. Конотопом
8. 1919 у літунській катастрофі загинув полк. Д. Вітовський
8. 1919 большевики розстріляли літературозн. Вол. Науменка
9. 1920 † ген.-хор. Євген Мешковський, Нач. штабу Армії УНР
- 9-14. 1943 перемога УПА над нім. військ. з'єднаннями
10. 1866 † останній кошовий от. Задунайської Січі О. Гладкий
11. 969 † вел. кн. св. Ольга
- 12-14. 1917 Всеукраїнський з'їзд залізничників у Харкові
11. 1944 створення Української Головної Визвольної Ради
- 13-14. 1943 Міжнародна комісія розкрила Вінницький злочин:
НКВД вимордувало в 1937-41 рр. 9500 українців
15. 1944 І. Вел. Збір УГВР обрав гол. Ген. Секр. Р. Шухевича
17. 1849 * письменниця Олена Пчілка
17. 1907 * Роман Шухевич (ген. Тарас Чупринка)
- 17-22. 1944 битва І. УД УНА з москалями під Бродами
17. 1959 закон Конгр. ЗСА про „Тиждень Поневолених Націй”
18. 1863 „Валуєвський указ” про заборону української мови
18. 1871 † Анатоль Свидницький
18. 1917 у Києві повстання проти російської окупації
21. 1941 † письменник Богдан Лепкий
22. 1944 † поет Олександр Олесь у Празі
25. 1687 Івана Мазепу обрано гетьманом України
25. 1942 у Києві німці розстріляли Дмитра Мирона-Орлика, Кр. пров. ОУН на СУЗ, 2-го пров. Пох. Групи „Північ”
27. 1147 Клима Смолятича обрано митрополитом Русі-України
27. 1657 † гетьман Богдан Хмельницький
27. 1672 гетьм. П. Дорошенко розбив поляків б. Четвертинівки
27. 1834 відкриття у Києві університету ім. св. Володимира
29. 1015 † вел. кн. св. Володимир Великий
30. 1947 † маляр Федір Кричевський
30. 1899 *адвокат Володимир Горбовий
30. 1944 загинув у бою з москалями ген. Гончаренко (Л. Ступницький), полк. УНР, шеф штабу УПА-Північ
- 1920 засновано УВО під проводом Є. Коновальця
- 1967 судилище у Львові над 9 членами Укр. Нац. Фронту

Серпень - August

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. дні	Юліанський:	Григоріанський:
1 19 П	Макрини, пр.	7 Макавейських мучен.
2 20 С	† Іллі пророка	Перен. мощів Стефана
3 21 Н	6 після ЗШЕСТЯ , Симеона	11 після ЗШЕСТЯ , Ісаакія
4 22 П	Марії Магдалини	7 молодців з Ефезу, мч.
5 23 В	Трофима, Теофіла, мч.	Євсигнія, мч.
6 24 С	† Бориса і Гліба, мч.	Преображення Господнє
7 25 Ч	† Успіння св. Анни	Дометія, прмч.
8 26 П	Єрмолая, свщ. Параскевії	Єміліяна, ісп.
9 27 С	† Пантелеймона, вмч.	† Матія, ап.
10 28 Н	7 після ЗШЕСТЯ , Прохора	12 п. ЗШЕСТЯ , Лаврентія
11 29 П	Калиника, мч.	Євпла, мч.
12 30 В	Сили, Силуана й ін. ап.	Фотія й Анікити, мч.
13 31 С	Євдокима, пр.	Максима, ісп.
14 1 Ч	7 Макавейських мучеників	Перен. м. Теодосія Печ.
15 2 П	Перен. мощів Стефана	УСПІННЯ ПР. БОГОР.
16 3 С	Ісаакія, Далматія, Фавста,	Діюмида, мч.
17 4 Н	8 після ЗШЕСТЯ , 7 мол. мч.	13 п. ЗШЕСТЯ , Мирона
18 5 П	Євсигнія, мч.	Флора і Лавра, мч.
19 6 В	Преображення Господнє	Андрія Страт., мч.
20 7 С	Дометія, прмч.	Самуїла, прор.
21 8 Ч	Єміліяна, ісп.	Тадея, ап., Васси, мч.
22 9 П	† Матія, ап.	Агатоніка, мч.
23 10 С	Лаврентія, архид., і мч.	Луппа, мч., Іринея, свщ.
24 11 Н	9 після ЗШЕСТЯ , Євпла	14 п. ЗШЕСТЯ , Євтиха
25 12 П	Фотія й Анікити, мч.	Варголомея і Тита, ап.
26 13 В	Максима, ісп.	Адріяна і Наталії, мч.
27 14 С	Перен. мощів Теодосія Печ.	Пімена, пр.
28 15 Ч	УСПІННЯ ПР. БОГОРОД.	Мойсея, пр., Августина
29 16 П	Діюмида, мч.	† Усік. Гол. Івана Христ.
30 17 С	Мирона, мч.	Олександра, Івана, Павла
31 18 Н	10 після ЗШЕСТЯ , Флора	15 п.ЗШ. , † Пол. Пояса

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1. 1876 * Володимир Чехівський, голова Ради міністрів УНР
1. 1913 † Леся Українка
1. 1914 у Львові утворено Головну Українську Раду
1. 1931 † ген.-полк. Микола Юнаків, Нач. Штабу Укр. Армій
1. 1953 Масаkra укр. політв'язнів у Воркуті, табір ч. 29
4. 1899 * письменник Борис Антоненко-Давидович
4. 1914 у Львові засн. Союз Визволення України
5. 1940 † археолог, етнограф, історик Дмитро Яворницький
8. 1819 * Пантелеймон Куліш
8. 1918 підписано державний договір України з Дон. Військом
10. 1907 † письменниця Марко Вовчок
13. 1953 москалі змасакували укр. політв'язнів Норильська
14. 988 Вел. кн. Володимир встановив християнство в Україні
15. 1965 † світової слави економіст Володимир Тимошенко
16. 1945 СРСР приділив Лемківщину Польщі
17. 1245 перемога короля Данила над мадярами
17. 1883 * Дмитро Донцов, ідеолог українського націоналізму
18. 1836 * Олександр Кониський
20. 1649 договір Хмельницького з польськ. королем у Зборові
20. 1843 † письменник Григорій Квітка-Основ'яненко
20. 1891 * поет-неоклясик Павло Филипович
21. 1627 Перший словник укр. мови Беринди в Києві
- 21-25. 1943 III. Надзвичайний Великий Збір ОУН
22. 1932 Москва розпочала народобивчий голод в Україні
22. 1944 згинув Рост. Волошин-Павленко, голова Збору УГВР
22. 1944 згинув Клемпущ-Лопата, Провідн. ОУН на Закарпатті
25. 1698 в московській неволі загинув геть. Петро Дорошенко
25. 1792 на Тамань прибула фльота козаків полк. Сави Білого, що дала початок українського заселення Кубані
26. 1657 в Чигирині обрано гетьманом Івана Виговського
27. 1856 * Іван Франко, учений, письменник, поет
28. 1921 большевики розстріляли повстанського провідника і поета Гр. Чупринку, сотн. Андруха, ком. УВО, сотн. Опоку і 36 членів Центр. Повстанського Комітету
29. 1868 * письменниця Л. Старицька-Черняхівська, член СВУ
29. 1940 † у Берліні Євген Петрушевич, президент ЗУНР
31. 1919 Армії УНР і УГА визволили Київ від москалів
31. 1944 згинув Юрій Липа, лікар УПА, публіцист, поет
- 1919 у Москві розстріляли ген.-чет. Осипа Микитку

Вересень — September

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. дні	Юліанський:	Григоріанський:
1 19 П	Андрея, мч.	† Початок церковного року
2 20 В	Самуїла, прор.	Маманта, мч.
3 21 С	Тадея, ап., Васси, мч.	Антима, свц., Теоктиста
4 22 Ч	Агатоніка, мч.	Вавила, свц., Мойсея, пр.
5 23 П	Луппа, мч., Іриней, свц.	Захарії, прор.
6 24 С	Євтиха, свц.	Чудо Арх. Михаїла
7 25 Н	11 п. ЗШЕСТЯ, Вартоломея	16 п. ЗШЕСТЯ, Созонта
8 26 П	Андріяна і Наталії, мч.	Різдво Пр. Богородиці
9 27 В	Пімена, пр.	Йоакима й Анни, Север.
10 28 С	Мойсея пр., Августина, свт.	Минод., Митрод., Нимфод.
11 29 Ч	† Усік. Голови Івана Хрест.	Теодори преподобної
12 30 П.	Олександр. Івана, Павла, свт.	Автонома, свц.
13 31 С	† Пол. Пояса Пр. Богород.	Корнилія, мч.
14 1 Н	12 після ЗШЕСТЯ, Н. Рік	17 п. ЗШ., Возд. Чес Хр.
15 2 П	Маманта, мч.	Никити, вмч.
16 3 В	Антима, свц., Теоктиста	Євфимії, влкмч.
17 4 С	Вавила, свц., Мойсея, пр.	Софії, Віри, Надії, Люб.
18 5 Ч	Захарії, прор.	Євменія, пр.
19 6 П	Чуд. Арх. Михаїла	Трофима і Савватія, мч.
20 7 С	Созонта, мч.	Євстатія і Плакиди, мч.
21 8 Н	13 після ЗШЕСТЯ, Різ. Бог.	18 п. ЗШЕСТЯ, Кондрата
22 9 П	Йоакима й Анни, Северіяна	Фоки, свц., Йони, прор.
23 10 В	Минодори, Митрод. Нимфод.	Зачаття Ів. Христителя
24 11 С	Теодори, преподобної	Теклі, мч.
25 12 Ч	Автонома, свц.	Євфросимії, пр.
26 13 П	Корнилія, мч.	† Івана Богослова, ап.
27 14 С	Воздвиження Чес. Хреста	Каллістрата і друж. мч.
28 15 Н	14 після ЗШЕСТЯ, Никити	19 п. ЗШЕСТЯ, Харитона
29 16 П	Євфимії, вмч.	Киріяка, пр.
30 17 В	Софії, Віри, Надії, Любови	Григорія, свц.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1. 1722 * філософ Григорій Сковорода
1. 1939 Початок Другої світової війни
1. 1947 згинув владика Теодор Ромжа, єпископ закарпатців
2. 1938 в Ужгороді засновано Українську Націон. Оборону
3. 1941 в Дніпропетровську закінчився марш Похідної Групи „Південь” під пров. З. Матли; розпочав діяти Провід ОУН Південного Краю під пров. Святослава Вовка
5. 911 договір кн. Олега Віщого з греками у Царгороді
6. 1672 геть. Петро Дорошенко здобув Кам'янець Подільський
7. 1984 † патріарх УКЦ Йосиф Сліпий
7. 1656 „Трактат вічної приязні” Хмельницьк. з Ю. II Ракочі
7. 1921 згинули Віра Бабенко і 62 повстанці
7. 1962 † письменник і поет Тодось Осьмачка
9. 957 відвідини вел. кн. Ольги в Царгороді
9. 1769 * Іван Котляревський, письменник і поет
9. 1944 польсько-російський договір про виселення лемків
11. 1910 † філолог, історик і фольклорист Василь Доманицький
12. 1903 Відкриття в Полтаві пам'ятника І. Котляревському
12. 1947 прихід першого відділу УПА в Зах. Німеччину
15. 1907 † драматург Карпенко-Карий (Іван Тобілевич)
15. 1941 Гестапо виарештувало тисячі націоналістів
16. 1658 договір з Польщею у Гадячі
17. 1864 * видатний письменник Михайло Коцюбинський
17. 1945 згинув Олександр Бусел, член Проводу ОУН
19. 1676 Москва заслала гетьм. П. Дорошенка на Сибір
19. 1929 * літ. критик і поет Іван Світличний
20. 1655 гетьм. Б. Хмельницький розбив поляків під Городком
20. 1947 згинув у бою з поляками Ярослав Старух, Крайовий провідник на ЗОУЗ, член Проводу ОУН, публіцист
21. 1944 † диригент і композитор Олександр Кошиць
22. 1709 у Бендерах помер гетьман Іван Мазепа
22. 1918 у Києві відкрито український університет
23. 1648 Б. Хмельницький розгромив поляків під Пилявцями
23. 1872 * Соломія Крушельницька
25. 1921 Невдалий атентат С. Федака на Підсудського у Львові
29. 1866 * історик Мих. Грушевський, голова Укр. Центр. Ради
30. 1930 поляки замордували сотн. Ю. Головінського, КК УВО
30. 1930 польська „пацифікація”, багато забитих і ранених
30. 1945 перемога УПА ком. Яструба над больш. під Угневом
30. 1947 згинув Степан Хрін, команд. відтинку УПА „Маківка”

Жовтень ~ October

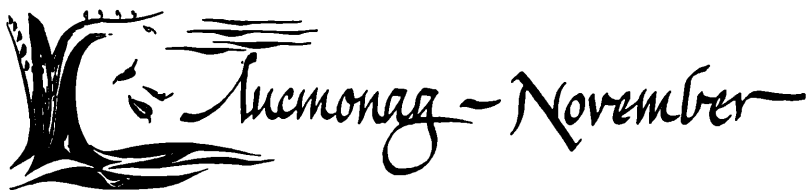

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. дні	Юліанський:	Григоріанський:
1 18 С	Євменія, пр.	Покров Пр. Богородиці Кипріяна, свщ., Юстина Діонісія, свщ. Єротей, свщ.
2 19 Ч	Трофима і Савватія, мч.	
3 20 П	Евстатія і Плакиди, мч.	
4 21 С	Кондрата, ап.	
5 22 Н	15 після ЗШЕСТЯ , Фоки	20 п. ЗШЕСТЯ , Харитини † Томи, ап. Сергія і Вахха, мч. Пелагії, пр. † Якова Алфеева, ап. Євлампія і Євламπίї, мч. Филипа, дияк., Теоф., мч.
6 23 П	Зачаття Івана Христителя	
7 24 В	Теклі, мч.	
8 25 С	Євфросинії, пр.	
9 26 Ч	† Івана Богослова, ап.	
10 27 П	Каллістрата і друж. мч.	21 після ЗШЕСТЯ , Прова Карпа й ін. мучеників Назарія, Гервасія й ін. мч. Євтимія пр., Лукіяна, мч. Лонгина сотника, мч. Осії, прор., Андрія, прмч. † Луки, ап. і єван.
11 28 С	† Харитона, ісп.	
12 29 Н	16 після ЗШЕСТЯ , Кирика	
13 30 П	Григорія, свщ.	
14 1 В	Покров Пр. Богородиці	
15 2 С	Кипріяна, свщ.	
16 3 Ч	Діонісія, свщ.	22 після ЗШЕСТЯ , Йоїла Артемія, вмч. Іларіона Вел., пр. Аверкія, свт Якова, ап. Арети, й ін. мч. Маркіяна і Мартирія, мч.
17 4 П	Єротей, свщ.	
18 5 С	Харитини, мч.	
19 6 Н	17 після ЗШЕСТЯ , † Томи	
20 7 П	Сергія і Ваха, мч.	
21 8 В	Пелагії, пр.	
22 9 С	† Якова Алфеева, ап.	
23 10 Ч	Євлампія і Євламπίї, мч.	
24 11 П	Филипа, дияк., Теофана, мч.	23 п. ЗШЕСТЯ , † Дмитрія Нестора, мч. Параскевії, Неоніли, мч. Анастасії, прмч., Артемія Зиновія і Зиновії, мч. Стахія й ін. ап.
25 12 С	Прова й ін. мч., Косми, пр.	
26 13 Н	18 після ЗШЕСТЯ , Карпа	
27 14 П	Назарія, Гервасія й ін. мч.	
28 15 В	Євтимія, пр., Лукіяна, мч.	
29 16 С	Лонгина сотника, мч.	
30 17 Ч	Осії, прор., Андрія, прмч.	
31 18 П	† Луки, ап. і Єван.	

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1. 1187 † кн. Ярослав Осмомисл, поширив державу по Дунай
1. 1665 Петра Дорошенка обрано гетьманом Правоб. України
1. 1727 Данила Апостола обрано на геть. Лівобер. України
1. 1929 масові арешти членів і симпатиків СВУ
3. 1078 на Нежатій Ниві б. Чернігова загинув вел. кн. Ізяслав
3. 1930 † письм., етнограф і перекладачка Олена Пчілка
3. 1953 † публіцист Юліян Вассиян
4. 1891 * поет Юрій Клен
5. 1909 * поет Богдан Ігор Антонич
6. 1881 * драматург Іван Кочерга
7. 1253 коронація кн. Данила в Дорогичині
8. 1862 † кубанський письменник і отаман Яків Кухаренко
8. 1938 загинув в гулагу Гнат Хоткевич
10. 1621 перемога П. Сагайдачного над турками під Хотиним
10. 1893 † видатний байкар Леонід Глібів
11. 1968 † маляр Никифор із Криниці
13. 1948 † поет, письменник і публіцист Леонід Мосендз
14. 1942 за наказом ОУН оформлено 1-ий відділ УПА під ком. Сергія Качинського-„Остапа“; Свято УПА
- 14-22. 1921 в Києві відбувся Всеукраїнський Собор УАПЦ
15. 1959 больш. агент Б. Сташинський вбив голову Пров. ОУН Степана Бандеру, а 12. 10. 1957, він вбив д-ра Л. Ребета
- 16-20. 1596 на Соборі у Бересті проголошено церковну унію
16. 1876 * Сергій Єфремов, голова СВУ, загинув 1937 р.
- 16-20. 1917 Всеукр. з'їзд Вільного Козацтва в Чигирині
- 19-25. 1848 у Львові відбувся Собор Руських Учених
19. 1918 Створено Українську Нац. Раду у Львові
- 19-21. 1947 москалі вивезли 150,000 українців на Сибір
19. 1962 суд у Карльсруе засудив Б. Сташинського за вбивство С. Бандери і Л. Ребета з наказу Москви
21. 1921 В. Липківський висвячений на митрополита УАПЦ
22. 1933 М. Лемик вик. атентат у російськ. консуляті у Львові
22. 1953 † митрополит УАПЦ Полікарп
24. 1955 договір АБН (Я. Стецько) з Китаєм (Ку Ченг канг)
29. 1794 † філософ Григорій Сковорода
30. 1947 † поет і літературозн. Юрій Клен (Освальд Бурггардт)
- 1949 Звернення Воюючої України до української еміграції

Листопад - November

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. дні	Юліанський:	Григоріанський:
1 19 С	Йоїла, прор., Уара, мч.	Косми і Дам'яна, чуд.
2 20 Н	19 після ЗШЕСТЯ, Артемія	24 п. ЗШЕСТЯ, Акиндина
3 21 П	Іларіона, пр.	Акипсима й ін. мч.
4 22 В	Аверкія, свт.	Йоанікія, пр., ермея, мч.
5 23 С	Якова, ап.	Галактіона, мч.
6 24 Ч	Арети і ін. мч.	Павла, ісп.
7 25 П	Маркіяна і Мартирія, мч.	Єрона й ін. мч., Лазаря
8 26 С	† Димитрія Великомученика	† Собор Михаїла Арх.
9 27 Н	20 після ЗШЕСТЯ, Нестора	25 п. ЗШЕСТЯ, Матрони
10 28 П	Параскевії, Неоніли, мч.	Родіона, Єраста, Олімпа
11 29 В	Анастасії, прмч., Артемія	Вінкентія, Віктора, мч.
12 30 С	Зиновія і Зиновії, мч.	† Йосаф., свц., Ніля, пр.
13 31 Ч	Стахія й ін. ап.	† Івана Золотоуст., свт.
14 1 П	Косми і Дам'яна, чуд.	† Филипа, апост.
15 2 С	Акиндина й ін. мч.	Гурія, Самона, Авіва, мч.
16 3 Н	21 після ЗШЕСТЯ, Акипсима	26 п. ЗШЕСТЯ, † Матея
17 4 П	Йоанікія, пр., Ермея, мч.	Григорія Неокес., єп.
18 5 В	Галактіона, мч.	Платона і Романа, мч.
19 6 С	Павла, ісп.	Авдія, прор., Варлаама
20 7 Ч	Єрона й ін. мч., Лазаря	Григорія, пр., Прокла, свт.
21 8 П	† Собор Михаїла Арх.	Введ. в Храм Пр. Богор.
22 9 С	Матрони і Теоктисти, пр.	Филимона й ін. апост.
23 10 Н	22 після ЗШЕСТЯ, Родійона	27 п. ЗШЕСТЯ, Амфілохія
24 11 П	Вінкентія, Віктора, мч.	Катерини, вмч.
25 12 В	† Йосафата, свц., Ніля, пр.	Клим., папи, Петра, свц.
26 13 С	† Івана Золотоустого, свт.	Алипія, пр.
27 14 Ч	† Филипа, апост.	Якова, мч., Палладія, пр.
28 15 П	Гурія, Самона, Авіва, мч.	Стефана, прмч.
29 16 С	† Матея, ап. і еванг.	Парамона і Філумена, мч.
30 17 Н	23 після ЗШЕСТЯ, Григорія	28 п. ЗШЕСТЯ, † Андрія

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1. 1918 Листопадовий чин. Українські війська зайняли Львів
1. 1889 * письменник гуморист Остап Вишня
1. 1944 Хрущовська офенз. пр. УПА, згинув ген. ЧА Федоров
1. 1944 † у Львові митрополит Андрій Шептицький
1. 1964 † полк. Андрій Мельник
2. 1917 розпочався в Києві Всеукраїнський Військовий З'їзд
- 3-7. 1927 Конференція Українських Націоналістів покликала Провід Укр. Націоналістів очолений Є. Коновальцем
3. 1941 москалі зруйнув. Успенську церкву Печерської Лаври
4. 1921 розпочався II. Зимовий похід під ком. Ю. Тютюнника
5. 1968 в Києві самоспалився Василь Макух
6. 1912 † композитор Микола Лисенко
6. 1918 Кр. Ком. ЗУНР на Буковину перебр. владу в Чернівцях
9. 1918 встановлено Державний Секретаріят ЗУНР
10. 1709 москалі зруйнували гетьманську столицю Батурин
13. 1923 † одеський діяч Іван Липа
14. 1918 створено Директорію УНР
14. 1918 у Києві засновано Українську Академію Наук
15. 1879 * поет Григорій Чупринка
15. 1945 в Авгсбурзі заснов. Українську Вільну Академію Наук
16. 1917 договір України з Кубанню (торг., консул., морськ.)
- 16-19. 1967 I. Світовий Конгрес Вільних Українців у Нью-Йорку
18. 1918 бій під Мотовилікою
19. 1698 † гетьман Петро Дорошенко
20. 1917 III. Універсал УЦРади; створення УНРеспубліки
20. 1918 розпочалася друга большевицька інвазія України
20. 1919 денік. повіс. кубанського політ. о. Олексу Кулабухова
- 21-23. 1943 I. Конференція поневол. Росією народів дала початок Антибольшевицькому Бльоку Народів (АБН)
23. 1873 † історик Мих. Максимович, ректор Київськ. унів.
23. 1921 большев. розстріляли 359 укр. полон. вояків п. Базаром
24. 1934 † на засланні історик Михайло Грушевський
25. 1838 * Іван Нечуй-Левицький
26. 1925 * маляр і мистецтвознавець Панас Заливаха
27. 1943 вел. битва УПА з 2 нім. дивізіями в Чорному лісі
28. 1950 згинув О. Дяків-Горновий, пров. ОУН на Львівщині
28. 1970 у Києві москалі замордували Аллу Горську
- 1932 росіяни вивезли на Сибір 30,000 українців із Полтавської Станиці на Кубані
30. 1932 Загинули бойовики ОУН Старик і Березинський

Грудень - December

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. дні	Юліанський:	Григоріанський:
1 18 П	Платона і Романа, мч.	Наума, прор.
2 19 В	Авдія, прор., Варлаама	Аввакума, прор.
3 20 С	Григорія, пр., Прокла, свт.	Софонії, прор.
4 21 Ч	Вед. в Храм Пр. Богор.	Варвари, вмч., Ів. Дамаск.
5 22 П	Филимона й ін. апост.	† Сави Осв., пр.
6 23 С	Амфілохія і Григорія, свт.	Миколая Чудотв. свт.
7 24 Н	24 після ЗШЕСТЯ, Катерини	29 п. ЗШЕСТЯ, Амвросія
8 25 П	Климентя, папи. Петра, еп.	Патапія, пр.
9 26 В	Алипія, пр.	Непороч. Зач. Богород.
10 27 С	Якова, мч., Палладія, пр.	Мини. Єрмогена, й ін. мч.
11 28 Ч	Стефана, прмч.	Даниїла стовпника, пр.
12 29 П	Парамона і Філумена, мч.	Спиридона, пр.
13 30 С	† Андрія апостола	† Ореста. Євгена й ін. мч.
14 1 Н	25 після ЗШЕСТЯ, Наума	НЕДІЛЯ ПРАОТЦІВ
15 2 П	Аввакума, прор.	Єлевтерія, свц., Павла
16 3 В	Софонії, прор.	Аггея, прор.
17 4 С	Варвари, вмч., Івана Дамаск.	Даниїла, прор.
18 5 Ч	† Сави Осв., пр.	Севастіяна і друж. мч.
19 6 П	Миколая Чудотворця, свт.	Боніфатія, мч.
20 7 С	Амвросія, свт.	Ігнатія Богоносця, свт.
21 8 Н	26 після ЗШЕСТЯ, Патапія	ПЕР. РІЗДВОМ, ОТЦІВ
22 9 П	Непорочне Зачаття Богор.	Анастасії, вмч.
23 10 В	Мини, Єрмогена, й ін. мч.	10 мучеників у Криті
24 11 С	Даниїла стовпника, пр.	Навеч. Різдва, Євгенії, мч.
25 12 Ч	Спиридона, пр.	РІЗДВО ХРИСТОВЕ
26 13 П	† Ореста, Євгена, й ін. мч.	Собор Пр. Богородиці
27 14 С	Тирса, Левія й ін. мч.	Степана Первомученика
28 15 Н	НЕДІЛЯ ПРАОТЦІВ	НЕДІЛЯ ПО РІЗДВІ
29 16 П	Аггея, прор.	Дітей у Вифлєсмі вбитих
30 17 В	Даниїла, прор.	Анісії, мч., Зотіка, пр.
31 18 С	Севастіяна і друж, мч.	Меланії Римлянки, пр.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

2. 1919 Поч. І. Зим. походу ген.-полк. М. Омеляновича-Павленка
4. 1803 † на Соловках ост. кош. Зап. Січі — П. Кальнишевський
7. 1936 † письменник Василь Стефаник
8. 1868 у Львові засновано товариство „Просвіта”
9. 1963 * Борис Грінченко
11. 1891 † учений-лінгвіст Олександр Потебня
12. 1944 загинув полк. Савур-Клячківський, ком. УПА-Північ
13. 1928 * літературний критик Євген Сверстюк
13. 1963 † поет Василь Симоненко
- 14-16. 1917 I Всеукраїнський робітничий з'їзд у Києві
14. 1840 * Михайло Старицький
14. 1942 Гестапо замордувало у Львові Івана Климова-Легенду, Крайового провідника ОУН (1939-41)
15. 1934 Большевики розстріляли у Києві 28 українців (О. Влизько, Д. Фальківський, Гр. Косинка і ін.)
15. 1948 Почав виходити „Гомін України” в Торонті
16. 1637 битва козаків Павлюка і Гуні з поляк. під Кумейками
- 16-23. 1961 судилище над 20 членами Укр. Нац. Комітету
17. 1917 Ультим. Леніна УЦРаді; поч. больш. інвазії України
17. 1939 В копальнях Камчатки загинув поет М. Драй-Хмара
17. 1944 б. Стрілиськ Нових загинув майор Дм. Карпенко-Яструб, командир чужонаціональних частин в УПА
19. 1240 Батий зруйнував Київ
19. 1870 † композитор Михайло Вербицький
19. 1918 Директорія УНР перебр. владу від П. Скоропадського
19. 1920 * Микола Руденко
19. 1945 загинули в ЧССР Дм. Маївський, чл. Проводу ОУН, і ген. Дм. Грицай-Перебийніс, шеф штабу УПА
20. 1616 в Києві видрукувано першу книжку „Часослов”
21. 1930 † історик і публіцист Степан Томашівський
21. 1764 Катерина II зліквідувала гетьманську державу
21. 1944 згинув ген. секр. інформ. УГВР Й. Позичанюк-Шугай
23. 1873 у Львові засновано Наукове Тов. ім. Шевченка
23. 1932 героїчна смерть членів УВО-ОУН Біласа і Данилишина
24. 1920 * Святослав Караванський, літературозн., кол. політв.
26. 1918 постала Рада Нар. Мін. УНР, очолена Вол. Чехівським
29. 1723 † в тюрмі в Петербурзі наказн. гет. Павло Полуботок
31. 1637 у Варшаві закатовано провідника козацького повстання Павлюка (Павла Буга)
- 1924 засн. Спілку Визвол. України, очолену С. Єфремовим

УЦІС

ВЕЛИКДЕНЬ В УКРАЇНІ

(ВЕЛИКОДНЕ ПРИВІТАННЯ З УКРАЇНИ)

*„Христос Воскрес!” — лунає дзвін.
Воскресла вся природа,
І світ увесь — воскресний спів
І радість і розрада.*

*Лунав колись воскресний дзвін
На нашій Україні!
Тепер замовк, не дзвонить він,
А край увесь в руїні...*

*Не грають дзвони у церквах,
Лиш в тюрмах бряжчить сталь,
А Київ наш, в чужих руках,
Мовчки глядить в похмуру даль.*

*Народ заносить молитви
До Бога, до небес,
Щоб Україні волю принести,
Щоб промінь віри знов воскрес.*

*Ми віримо з давніх часів й до нині —
Христос прийшов, щоб нас з гріхів спасти,
Благаємо Тебе, Христе, у тяжкій годині:
„Нехай воскресне наша Україна,
Розп'ята на хресті, як Ти!”*

Україна, 1985 р.

ЦЕРКВА МУЧЕНИКІВ

БЛАЖЕННИШИЙ ПАТРІАРХ ЙОСИФ ПРО УКРАЇНСЬКУ КАТОЛИЦЬКУ ЦЕРКВУ

Ліквідація української Церкви

1 листопада 1944 р. помер мій попередник, святець, Слуга Божий Митрополит Андрей Шептицький. Бог положив на мене важке та величне завдання стати його наслідником саме тоді, коли наша Українська Католицька Церква стояла перед ліквідацією з рук советської влади з допомогою Московського Патріярхату.

Уже 11 квітня 1945 р. мене арештували разом з усіма іншими єпископами. Протягом року наступило ув'язнення більш як 800 священників. Від 8 до 10 березня 1946 р. заінсценізовано нелегальний Львівський Синод, який під безбожницьким натиском проголосив „возз'єднання” Української Католицької Церкви із опанованим советським режимом Православ'ям.

Десять убитих або погіблх єпископів

Це „возз'єднання” і з ним зовнішня ліквідація нашої Церкви були проведені жорстоким насильством. Владик заслано по всіх закутинах Советського Союзу і майже всі вони померли або згинули в тюрмі. Кожен із нас мусів пройти свою хресну дорогу. Єнісейськ, Мордовія, Полярія, Інта, Сибір є живими тільки у моїй пам'яті, а в минулому була це важка дійсність. Дякую Богові, що подав мені силу цей хрест майже 18 років нести і клоню голову в пошані десятком співбратам у єпископаті, більш як 1,400 священникам, 800 монахиням і десяткам тисяч вірних, які у тюрмах несли знам'я жертви свого життя, свою вірність Папі, Римському Апостольському Престолові та Вселенській Церкві.

Вибір між відступництвом і засланням

Наших священників поставили перед вибором — включитися в „режимну Церкву” і тим виректися вселенської єдності, або прийняти принаймні десять літ важкої долі на засланні, із усіма з тим зв'язаними карними наслідками. Ве-

летенська більшість священників вибрала шлях через тюрми й концтраційні табори Советського Союзу.

Один із наших найкращих священників страждав від 1945 до 1955 р. в лагерах Потьми, Сарова, Явасу, Ульянова й Поліванова. Він писав до своїх парафіян: „Приймаю це ув'язнення як покуту і жертвую його за Вас, щоб обминала Вас і молюся за Вас. За парафіян моїх п'ять разів удень молюся. У неділю правлю Службу Божу та щодня молебень... Мене змушували до відступництва, але я остався невгнутий... Діло Боже мусить перемогти. Бережіть віру Ваших батьків!”

Коли ці священники відбули своє десятилітнє ув'язнення, переслідування їх не припинились. Я одержав письмову вістку про одного ієромонаха з Карпат: „У 1968 р. його засудили поновіо на три роки за те, що він навчав дітей релігії; відбув він свою кару до останнього дня. У 1973 р. знову засудили його на півтора року тому, що він читав над хворою жінкою молитву... Советський уряд уважає, що Українська Католицька Церква заборонена, і тому читати молитви навіть у своїй хаті є зчином проти держави”.

Вірні без священників

Не зважаючи на це, нарід залишився вірним своїй вірі. По розкинутих селах, в яких церкви закриті і священники заслані, люди таємно відкривають церкву, співають вечірні, молебні і навіть частини Служби Божої, що призначені для вірних. Цитую із одного звідомлення, яке я недавно одержав: „Щонеділі люди приходять до церкви та разом із дяком співають утрєню та Службу Божу, то значить — тільки відповіді, бо священника немає. На престолі стоїть чаша і свічки засвічені”.

Вірні до такої міри прив'язані до Богослужб, що беруть участь у православних богослужєннях, якщо мають довір'я до священника.

Безбожницька система не осягнула своєї мети

Із вдячністю до Бога можемо ствердити, що, не зважаючи на переслідування, наша Церква, засуджена на погибель, не тільки живе, але й росте, як у західній, так і в східній Україні та в усьому Советському Союзі, де наші каторжники живуть, зокрема на Сибірі.

Наша Церква нараховує в Советському Союзі принаймні

Патріярх Йосиф I

чотири мільйони людей, що залишилися вірними Римові. Їхня віра є така сильна, що приносить багаті плоди: маємо священиків, монахів, монахинь, численні покликання і таємну ієрархію. Безбожницькій системі не вдалося вбити віри. Батьки, що виростили в безбожницькій системі, виховують своїх дітей у християнському дусі. Дисиденти, виховані в атеїстичних школах, говорять про Бога і обороняють Церкву. 35-літня жінка з гордістю признається перед судом, що своїх четверо дітей дала охрестити і вчить їх молитов та катехизму. Запитаний несподівано туристом 14-літній учень: „Чи ти молишся?” — поважно й без вагання відповідає: „Очевидно, що молюся!”

Вічне почитання у Советському Союзі

Листи, що їх одержую від наших вірних, є підбадьорюючі. Настоятелька наших сестер прислала мені цього року свої великодні побажання. Вона пише: „Ми робимо адорацію перед Святими Тайнами день і ніч... кілька доньок вийшло заміж”. Це значить — деякі молоді сестри зложили свої чернечі обіти.

Потайні монахині, що працюють як медсестри, є надзвичайними свідками Христа і провадять до Нього не одну в пошукуванні за Ним душу. Їх жертвенне життя захоплює інших молодих дівчат іти їхніми слідами. Їх ревність будує навіть лікарів-безвірників до тієї міри, що вони, знаючи, що це черниці, хочуть мати їх у своїх лікарнях.

Не бракує покликань

Молодий лікар на Закарпатті вивчає богослов'я з позичених підручників, щоб стати священиком. Молоді лікарі, інженери, правники тощо посвячують себе Богові у священничому або монашому стані. В одному листі з 8 січня 1980 р. пише мені потайний єпископ: „Скоро будемо ми рукополагати нових священиків, які відбувають позаочні курси. Наші монахині беруть письмові запити, а потім приносять від кандидатів відповіді. Усні іспити відбуваються весною і літом на вільному повітрі. Тоді й відбуваються свячення”.

В одному листі з 11 лютого 1980 р. запевняє мене один досвідчений священик: „Серед нововисвячених священиків є прекрасні люди”. Висока це похвала, та скільки треба віри, щоб у катакомбній Церкві одержати благодать священства?

І скільки треба жертвенної відваги, щоб видержати в цьому покликанні? Щоб краще Вам це в'яснити, хочу розказати Вам історію одного нашого священика.

Історія отця Миколи

Назвемо його отцем Миколаєм. Як син глибоковіруючих батьків, уже змалку мріяв стати священиком. Катакомбні священики вчили його богословію. У 1975 р. його висвячено.

Іерейські свячення в пивниці

Свячення відбулися в пивниці у певних людей. Крім Миколи приступило одинадцять кандидатів до свячень. Катакомбному єпископові сослужило кількох старших священиків. Це було зворушливе свято. Ніхто з них не мав священничих риз, бо треба бути дуже обережним у катакомбному душпастирстві. Отець Микола одержав як свій священничий виряд, що був його престолом і ризами, — дерев'яну скриночку від приладдя до гоління. А що в ній? Малий кубок, ложечка, кольорова стрічка, що служила за епітрахиль, і дві малі пляшечки з водою і вином. А хліб, завинений у хустинку, він поклав до своєї кишені. Першу Службу Божу відправило дванадцять нововисвячених священиків у пивниці разом із своїм єпископом. З його благословенням пішли вони в нові катакомби, щоб там почати свою працю на службі Христа й переслідуваних братів.

Подорожуючи з потаємним священиком

Як працюють отець Микола і його одинадцять друзів? Молоді священики з наміром підшукують низько заробітну працю, яка їм дає доволі свободи руху. Вони відправляють Службу Божу залежно від обставин. Отець Микола шукає в кожній місцевості довірених людей. У неділю вранці іде він до села та пристає з людьми, які стоять коло церкви.

— Чи відправляється Служба Божа? — він питає.

— Люди самі моляться, бо священика вивезли, — йому відповідають.

Отець Микола йде до ризниці і питає старого паламаря, чи може служити Службу Божу. Той спочатку дивиться на нього з недовір'ям, але остаточно дається переконати і помагає йому вдягнути ризи. Отець Микола приступає до престоло-

лу і починає співати. Присутні відповідають зі сльозами в очах. Це ж бо так довго, як бачили вони священика і чули Боже Слово. Коли священик відходить із церкви, він знову — простий советський робітник. Паламар просить його на обід і запрошує ще кількох певних людей. Вони просять отця Миколу ще кілька днів залишитися, бо стільки є в них нехрещених дітей, теж хворих, що бажають висповідатися, і чимало незапечатаних могил. Він залишається в селі і виконує свій душпастирський обов'язок.

Пресвята Богомати береже його

Отця Миколу переважно гостять у такій хаті, де у випадку небезпеки він міг би заховатися. Були випадки зради, але вірні запобігли, щоб його не арештували. Коли він священикує, люди його завжди сторожать. Якщо неможливо служити в церкві, служить він Літургію в хаті довіреного вірного. Деколи хрестить він уночі потаємно дітей партійних чиновників. Так мандрує він із своїми друзями по Україні. Він відвідує не тільки католицьких вірних, але також православних. Ціла Україна вірить, що це Пресвята Богомати його береже і що Марія посилає своїх священиків потішати знедолений нарід.

Історія отця Миколи, що її я взяв із звіту з жовтня 1979 р., свідчить про героїчну віру, яка росте серед гнету і спроможна вона зрушити гори. Але за яку високу ціну її здобувається! Це мусів пережити православний дисидент Олесь Бердник, коли він написав Папі: „Я народжений і вихований у країні, де атеїзм є офіційною доктриною. Я прийшов до Христа серед борінь і страждань, відчувши Його найживішу реальність...”

Хресна дорога засіяна кістками

Це пережив також один із наших катакомбних єпископів, якого недавно викрили при виконванні свого обов'язку. Надармо намагалося КГБ погрозами й побоями примусити його до співпраці з ними. Також спроба обіцянками деякої свободи розбити єдність Церкви знутри не вдалася, бо єпископ свідомий того, що для Церкви немає іншої путі від хресної дороги. Ця хресна дорога Української Церкви є ще й тепер засіяна людськими кістками.

У березні 1980 р. в Томашівці, Рогатинського району,

знайдено тіло нашого священика Анатолія Горгулі. Його зв'язали, облили бензиною і спалили. Його вірні мене повідомили, що єдиною його провиною було те, що він залишився вірним своїй Церкві і що правив Службу Божу.

У травні 1980 р. в Зимній Воді, близько Львова, знайдено на заводі, в якому працював, побитого на смерть 60-літнього священика Івана Котика. Лице його було посиніле, ніс сильно окровавлений, його зуби вибиті, а уста набиті хлібом. Вірні похоронили його зі співом церковних пісень, а на похорон прибуло стільки людей, що похоронний похід розвинувся довжиною 600 метрів.

Ще далі важким є те, що наш молодий ісповідник віри Йосиф Тереля написав 6 березня 1977 р. на полотні до Папи Павла VI: „Гіркі часи переживає нині греко-католицька Апостольська Церква України. Ми, вірники Церкви, змушені таємно хрестити, вінчати, сповідати і хоронити! Наше священство в таборах, психлікарнях, і з Божої ласки, у державі, де бути християнином — злочин! Ще ніколи, за всю історію християнства на вірників і слуг Церкви Христової не було таких гонінь і переслідувань, як нині. Українські католики позбавлені всього — родинного щастя, вільно проповідувати, відправляти обряди нашої Церкви — ми в катакомбах!... За слово Боже тут розпинають дух живий! Із своїх 34-ох років, я 14 із них провів у тюрмах і концтаборах СРСР, та психіатричних лікарнях... Кінця злочинам безбожного світу годі сподіватися без протистояння всіх християнських сил світу... Благаємо наших братів і сестер католиків світу та всіх християн стати на наш захист; стати на захист замученої греко-католицької Української Церкви!”

Жива Церква мучеників

Наша Церква не вмерла, так як дехто у вільному світі гадає, або може навіть того й бажає, тому що вона заважає їхнім надто людським плянам. Наша українська Церква живе. Найкращим доказом цього є її мучеництво. Вона страждає, бо вірить; вона вірить, бо страждає. І вона радіє з того, що може за Бога страждати, про що я в одному листі з травня 1938 р. читаю: „Ми є вибранці Господні: це благодать, що ми за Бога й Церкву можемо переносити терпіння”.

Для наших вірних сам факт, що наша Церква по стількох роках кривавого переслідування ще далі існує, — це

чудо Божої благодаті, що завжди спонукує до дальшої призадуми. Це чудо робить їхню віру непохитною.

Також комуністичний режим добре знає, що його боротьба за душі, яку він перед більш як 60 роками почав з такою самопевністю та бундючністю, не мала сподіваних успіхів. Часті заклики у пресі до молоді, також до комуністично зорганізованої молоді (комсомолу), не брати участі в Богослуженнях, як також все даліше ведений глум із релігійних святощів і вірних, ясно вказує, що більша частина народу прив'язана до віри. Ця віра є така сильна, що навіть має силу відтягати молодь від впливу комуністичних провідників і провадити її до Бога. Тільки той, хто сам це безбожницьке пекло пережив, може зрозуміти, яке завдання виконує в моїй Батьківщині Церква як учителька віри й моралі.

Значення для діаспори і вселенські Церкви

Існування і духовна сила Церкви в моїй Батьківщині є надзвичайної ваги для збереження вірності для тих українців-ізоїв, що через втечу або переселення розсипалися по цілому світі і залишилися вірними своїй Церкві. Без існування Церкви-Матері не може бути мови про Церкву на поселеннях! Так як ізраїльський нарід у вавилонській неволі, будь-коли забував Єрусалим, неминуче пристосовувався до поганських звичаїв, так теж і українські поселення без внутрішньої зв'язі з Церквою-Матір'ю згублять свою ідентичність. Ця для життя небезпечна асиміляція вкрадається не тільки на національному полі, але також вступає і в релігійний процес, який міг би допровадити наш нарід до затрати його духовної істоти і його католицької віри.

Тому, що в Божій життєдайній спільноті, яку ми за св. Павлом зevamo Містичним Тілом Христовим, існування однієї Церкви має вплив на всі інші помісні Церкви, не може Українська Церква нікому бути байдужою. Ограблена з усіх інституційних, організаційних і матеріальних засобів, вона з безборонним Христом стала для всіх її Церков-сестер джерелом внутрішньої сили і справжнього відродження. Ось тут саме служить вона своїм вартісним вкладом для скарбниці Вселенської Церкви.

Значення для екуменізму

Коли ми застановляємося над місцем і значенням Української Католицької Церкви на лоні Вселенської Церкви, тре-

ба нам говорити про возз'єднання всіх християн. Єдність у Христі мусить бути знову встановлена і глибоку рану роз'єднання у Містичному Тілі треба гоїти. Другий Ватиканський Собор дає нам це за завдання. У східній Європі над цим завданням працювали вже століттями, від часів Берестейської Унії починаючи.

Сьогодні ведеться з чималим завзяттям так званий екуменічний діалог, але, на жаль, він обмежується до вузького кола вищого духовенства і знатоків. На Заході нарід лиш малувато, а в Советському Союзі зовсім не є причетний у ньому. Але в Советському Союзі через спільно несений хрест переслідування, виріс справжній екуменізм, який через глибокосяжне ісповідування віри і купіль у крові мучеників, сягає до найглибших начал Євангелія: шукати Божого, а не людського. Бо католики, православні, баптисти й інші віросповідання однаково терплять Христа ради. Це терпіння робить їх у подібний спосіб дітьми Божими і дітьми Христової Церкви. Це є здобуток неоціненої вартости. Модерні екуменісти добре поступили б, якби цей стан речей не губили з очей.

А що комуністичний режим?

Ми можемо поставити питання: що може наша Українська Церква сподіватися від комуністичного режиму? Абсолютно нічого!

У рамках комуністичної системи немає місця для Церкви. Якщо вона в будь-який спосіб є толерованою, це є виключно для осягнення нецерковних або протиправних цілей. І якщо ми в тих, дозволених советською державою церковних структурах, знаходимо позитивні християнські елементи, тоді це є визначене не з волі пануючого комунізму, але з волі Божої. Не можна очікувати правдивого блага для Церкви від системи, яка у своїм характері ґрунтовно має поборювати Бога, Церкву й усяку релігію.

Наші брати й сестри в Україні покладаються тому тільки на Бога, який чудом свого провидіння, навіть із віддалі тисячів кілометрів, спроможний зворушити людей стати знаряддям Його милосердної любови. Цю працю чинної любови для мого страждаючого народу дуже успішно виконує від багатьох років організація „Поміч для Церкви в потребі” під проводом о. Веренфріда ван Страатена. Йому й усім вам

складаю подяку в імені моєї забутої і невизнаної Української Церкви за неоцінену поміч, яку вона від вас могла одержати. Наша вдячність є тим більша, бо ми відчуваємо, що ви нам даєте не тільки ваш гріш, але й частину Вашого серця.

Ваше допоміжне завдання

Далеко важнішою від матеріальної допомоги є духовна й моральна підтримка, якою ви можете послужити. Це є вашим завданням і обов'язком ніколи не забувати про переслідуваних братів. Колишній професор і ректор нашої Духовної Семінарії у Львові, о. д-р Іван Чорняк, що помер 26 січня 1980 р. як святець по 35-літніх стражданнях, просив мене у своєму останньому листі зробити все, щоб вплинути на публічну опінію, зрушити сумління світу, вимагати елементарного права свободи віри для всіх поневолених у Союзі народів, і щоб не допустити до того, щоб над мовчазною Церквою стояла мертвецька мовчанка від тих, які можуть говорити. Тепер, коли наближається день, що Бог мене покличе з цього світу, хочу цю, можливо останню, нагоду використати, щоб сповнити останнє бажання мого замученого співбрата.

Однак не вистане тільки говорити. Вам треба молитися і працювати, а понад усе — жити послідовним християнським життям. Коли вкінці прийде день, в якому наші брати переслідуваних Церков знову зможуть подивляти моральну силу, непохитну віру, всесторонню оборону людських прав у Церкві вільного світу, тоді вони наберуть нової сили для продовження своєї боротьби. Тоді наповниться їх серце більшим довір'ям. Тоді ярмо їх стане миле, а тягар — легкий (Мт. 11, 30). Амінь.

Рим, дня 28 липня 1980 р. Б.

Д-р А. Бедрій

ДО 50-РІЧЧЯ ВАРШАВСЬКОГО І ЛЬВІВСЬКОГО ПРОЦЕСІВ

Роля д-ра В. Горбового в першому 10-літті боротьби ОУН —
за УССД

(Два розділи з праці „Борець і мученик за Україну” —
підготованої до друку)

V

Пор. Володимир Горбовий здобув докторат із права в Карловому університеті у 1928 р. і 29-річним ідейним та досвідченим націоналістом повернувся на Рідні Землі. Він зразу полагодив у Ягайлонському університеті у Кракові визнання свого докторату (нострифікація) та відкрив у рідній Долині адвокатську канцелярію. (В. С. „Завжди незламний”. Українська Думка, Лондон, 10 травня 1979).

Він поїхав до Львова в листопаді 1928 р., щоб теж стати членом Адвокатської Ради. Але тоді він дістав від полк. Є. Коновальця доручення перебрати пост крайового коменданта УВО, бо поляки саме арештували тодішнього кр. ком. полк. Романа Сущка, проводячи погромницьку акцію внаслідок величких святкувань і демонстрацій біля собору св. Юрія з нагоди 10-ої річниці від Листопадового Чину. (З. Книш, В сугінках зради, Торонто, 1975, с. 569)

Функцію крайового коменданта УВО, д-р Горбовий виконував всього кілька тижнів, передавши її д-р Богданові Гнатевичеві. За роки неприсутности Горбового на західно-українських землях, там вирости молоді націоналістичні провідники, і весь рух був напередодні постановня Організації Українських Націоналістів. Можливо, що д-р Горбовий дещо відстав від практичних справ націоналістичного руху, й тому вважав, що не надається на пост крайового коменданта УВО. Одначе сам факт, що полк. Коновалець доручив йому цей пост у потрібній хвилині вказує на те, що Горбовий був у найкращому довір'ї у Начального Коменданта та мав ідейні та фахові дані очолити всю УВО на ЗУЗ. Найважливіше, він мав великий престиж, як принциповий революціонер-націоналіст. Крім цього, д-р Горбовий напевно вирізнявся особливою скромністю, бо людина так би мовити з „олімпу”, рівночасно

служила своїм землякам у малому повітовому містечку. Вже по кількох роках, на Долинщині розійшлась про нього слава, що „крім професійної практики (часто без гонорару) він ніс матеріальну і суспільну допомогу бідному сільському населенню, якого долею постійно турбувався.” (В. С., „Завжди незламний”)

Д-р Володимир Горбовий став ще більшим прихильником ідей і пропозицій д-р Дмитра Донцова, ніж досі. „Літературно-Науковий Вістник” мав великий престиж і був популярний, як і його наступник — „Вістник”. Ідеологічний твір „Націоналізм” та ряд інших публікацій на актуальні теми як формувати революційно-визвольний націоналістичний рух були широко читані й сприйнятливі. Д-р Горбовий висловився так про Дмитра Донцова багато років пізніше: „Я з Донцовим дружив і дуже високо його ціную. У нас немає кого з ним зрівняти... Я Донцова знав сам особисто багато років...” (Д. Шумук, Пережите і передумане, Детройт, 1983, с. 466)

В підготовці до створення ОУН в 1927-28 роках, Володимир Горбовий, правдоподібно, не брав помітної участі, бо тоді саме він працював над своїм докторатом. Тому він не підпав під впливи ГУНМ і ЛУН, які хоч вважали себе світоглядними націоналістами, то націоналістами-революціонерами не були. А саме вони мали домінуючий вплив на перебіг основного Конгресу ОУН. Він був більше у духовному зв'язку з революціонерами-волонтерами, які вели реальну боротьбу в краю, де падали жертви, було переслідування й тюрми. Коли ж після оснування ОУН, почав зарисовуватися конфлікт між тими, які ставили примат ОУН, а військовиками, які хотіли зберегти УВО, то Горбовий оприділився за „донцовцями”, тобто націоналістами, які поєднували політично-ідеологічну працю із військово-бойовою та які жертвували себе безкомпромісово для здійснення ідеї УССД. Д-р Горбовий вважав, що такий підхід до визвольної боротьби був найправильніший, і ще тому що революційний націоналізм формувався в безпосередній жорстокій боротьбі з окупантами. Тому, йому й на думку не приходило включатися до будь-якої опортуністичної партії, що більше чи менше, але фактично признавали польську чи російську окупацію і які протиставились ворогам лише голосливими фразами. Своєю ментальністю д-р Горбовий приєднався прямо до „крайовиків”.

Не знаємо точно коли д-р Горбовий став членом ОУН,

але він міг був брати видатну участь у підготовці та проведенні I-ої конференції ОУН Стрийської Округи, що відбулася 1929 р., в якій побіч 30-річного молодого доктора права брав участь 20-річний студент Степан Бандера. (Гляди Степан Бандера, „Мої життєписні дані”, Перспективи української революції, Мюнхен, 1978, с. 6)

Приїзд кур'єра УВО з краю, Антона Стефанишина, до Добжінші біля Праги. Зліва (сидять): Осип Бойдунік, Володимир Горбовий, Антін Стефанишин; стоять: Антін Король, Осип Сецінський, Михайло Андрейків.

По кількох роках, поляки втретє арештували д-р Володимира Горбового 28 жовтня 1933, разом із студентами-націоналістами Іваном Шумським і Денисом Притуляком. (П. Мірчук, Нарис історії ОУН, т. I, Мюнхен, 1968, с. 417) Причина арешту точніше невідома: могла бути „шкільна акція”, ведена ОУН осінню 1933, могла бути справа атентату на шкільного куратора Гадомського під кінець вересня 1933, до якої були причетні члени ОУН із Стрия і Калуша, могла бути загальна пов'язаність Горбового з боротьбою ОУН. В книжці Данила Шумука надibuємо такий діалог між автором і д-р Горбовим: „І Бандеру у 1932 році на пост крайового провідника також призначив Коновалець?” — запитує Шумук. „Звичайно, що Коновалець. Я навіть пам'ятаю, як тоді відбулася зустріч Коновальця з Бандерою на Горішньому Шлеську.” (Його За Східнім Обрієм, Париж, 1974, с. 428) Вислів Горбового так сформований, що підсуває думку, неначе Гор-

бовий брав участь у цій зустрічі або був до неї причетний, міг був бути поручителем Бандери перед Коновальцем на пост крайового провідника.

З погляду польських окупантів, д-р Горбовий вважався їхнім ворогом, бо після створення концентраційного табору в Березі Каргузькій, його запроторили до нього між першими, в липні 1934 р. Також студента Дениса Притуляка заслали до Берези Каргузької в серпні, та обидвох там мучили до грудня 1934 р. (Нарис історії ОУН, с. 431-432) Один із в'язнів згадує тих, які перебували в келіях чч. 2 і 4. Між ними були „такі провідні постаті українського націоналістичного руху 30-их років, як Роман Шухевич, В. М. Янів, д-р В. Горбовий, Дм. Грицай, Яр. Старух, інж. М. Кравців, В. Тимчій, Дм. Штокало, О. Тюшка і ін.” (Володимир Макар, Береза Каргузька, Торонто, 1956, с. 22). Подібно висловлюється інший автор: „Коли Романа Шухевича привезли поляки до Берези Каргузької, то вкинули до келії ч. 4, в якій вже перебували: В. М. Янів, Дмитро Грицай-Перебийніс, пізніший генерал і шеф штабу УПА, Ярослав Старух, Володимир Горбовий, Дмитро Штокало, інж. М. Кравців, Володимир Тимчій-Лопатинський та інші.” (М. Ганушевський, „Роман Шухевич у моїх спогадах”, Ювілейна книга Української Академічної Гімназії у Львові, Філядельфія, 1978, с. 459).

Маємо запис розмови з д-р Горбовим, що відбулася у Березі Каргузькій під кінець літа 1934 р.: „Тепер можу вам признатися, що вже в перших днях Берези я поклав був сам на себе хрестик. Я був глибоко переконаний, що довше як три тижні такого життя і гонення не видержу, що мушу сконати. Я, як бачите, хоч назверх є атлетичної будови тіла, — на ділі є фізичною руїною, військовий інвалід. Під час служби в Українській Галицькій Армії втратив око й одну частину легенів — це наслідок туберкульозу. Крім того від ряду літ терпів на дуже дошкульний ісхіяс. Я ж не міг навіть зігнутися, а про бігання не було й мови, ще й при моїй вазі близько 90 кілограмів. І от, коли Марковскі почав мною гонити, як псом, коли ми цілими годинами мокли на дощі і валялися в болоті, я собі в душі сказав: це кінець! А тимчасом вийшло зовсім інакше. Я втратив 30 кілограмів на вазі і почуваю себе зовсім добре. Ісхіяс кудись щез і я тепер бігаю, як заяць, і роблю присіди, як балетмайстер. Заціліла половина легенів функціонує як ковальський міх. — як так далі піде, то мені ще готово шкляне око замінитися на прав-

диве! Насправді, чоловік сам не знає, як багато він може витримати..." (В. Макар, Береза Картузька, с. 59-60).

Францішек Марковскі був садистичним комендантом бльоку. Але він не зміг заломати психічно й ідейно життєрадісного борця-ідеаліста Горбового, людину повну гумору й бадьорости.

З періоду перебування д-р Горбового у Березі Картузькій, маємо ще інший запис політв'язня: „На запит (Болеслава) Грефнера (коменданта табору) при рапорті, чому арештований не говорить по-польськи, д-р Горбовий відповів, що польська конституція забезпечує права української мови. В тій справі Грефнер віднісся до Костека (польський воевода Костек-Бернацкі — А. Б.), а з воевідського уряду наспіло письмо, і воно було відчитане на ранньому рапорті, що згадана точка польської конституції гарантує рівні права українській мові тільки по відношенні до трьох т. зв. східних воевідств: львівського, станіславівського та тернопільського." (там же, с. 70-71, з розповіді Юрія Федоровича). Горбовий на кожному кроці, при кожній нагоді, в найтяжчих ситуаціях, все був борцем за національні й людські права українців.

Ще є згадка, що українські політв'язні в Березі Картузькій відмічували організовано й святково „річницю переходу УГА за Збруч (16 липня 1919), Свято Зброї (31 серпня — річниця здобуття Києва об'єднаними українськими арміями), 1 Листопада і т. д." (там же, с. 85). Прелегентами були: д-р В. Горбовий, ред. П. Сагайдачний, інж. М. Кравців. Організатори цих ідейно-виховних і моралізуючих імпрез наражалися навіть у тюрмі на ще гірше переслідування. В день польського свята незалежності, 11 листопада, 1934 р., поліцаїшівіністи „святкували" в той спосіб, що знущалися над провідними українськими націоналістами, в тому над д-р Горбовим. (там же, с. 114-115). Також провідні націоналісти організували для другіх друзів лекції українознавства, і „д-р Володимир Горбовий розповідав захоплююче про похід українських армій на Київ у серпні 1919 р." (там же, с. 140).

VI

Після звільнення з концтабору в Березі Картузькій, у грудні 1934 р., д-р Володимир Горбовий не мав часу ні на лікування, ні на відпочинок, ні не бажав виїжджати на еміграцію поза межі польської імперії. Навпаки, знаючи, що поляки приготують показові судилища з наміром скомпромітувати й розгромити ОУН, він береться за відповідальне

діло допомоги заарештованим друзям-революціонерам своїм фаховим, правничим знанням. Як адвокат, д-р Горбовий визначався красномовністю і бистрим та глибоко аналітичним розумом, завдяки чому він у дуже скорому часі висунувся на одне з чоловічих місць у рядах визначних українських оборонців. (Гляди В. С., „Завжди Незламний”, УД).

В листопаді 1935 р. розпочався у Варшаві великий судовий процес над 12 членами ОУН за вбивство польського міністра внутрішніх справ Б. Перацького. Д-р Горбовий взяв на себе оборону головного підсудного — крайового провідника ОУН на ЗУЗ Степана Бандери — і двох інших — бойовика Євгена Качмарського і студента Якова Чорнія. До оборони підсудних зголосилося тоді багато адвокатів, між ними найславніші й найбільше заслужені. Але головне завдання — з'ясувати державницько-визвольну мотивацію чинів обвинувачених — взяв на себе д-р Горбовий. Суддя і прокурор часто переривали його виступ і йому перешкоджали. (Один критик вважає, що д-р Горбовий не зміг ефективно вив'язатися зі свого завдання; гляди Микола Климишин, В поході до волі, Торонто, 1975, с. 144). Все таки, „Варшавський процес виявив головних осіб Української Революції і виявив яскраво політичне тло. Тоді перший раз стало відомо широкому українському громадянству, що Крайовим Провідником ОУН був Степан Бандера. Його ім'я просто через одну ніч, вживаючи поетичної парафрази, стало відоме по всій Україні, він став найбільш популярною особою, став символом української Революції, українських Визвольних Змагань нових часів.” (Зенон Тарнавський, „Два процеси ОУН”, Шлях Перемоги, Мюнхен, 22 січня 1956, с. 5). Безперечно, до ідейно-морального успіху процесу в користь революційної ОУН причинився адвокат В. Горбовий. Після Варшавського процесу, збори українських адвокатів у Львові висловили признання чотирьом із одинадцяти оборонців, в тому д-р Горбовому, за вмілу оборону й жертвенність. (гляди Нарис історії ОУН, с. 394).

З другого боку, поляки були переконані, що Варшавський процес вийшов у їхню користь, і тому рішилися відбути подібний другий процес у Львові, щоб якнайбільше скомпромітувати і здеморалізувати ОУН. Цей суд відбувся від травня до липня 1936 р.

Причинившись до досягнення для революційної ОУН авреолі героїзму і безкомпромісовости, д-р Володимир Горбо-

вий із ще більшою енергією підготовляв правну оборону Степана Бандери й, в додатку, обласного провідника ОУН Івана Равлика. Равлик був поранений поляками під час демонстрації у Львові перед судом, де поляки судили Миколу Лемика за атентат у большевицькому консуляті для заманіфестування протесту проти народобивчого голоду, проведеного Москвою на Придніпрянщині.

У своїй великій промові, д-р Горбовий м. ін. говорив: „Молодь була свідком переломової доби в житті свого народу, коли ідея ставала дійсністю. Ці моменти глибоко запали в їхню душу і кров. Нема сили, що могла б усунути ці речі з їхньої душі. Який політичний стан тепер, ви, панове судді, знаєте. До цього стану нарід мусить зайняти якесь становище. Старше громадянство обмежується заявами, молодь хапається радикальніших засобів, щоб здійснювати вимоги... Під час політичних процесів УВО-ОУН не раз висувало закид, що Провід висилає рядових бойовиків, а сам ховається поза їхні плечі; а тут ось виступає сам крайовий провідник ОУН, мужньо відхиляє свій шолом і свідомо спрямовує всі атаки противника на себе самого.” („Діло”, Львів, ч. 140, 25 червня 1936 і наступні числа. Порівняй у Нарисі історії ОУН, с. 403).

Д-р Горбовий наголошував ідею національно-державної незалежності й етичну велич та необхідність змагання за реалізацію цієї ідеї. Виступаючи в обороні ОУН, він рівночасно висловлював свої переконання. Справжні націоналісти не лише деклямують ідею, але відважно виступають у її захист, навіть під загрозою втрати життя чи довгих тюремних прилюдів окупантським режимом.

Д-р Горбовий відкинув заввагу польського прокурора, що, мовляв, українська церковна ієрархія осудила вбивство дир. І. Бабія з рук ОУН за вислужництво ворогові в поборюванні ОУН. Він твердив: „Самозрозумілим є, що кожний християнський єпископ з рації свого становища зобов'язаний засуджувати кожне вбивство. Переконливішим у тому питанні мусить бути свідчення польських знавців українських справ, складене під час Варшавського процесу. В тому свідченні згадані знавці визнавали, що ОУН є організацією масовою та що вона здобула собі симпатії загалу української людности.” (Нарис історії ОУН, с. 403-404). Степан Бандера, д-р Володимир Горбовий і інші перемінили судову оборону у форум ширення визвольних ідей революційної ОУН.

Добрим прикладом „поділу роль” між організаційним провідником і фахівцем-правником є діалог поміж Горбовим і Бандерою на судовій залі: „Оборонець Горбовий: Чи за льояльність (до окупаційної польської влади прим. моя — А. Б.) ОУН потягнула когось до відповідальності? Бандера: Ні. Такого випадку ніколи не було. Горбовий: Як провідник, ви були залежні, чи мали необмежену владу у своїх вирішеннях? Бандера: За свою діяльність я був відповідальний перед вищими провідниками Організації. Я був компетентний вирішувати про всі акції, які змагали до реалізації пляну праці. Горбовий: Чи присуди смерти були залежні від вас? Бандера: Присуд смерти супроти членів ОУН вирішував найвищий організаційний суд. В інших випадках присуд був залежний від мого затвердження. На питання Горбового, чи Організація займалася лише бойовою діяльністю, Бандера відповідає: Бойова діяльність Організації є тільки фрагментом. Організація займається всесторонньою політично-пропагандивною акцією серед української нації, серед чужих і ворогів. На питання Горбового, які були роди розвідок, Бандера відповідає: Розвідки були — політична, військова і бойова. Розвідники не зналися взаємно, не знали також мети такої розвідки. На питання Горбового, з яких сфер рекрутувалися члени ОУН, Бандера відповідає: З усіх сфер без огляду на своє становище.” (Батьківщина, Львів, 5 липня 1936; гляди також М. Климишин, В поході до волі, с. 148-149).

Особистість д-р Володимира Горбового, ідейність та відданість на Варшавському і Львівському процесах промінювала на оточення, на всю ОУН і на загал суспільства. Ним захоплювалися, як очевидно й головними підсудними. Один репортер описав знаменний епізод із процесу: „Газети, за дозволом суду, в'язням передавали оборонці, а без дозволу пані Гануся Павенцька, жінка адвоката Павенцького, найфайніша пані, яку я колинебудь знав у моєму житті. Вона цілими днями сиділа в будинку суду. Зорганізувала перекуски для в'язнів, передавала їм листи, записки, відомості. Вся схвильована, розгарячкована з великими палаючими очима. Сам Павенцький грав у Львові ролю лідера москвофілів, або так званих популярно кацапів. На процесі боронив Зарицьку і Підгайного. Гануся Павенцька покинула свого чоловіка, розвелася із ним і вийшла вдруге заміж за адвоката Горбового.” (Зенон Тарнавський, репортер „Українських Вістей” у

Львові, вид. Фронту Національної Єдності, „Два процеси ОУН”, ШП, Мюнхен, 29 січня 1956)

Одначе люди, які були поза рамками національно-визвольної боротьби і не сприймали ідей революційного націоналізму, оцінили негативно притягаючу індивідуальність таких людей, як д-р Горбовий. Наприклад, Кость Паньківський засудив захоплення Анни Танчаковської-Горбової націоналізмом, як „зразок екзальтації і нестійкості”. (К. Паньківський, Роки німецької окупації, Нью-Йорк, 1983, друге вид., с. 145). Паньківському запропоновано в липні 1941 р. в Українським Державнім Правлінні пост міністра внутрішніх справ, але він волів піти на коляборацію з німецькими окупантами, і тому від тоді він виступає проти революційної ОУН, включно з клеветами та ганьбленням героїв і мучеників таких, як д-р Володимир Горбовий. Зі злістю він висловився про дружину д-р Горбового, що вона „активізувалась як ентузіастична прихильниця ОУН”, а її попереднього чоловіка, Паньківський боронить „як людину великої культури з традиціями давнього москвофільського роду.” (там же). Не має він прихильного слова ні для молодшої сестри Анни Горбової — Каліни Танчаківської, яка була членом ОУН і була засуджена польським окупаційним судом 18 квітня 1935 р. у Львові на 6 років тюрми. (Нарис історії ОУН, с. 468).

Д-р Володимир Горбовий був чотири рази під польським арештом, і власне завдяки таким як він, український націоналізм досі непоборений окупантами. Їх ідейно виховував Дмитро Донцов і реальна боротьба з ворогами. Цих людей правильно окреслив Осип Мащак: „Україна для мене така свята, що не тільки жити, а й умерти для неї замало.” А Дмитро Данилишин сказав: „Я знаю, що мене жде, і смерти не боюся, тільки мені жаль, що вже більше не зможу працювати для Неньки-України.” (Порівняй: Аскольд, „За ґратами”, ВШ, липень 1974, за Українським Словом, Париж, 1938).

СЛОВО СТЕПАНА БАНДЕРИ

Користуючися правом „останнього слова”, що прислугує підсудному, Степан Бандера сказав перед львівським судом присяглих:*

„Прокурор сказав, що на лаві підсудних засідає гурт українських терористів та їхній штаб. Хочу сказати, що ми, члени ОУН, не є терористами. ОУН огортає своєю акцією всі ділянки національного життя. Про ці акції мені не дали змоги говорити, навіть про мою власну діяльність. Тому я мусів обмежитися тільки до тих окремих фактів, які є предметом цієї розправи.

В звіті говорилося, що комісар Кособудзький стосує супроти українських політв'язнів спеціальні методи, вживає шикані репресій і що в'язні плянують перевести, як протиакцію, голодівку.. Я дав наказ зібрати докладний матеріал, і, маючи в руках докази, що комісар Кособудзький, не тільки організував, не тільки репрезентував, але й сам у першу чергу виконував ці всі репресії, я на проєкт голодівки не згодився і заборонив її, стоячи на становищі, що коли пристосовується терор супроти українських політичних в'язнів, то невказане є, щоб тягар боротьби з цим упав на плечі тих товаришів, які є безборонні і з якими в'язнична адміністрація може зробити, що схоче. Я вважав, що Організація має обов'язок взяти тих товаришів в оборону і з цієї причини я дав наказ виконати атентат на комісара Кособудзького. Суду не було. Я сказав уже, що Організація судила тільки українців; коли ж ішло про представників польської влади, чи польських державних інституцій, то суду ми не переводили.

„Щодо замаху на волинського воеводу Юзефського, то цей атентат мав те саме тло, що й плянований атентат на куратора Гадомського і виконаний атентат на міністра П'єрацького. Воевода Юзефський мав згинутися не тому, що — як каже прокурор — хотів зближення двох народів, а тому, що метою цілої політики польського уряду, зокрема на Волині, яку репрезентував Юзефський, була державна й національна асиміляція українців.

* Неповний текст Слова Степана Бандери перед львівським судом присяглих, тільки те, що в той час дозволила друкувати польська цензура. Нецензурований текст Слова С. Бандери — не зберігся.

Степан Бандера, Голова Проводу ОУН 1940-1959

„На директора Бабія і на Бачинського Революційний Трибунал видав присуд смерти за злочин національної зради. Прокурор сказав, що я не дав тут доказів вини директора Бабія та Бачинського. Я навіть не намагався цього робити, бо те, чи вони винні, чи невинні, розглядав Революційний Трибунал, який, на підставі конкретних даних і матеріалів, видав присуд. Я тільки назвав тут ті злочини і провини тих людей, за які їх засудили. Кожний зрозуміє, що з конспіративних мотивів я тут не міг переводити доказів вини тих людей. Ми стоїмо на становищі, що обов'язком кожного українця є підпорядкувати свої особисті справи і ціле

своє життя інтересам і добру нації. Коли ж хтось добровільно і свідомо співпрацює з ворогами в поборюванні, і то фізичними методами, українського визвольного руху, ми стоїмо на становищі, що за такий злочин національної зради належить лише кара смерти. Суд, якщо ті засуди смерти видав, мав мандат від ОУН.

„Третя справа — це справа протибольшевицької акції. Прокурор сказав, що бодай побічним мотивом при вирішуванні атентату на советський консулят у Львові було те, що Організація хотіла зареагувати теж на наладнання польсько-большевицьких взаємин, що хотіла їх поспувати. Я сам про цей атентат вирішив, я дав наказ його виконати і заявляю, що ми абсолютно не брали до уваги того моменту. Не тільки з практичних, але в першу чергу з засадничих мотивів. ОУН у своїй політичній програмі відкидає орієнтацію на будь-кого. ОУН відкидає концепцію відбудови української держави при нагоді польсько-большевицького конфлікту. Польсько-большевицькі взаємини не можуть вирішувати про наші політичні розрахунки. Зрештою, з історії знаємо, що всякі такі концепції діставали в лоб і що коли йде про Україну, то Польща з Москвою завжди погоджувалися. Всі бойові акти, які розглядаю в цій залі, є тільки фрагментом — і то не цілої революційної, але навіть самої бойової діяльності.

„З розправи виходило б, що ОУН цілу свою діяльність зводить головню до бойової акції. Заявляю, що ні програмово, ні якщо йде про кількість членів у поодиноких ділянках організаційної праці, бойова акція не є єдиною, не є першою, але рівнорядною з іншими ділянками. Тому, що в цій залі розглядали атентати, що їх виконувала Організація, міг би хтось думати, що Організація не числиться з життям людини взагалі і навіть з життям своїх членів. Коротко скажу: люди, які весь час у своїй праці є свідомі, що кожної хвилини самі можуть втратити життя, такі люди, як ніхто інший, вміють цінити життя. Вони знають його вартість. ОУН цінить вартість життя своїх членів, дуже цінить; але — наша ідея в нашому понятті є така велична, що коли йде про її реалізацію, то не одиниці, не сотні, а мільйони жертв треба посвятити, щоб її таки зреалізувати. Вам найкраще відомо, що я знав, що накладу головою, і відомо вам, що мені давали змогу своє життя рятувати. Живучи рік з переконан-

ням, що я втрачу життя, я знав, що переживає людина, яка має перед собою перспективу в найближчому часі втратити життя. Але впродовж цілого того часу я не переживав того, що я переживав тоді, коли висилав двох членів на певну смерть: Лемика і того, хто вбив Перацького...”

У цьому місці голова суду перервав Бандері і не дозволив йому докінчити свого Слова.

Роман Малащук

ДВА СТІЛИ ОУН

(Розділ із споминів, що є тепер в опрацьованні автора, п. н. „Книга мого життя”).

В такій ось насиченій національними почуваннями, ситуації несподівано для всіх впав стріл у Львові!) Хто стріляв? Бойовик ОУН Микола Лемик застрілив 22 жовтня 1933 року в советському консуляті на вул. Набеляка високого московського чиновника, як показалось пізніше — висланника-контр-ролера з Москви — Маїлова. І це сталося, як кажеється, в білий день на советській території (консуляти і амбасади одних держав мають в інших державах начебто власні території, на яких мають також власні будинки і до них не мають доступу жодні чинники тієї держави, в яких вони приміщуються). До такого советського будинку підступом дістався Лемик — сказав при вході до брами, що хоче говорити з консулем у справі свого виїзду в Україну „на студії” (що в часі т. зв. „українізації”, але й пізніше, виїжджали деякі в Україну і слід по них пропадав). Ну, й заговорив — на питання чи має він якісь листи від родини в Україні, Лемик витягнув з нагрудної кишені револьвер і вистрілив у „застиглі од жаху” очі ворога зі словами: „оце, тобі московський окупанте, від ОУН за смерть мільйонів українців, що гинуть в Україні від спрепарованого Москвою голоду.” Маїлов згинув від цього одного стрілу. А Лемик мав наказ ОУН — після виконання атентату, не стріляти нікого більше, вийти на вулицю і віддатися в руки польської поліції. Був плян, щоб на судовім процесі представити справу голоду в Україні перед цілим світом. І так сталося, а Лемик дістав вирок досмертної тюрми. Треба ще додати, що

Лемик підстрілив одного большевика, який пробував загородити йому дорогу до брами (а міг постріляти всіх, і всіх їх він поставив під стіни з руками вгору), що брами він не міг відчинити і що польська поліція дісталася до советського консульства через дах із сусідньої кам'яниці і арештувала Лемика.

Григорій Миценко

Плян КЕ ОУН був виконаний повністю. Впав стріл в обороні мільйонів, стріл був спрямований, як кара, в представника московського окупанта, відбувся судовий процес, на якому в обороні Лемика виступали найкращі українські адвокати, процес дав великий світовий розголос, що відбився відгомонам також і в Україні. (У фільмі про голод в Україні п. н. „Жнива розпачу” (!?) чомусь не впроваджено цього великого моменту, стрілу Лемика, хоча ми звернули продуцентам на це увагу). Микола Лемик був пізніше — в 1941 році провідником Середньої Похідної Групи ОУН і згинув з німецьких рук. Стріл Лемика в обороні мільйонів у 1933 році мав величезний вплив, зокрема на українську молодь, але і на весь народ. Зріс авторитет ОУН, а слава про її героїв, що стали народними героями, рознеслася широко. Поляки ніколи не довідалися, хто дав наказ Лемикові застрілити високого московського чиновника у Львові (Лемик мав застрілити московського консуля, а застрілив висланника Москви, що контролював консулів, отже, його стріл сягнув багато вище).

Стріл Лемика впав у жовтні 1933 року у Львові, в столиці Західньої України, але ніхто не сподівався, що ОУН може сягнути багато даліше.

15 червня 1934 року впав другий стріл ОУН в обороні мільйонів. Бойовик ОУН Григорій Мацейко виконав атентат на міністра внутрішніх справ — Броніслава Перацького в столиці Польщі — у Варшаві. Це була кара за т. зв. „пацифікацію”, за насильну польонізацію Західньої України. Цим разом атентатник не мав віддатися в руки польської поліції. І він не дався. З Варшави через Люблин-Львів-Карпати Мацейко перебрався за границю Польщі, і через Манджурію дістався до Аргентини. Тут він помер і похований на цвинтарі біля Буенос-Айресу, спершу в могилі, а пізніше, заходами Світового Українського Визвольного Фронту і місцевих ОУВФ збудовано йому пам'ятник-гробницю, де він спочиває до тепер. У неділю, 5-го грудня 1971 році, коли українська громада відкривала пам'ятник Тарасові Шевченкові в Буенос-Айресі, де і я промовляв від імені ОУН і СУВФ, місцеві організації Українського Визвольного Фронту відбули прощу на могилу сл. п. Григорія Мацейка, панахиду відправив о. парох Гарасимчук в сослуженні о. крилошанина М. Харини, я виголосив відповідну промову.

Стріл Мацейка дістав ще більший розголос, як стріл Лемика у Львові, бо стріляв бойовик ОУН не в Галичині, а в самому серці Польщі — в її столиці у Варшаві, і застрілив польського міністра, а сам зник, мов крізь землю провалився. Слава і авторитет ОУН зросли ще більше, великий розголос пішов по всьому світі.

І знов польська поліція стала перед загадкою. Лемик мав віддатися в її руки, такий був плян КЕ ОУН, але не мав сказати, хто дав йому наказ застрелити московського большевика у Львові, в його власній охоронюваній норі. І не сказав.

А Мацейко мав наказ застрелити польського міністра в столиці Польщі — у Варшаві, де повинна б була бути найбільша охорона й оборона, та ще коли йшлося про міністра. І тут, і як то кажуть — в білий день — стріл, впав міністер, а атентатник зник.

Очевидно, весь польський поліційний апарат був тоді поставлений на ноги, і не лише в самій Варшаві, але в цілій Польщі, почалась загальна погоня, також і польського населення. Та все це не дало жодних вислідів — атентатник пропав. Як

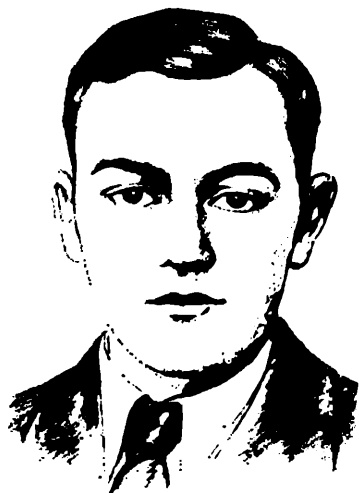
виявилось пізніше, погоня ще тривала, а Мацейка вже перепровадили, як було в пляні ОУН, в Карпатах за границю, нікого не арештували і видавалося, що вся ця справа зайшла „в сліпий кут”.

Але „допоміг” т. зв. „архів Сеніка”. Не зупиняюсь докладно на цьому, бо справа цього „архіву” загально відома, написали про неї ті, що знали, представлена теж в „акті оскарження” Степана Бандери і товаришів у Варшавському судовому процесі. Тут треба лише сказати, що цей „архів Сеніка” попався в руки чеської поліції, яка його копії передала польській поліції.

У наслідок цього, у Варшаві від 18 листопада 1935 до 13 січня 1936 року на лаві оскаржених за атентат на міністра Перацького засіли 12 провідних членів ОУН, у тому члени КЕ ОУН із провідником КЕ ОУН Степаном Бандерою на чолі. Оскаржені: Степан Бандера, Микола Лебедь, Дарія Гнатківська, Ярослав Карпинець, Іван Малюца, Яків Чорній, Євген Качмарський, Роман Мигаль, Микола Климишин, Богдан Підгайний, Катерина Зарицька, Ярослав Рак. Підсудних боронили: д-р Володимир Горбовий, д-р Ярослав Шлапак, д-р Лев Ганкевич і д-р Олександр Павенцький. Не ставлю собі моїм завданням зупинятися на цьому великому, світові відомому Варшавському судовому процесі. Про це добре відомо з писань інших. Підкреслю лише, що цей процес не був би можливий, якщо б не „архів Сеніка”, а теж завдяки цьому — заломання деяких підсудних. Вислід Варшавського процесу був: три кари смерті — Степан Бандера, Микола Лебедь, Ярослав Карпинець (замінено на досмертну тюрму), два: досмертна тюрма — Микола Климишин, Богдан Підгайний, інші підсудні отримали вирок довгорічної тюрми. Треба також наголосити, що Степан Бандера виявив себе на тому процесі революціонером провідником і державним мужем найвищого рівня. Таким визнала його (й дуже високо оцінила, також і деяких підсудних) навіть ворожа — польська варшавська преса.

У слід за Варшавським — відбувся Львівський „Процес Бандери”, що почався у Львові 1936 року, на лаві оскаржених якого сидів як головний обвинувачений — провідник КЕ ОУН Степан Бандера і також ще чотири члени з Варшавського процесу — Іван Малюца, Роман Мигаль, Євген Качмарський і Катерина Зарицька, а разом на Львівському процесі було 23 підсудних. На обидвох процесах славні двобої з польською про-

куратурою зводили найкращі українські адвокати, цвіт української адвокатської палестири — це був двобій перед усім світом України з польським окупантом за безстрашних революційних провідників-бойовиків ОУН.

Микола Лемик

Отак стрілами в обороні мільйонів українців — ОУН дійшла в 1933 і 1934 роках до свого апогею. І не лише вся українська студентська і взагалі вся молодь, але і весь український нарід пішли за ОУН, прийняли ОУН як свій авангард за визволення України з-під ворожих окупантів.

1 В попередніх розділах автор представив буйний ріст і розвиток атмосфери українського патріотизму і націоналізму 1930-их років у Львові і на ЗУЗ.

Роман Рахманний

САМОСТІЙНА УКРАЇНА НА МІЖДЕРЖАВНІЙ ОРБИТІ У 40-річчя АБН

Навіть самостійна держава має труднощі зі здобуттям фактичного і юридичного визнання своєї суверенності; кожна відновлена чи новостворена держава мусить тривалий час робити дипломатичні заходи для того, щоб стати „законно присутньою” на міжнародних форумах.

Народ поневоленої країни, що підтримує свій визвольний рух і його спроби відновлення своєї державности, зустрічає

майже непереможні перешкоди у здобуванні будь-якого визнання себе, як підмету міжнародних стосунків. Та й сам визвольний рух мусить спершу добитися визнання принаймні деякими народами чи країнами свого звання „визвольного руху” чи „визвольної армії”, бо уряди стабілізованих держав завжди ведуть лицемірну політику: повстанців називають „бандитами”, а окупанта „легітимним правлінням”. Цей підхід мотивується комерційними інтересами даних держав і, деколи, власним „нечистим сумлінням”, коли вони також у межах своїх кордонів гноблять якусь національну меншість на загарбаній ними території. Такий „стабілізований” і „законний порядок” підтримують теж науковці та організатори громадської думки в даних державах. Треба довгого часу і наполегливих заходів, щоб проламати цю „стіну мовчання” навколо визвольної боротьби будь-якого поневоленого народу.

Ось чому кожний визвольний рух намагається формувати союзницькі пов’язання зі співзвучними визвольними рухами інших народів. В українців концепція спільного фронту з іншими поневоленими народами виникла вже у Шевченкові часи, коли то члени Кирило-Методіївського Братства мріяли про об’єднання слов’ян з Україною у центрі, але з виключенням Росії. В роки між 1900-1918, проф. М. Грушевський обмірковував концепцію бльоку суверенних держав між Балтицьким і Східньо-Середземним морями. Як голова Української Центральної Ради, він організував у Києві з’їзд представників „народів Росії” для спільної перебудови Східньої Європи. Однак на з’їзді майже всі делегати (за винятком литовського) думали-мріяли про реформування пореволюційної російської великої держави в якусь ідеальну конфедерацію автономних національних держав. Оскільки Україна УЦРади не надала цій нараді самостійницького напрямку (тільки литовець заявив, що Литва прагне бути самостійна і цілком незалежна від Росії держава), то весь з’їзд закінчився так, як усі інші з’їзди 1917 року: великою кількістю слів і безчинністю.

На досвіді визвольної війни 1917-1921 Організація Українських Націоналістів оформлювала свою боротьбу і політику з думкою притягнути до активного опору Росії та іншим окупантам усі визвольні рухи подібно поневолених народів Європи й Азії. На всю ширинь це питання виникло напередодні вибуху німецько-советської війни, що могла зробити виліт у мурах „тюрми народів” — Сов. Союзу. Теоретичним засновком у

формуванні політики рев. ОУН стали, м. ін., вражаючі слова, сказані політв'язнем на Львівському процесі 1935 р., Ярославом Стецьком-Карбовичем: „Україна повинна стати ідейним, моральним і культурним центром, довкола якого повинні зосереджуватися змагання інших поневолених народів. Україна має бути ідейним і моральним провідником у їхніх визвольних змаганнях”. Ці слова знайшли своє віддзеркалення у політичних постановках Другого Великого Збору ОУН та в редакційній журналі „Наш фронт” із 1941 року.

Що це не була концепція якогось теоретичного українського імперіялізму, видно з того, що рев. ОУН та УПА (виходячи з позицій своєї боротьби проти гітлеризму й большевизму) вже влітку 1943 р. спромоглися зорганізувати національні збройні відділи грузинів, вірменів, азербайджанців, узбеків і татарів для спільного опору двом імперіялістам — Німеччині й Росії. Незабаром, 21-23 листопада 1943 р., під охороною відділів УПА і тих націоналів відбулася Перша Конференція Поневолених Народів Сх. Європи й Азії з участю 39 делегатів — представників 13 народів. Це був доказ і віри в свої сили, і довір'я до України, як неімперіялістської нації.

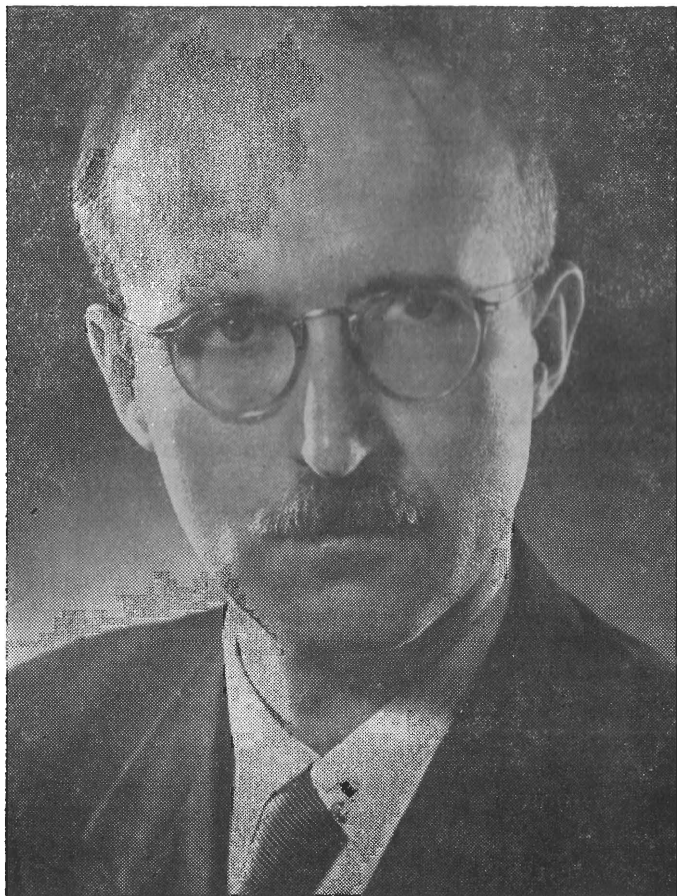
До цієї практичної концепції й до того революційного досвіду нав'язав свої пляни Я. Стецько-Карбович негайно після виходу з концтабору восени 1944 року. Він вважав кінцевим уже на руїнах Третього Райху формувати фронт поневолених народів у розширеному обсягу, включаючи до нього народи центральної та південно-східної Європи у сфері впливів Москви. Тому вже восени 1945 р. існував на письмі проект Анти-большевицького Бльоку Народів (АБН), що його читали й обмірковували керівні активісти ОУН. Хоча акція притягання чільних представників політичних активістів інших народів у тогочасних умовах розпорошення людей по всій Європі натрапляла на великі труднощі, то все таки вже 1-го лютого 1946 р. Українська Пресова Служба (УПС) повідомила про формування АБН на принципі суверенності кожної національності, її революційної боротьби проти російського большевизму, та спільних зовнішньополітичних акцій. Англomовний випуск АБН з 25 лютого говорить про АБН уже як про існуючу міжнародну організацію, що має на меті розвал СРСР і побудову самостійних держав кожної поневоленої нації. Франкомовне видання УПС з 1-го травня 1946 р. з'ясовує засновки діяння та домовлення представників національностей, які взя-

ли участь у першому Конгресі АБН 16 квітня 1946 р., на ідейній базі Першої Конференції Поневолених Народів із 1943 року.

Першим актом Комітету АБН під головуванням Ярослава Стецька — прем'єра українського уряду з 30 червня 1941 року — було проголошення Деклярації АБН 25 травня 1946 року і розповсюдження її за залізною завісою, як і в країнах Заходу. Засобом для цього став зокрема Меморіал АБН на Мирову Конференцію альянтів, що мала місце в Парижі саме навесні того року. За цим пішли звернення Комітету АБН до політичних утікачів усіх національностей, до поневолених Москвою народів, та зокрема до солдатів багатонаціональної Червоної Армії. Таким чином ССРСР, „як носій найбрутальнішого імперіалізму”, натрапив на противника, що діяв не тільки поза кордонами, але й також у нутрі московської імперії та в сателітних державах.

Чотири десятиріччя розвитку і діяльності АБН багаті на труднощі, небезпеки і зловмисні перешкоди з багатьох боків. Незважаючи на все це, АБН провів видатну інформаційну роботу в різних країнах Європи, Америки й Азії. В центрі тієї активності стояла героїчна боротьба УПА та ОУН на рідних землях, яка українським союзникам показувала шляхи і можливості активного опору Москві в її таки володіннях. На ґрунті тієї боротьби голова АБН добився великого успіху меморіалом АБН-АЛОНу, адресованого Вінстону Черчілеві, як почесному голові й ініціаторові Першого Конгресу Об'єднаної Європи, 7-11 травня 1948 р. в Гаазі. Цей меморіал сміливо вивів справу поневолених народів, а зокрема України та її Повстанської Армії, на міжнародній форумі тоді, коли українська політична еміграція — як і кожна інша — була ще щільно замкнена в таборах для переміщених осіб на території Німеччини й Австрії.

З того часу діяльність АБН розширилася на всі важливіші столиці країн Європи, Півн. Америки, Латинської Америки, Азії, Африки та Австралії. Приєднання чільних політичних і військових діячів Англії, Америки, а згодом Південної Кореї, Південного В'єтнаму, Національного Китаю (Тайвану), Філіпін, Таїлянд, Іспанії, Аргентини та інших країн призвело до формування Світової Антиккомуністичної Ліги (ВАКЛ) саме з ініціативи АБН і Антиккомуністичної Ліги Азійських Народів (АПАКЛ) 1967 року. Співробітництво АБН з Європейською Радою Свободи і такі домовлення, як договір з АПАКЛ, заверше-

Ярослав Стецько — Голова ЦК АБН

ний обміном ратифікаційних нот у Римі 28 травня 1956 року, вивели АБН та зокрема Україну на орбіту міждержавних стосунків, бо в цьому й подібних випадках встановлено приватні й офіційні зв'язки АБН зі самостійними державами. Напередодні 40-річчя АБН, „Тиждень поневолених народів” у ЗСА 1984 і 1985 рр. відзначаevano в атмосфері майже офіційного визнання концепції АБН, як реального чинника — „найсильнішого союзника” — народів демократичного Заходу.

Багатий матеріал історикові та пересічному читачеві дають звіти зі з'їздів, конференцій і конгресів АБН, видані у чотирьох томах п. з. „АБН у світлі постанов...” 1941-1975. Водночас рупором і хронікарем АБН протягом 35 років була, і досі є,

„АБН Кореспонденс” англійською, німецькою та французькою мовами. Редагована під керівництвом мгр. Слави Стецько, ця періодична публікація досягла впливових читачів у країнах на п'ятих континентах, висвітлюючи не тільки факти большевицького терору на окупованих Москвою та її союзниками землях, але й факти опору большевикам — від України по Афганістан, якому з моральною і матеріальною допомогою перший поспішив саме АБН. Поряд з цим, у цьому журналі обмірковуються такі загальнолюдські питання, як небезпека вибуху третьої світової війни і застосування атомної зброї — війни, яку готує Москва. Щоб запобігти цьому армагеддону та виключити можливість перетворення України в пустинну оборонну смугу Росії, АБН пропонує концепцію знешкодження потуги Кремля силами поневоленних народів у ССРСР. Як пояснив це голова АБН, прем'єр Я. Стецько, „ми прагнемо уникнути третьої світової війни і термонуклеарного голокосту”, застосовуючи ефективнішу зброю: прагнення до волі й самоуправління народів, безпосередньо гноблених Росією. Позбавлення Сов. Союзу всяких доставок економічного й технологічного характеру морально зміцнило б ті народи і поступово довело б до розкладу всієї московської імперії. А її розвал призведе і до падіння всіх большевицьких режимів на Землі.

Що Кремль добре розуміє вагомість того чинника, в який розвинувся АБН концепційно й організаційно, то це видно із його реагування на всю діяльність АБН. Ніколи проти ніякої іншої організації Кремль не проводив такої всесторонньої напруженої пропаганди і в ССРСР, і за його кордонами, як саме проти АБН та його ідейно-дійового підґрунтя — рев. ОУН та УПА. Щоб знешкодити впливи АБН, Москва застосовує зокрема дипломатичний тиск на уряди держав, де живуть і діють поселенці поневоленних народів та їхні активісти у системі АБН. Однак даремні ці заходи, бо сьогодні вже можна говорити про значні виломи і прориви у тій „стіні мовчання”, яка колись — в роки від правління В. Черчіля до правління през. Р. Регена — відділяла концепцію та ідеї АБН від керівних кіл держав вільного світу.

Можна б запитатися: — У чому є таємниця успіхів АБН?...

Вся „таємниця” є в людях і в концепції. Бойовики рев. ОУН та вояки УПА, під керівництвом УГВР, своєю понад десятирічною збройно-політичною боротьбою доказали, що такий опір власними силами на своїй території є можливий та

ефективний як проти гітлерівської Німеччини, так і проти большевицької Росії. Свою ідею спільної боротьби поневолених народів ці борці понесли навіть у тюрми й концтабори Росії та натхнули духом активного опору політ'язнів багатьох народів Сов. Союзу. Новочасними засобами інформацію про їхню боротьбу та концепцію АБН протягом 40 років доводили до відома суспільств країн Європи, Азії та обох Америк уже люди молодшого покоління під проводом випробуваних керівників зі старшої генерації рев. ОУН. Завдяки їм, концепція АБН і з нею концепція самостійної України вийшла на світову орбіту міждержавних стосунків, як реальний чинник у формуванні долі вільного людства в атомній епосі.

14 жовтня 1985

Аріядна Шум

ШЕВЧЕНКО І ЙОГО СЛОВО

Напередодні святкування 25-ліття побудови пам'ятника Тарасові Шевченкові в колишньому центрі української Канади, в самому серці хліборобства цієї країни, в місті Вінніпезі, насуваються різні думки про Тараса Шевченка і ролю його слова для українського народу.

Куди б не поїхали „сини землі” — як їх назвав Ілля Киріак, сини Української землі, везуть вони із собою „Кобзаря”, бодай маленькі й дешево видані портрети Шевченка, а в душі любов до рідної землі, і до почуття національної свідомости, вираженої Словом поета. Шевченкові портрети прикрашують вишиваними рушниками, а до календарних свят додають святкування Шевченка, концертами, рефератами, національними маніфестаціями.

Що Шевченко, вивчення його творчости і шанування його пам'яті стало невід'ємною частиною життя української спільноти — це явище яке вже зрозумів навіть найбільший ворог, большевицька Москва, яка мусить рахуватися із величиною Шевченка, хоча б навіть слухаючи директив партії — за висловом Леніна, що „найбільшим безглуздям було б заборонити українцям святкувати Тараса Шевченка”.

Та Шевченко і його слово дуже незручні нашим поневоловачам. Тому хоч, кроками не завжди дуже помітними,

пробують вони Шевченкове Слово чи то перекрутити, чи то притерти, чи то цілком зняти з очей нації, що черпає свою живучість з його слів.

Може не всім були помітні видання творів Тараса Шевченка за часів Сталіна, де в „Кобзарі” бракувало таких творів як „Великий Льох”, „Чигирин”, „Розрита могила”. Ще менш помітними з’являлися твори „редаговані” під партійним наглядом, де скажім „московські ребра” замінювалось „татарськими ребрами” (що, на жаль, існує і у перевиданому в Канаді „Кобзарі” під редакцією Василя Сімовича). Дрastiчне руйнування Шевченка і його Слова прийшло при знищенні прекрасних мистецьких творів у вестибюлі Університету ім. Тараса Шевченка (який глум!), мозаїки і вітражу, виконаних Заливахою, Горською, Семикіною і Севрук, за які то твори Опанас Заливаха потерпів тюрму і заслання, а Алла Горська смерть. Із творців тих шедеврів ще існують вістки про мистецьку творчість (пару років тому) Галини Севрук, але із вичислених виконаних нею праць нема згадки про щось таке „нелегальне” як ілюстрація Шевченкових слів. Цікаво, чому так злякалися наші поневолювачі Шевченкових слів? Так злякались, що навіть не дали загальній публіці оглянути тих творів перед знищенням. І можливо, що навіть в самім Києві, не всі кияне, і не всі студенти того університету, знають точно, що сталося. Наші кати вміють все гарненько закрити і забілити, і гість із заходу ніколи не догадається про цей страшний злочин супроти культури і гуманізму.

Слова, які взяли мистці для вітражу це із середини „Подражання XI псалму”, написаного в Петербурзі 15 лютого 1859 року. Ось вони:

„Воскресну нині, ради їх,
Людей закованих моїх,
Убогих, нищих... Возвеличу
Малих отих рабів німих!
Я на сторожі коло їх
Поставлю СЛОВО...

І слова стоять на сторожі національної честі Синів України. Василь Стус, справжній спадкоємець Шевченкового Духа, бачить, що Шевченкові слова, це є провісники волі: „Шевченкові провісні птиці, СЛОВА шугають над Дніпром”. Василь Стус, як він каже, преєбрав своє знання поезії від матірніх заколисних пісень, Шевченкових заколисних пісень,

Шевченкових слів, які натхнули його на те, щоб бути Людиною, Поетом, Борцем. Іти слідом за Шевченковими словами — це шлях нелегкий. Це доказав своїми поезіями, своїм життям, своєю мученичою смертю Василь Стус. А що було б якби всі слідували за Шевченковим СЛОВОМ? Вже не було б жертв. Були б переможці. Тому ворог боїться того слова.

На вітражі представлений Батько Тарас, що обіймає знедолену Матір — Україну, наче хоронив би її від напасти, а другою рукою підіймає вгору книжку, свої СЛОВА у „Кобзарі”. Це вітраж, і як у вікні — композиція у ґратах. Та ця символіка України і Шевченка за ґратами стала надто болючою владі, і „комісія” осудила її як „неактуальну” і „немистецьку”.

І мозаїка виглядала „судням” партійним як неактуальна і немистецька. Там Шевченко, за композицією Заливахи „Пророк”, із піднесеними вгору п’ястками, і гнівним виразом на завжди лагідному, повному доброти обличчі, в теплих, переважно оранжєвих барвах, притаманних композиціям Алли Горської, на тлі сонця, яке своїм промінням освічує пророчі слова і грозить своєю потугою. Це ілюстрація до фінальних слів у поезії „О, люде, люде небораки!”, написаної 3. XI. 1860, отже, 4 місяці перед смертю поета, теж у Петербурзі. Цей вірш, спрямований дуже виразно проти царату тодішньої російської імперії, і його пророчий визов на кінці вірша відноситься проти царату:

Чи буде суд? Чи буде кара
Царям, царятам на землі?
Чи буде правда меж людьми?...
Повина бутъ, бо сонце стане
І осквернену землю спалить.

Правду кажучи, ворог добре прочитав і зрозумів зміст шевченкових слів. Бо справа не в царях, чи царятах, а в безчесній владі, що відбирає волю людям і націям, і цій владі мусить прийти кінець і заслужена кара, мусить прийти між людей правда і справедливість, бо „сонце стане, і осквернену землю спалить”. Це пророцтво надто страшне нашим ворогам, тому вони пробують його не бачити, або забути. А мозаїка — це була сильна, зворушуюча пригадка.

Шевченко є „дозволений” і навіть „в пошані” в „нашій — не своїй землі” лишень офіційно, за конституцією,

так, як кожна т. зв. „Республіка” має свої права. І ця пошана Шевченка є таким же глумом, як усі існуючі „свободи” в республіках. Лишень у ювілейний рік появилися добрі і гарно ілюстровані видання „Кобзаря”. Тепер це українське

Тарас Шевченко. Мозаїка в Київському Університеті. Автори: Алла Горська, Опанас Заливаха і Л. Семикіна. Мозаїка знищена 1964 р.

„Євангеліє” можна дістати лишень в дуже лихеньких виданнях. За часів Хрущова відбувалися рік-річно наукові Шевченківські конференції, після яких були публіковані збірники, в

яких, крім пропагандивних статей, можна було знайти цінні наукові досліді. Після відходу Хрущова з політики видання стали щораз то більш убогими, потім почали з'являтися лишень раз на два, або й три роки. Тепер вже кілька літ тих видань нема. Поворот до сталінізму відчувається і в науці!

Та ми бачимо на прикладі Стуса, що Слово Шевченка далі виховує нові покоління, помимо тих усіх жорстоких заходів ворога нищити фізично всі прояви нескореного національного духа. Тільки ті прояви так скоро і послідовно нищені, що виховно на маси вони ніяк не мають можливости впливати. Але живучість національної стихії пов'язана із силою Шевченкового слова робить своє, і нація видає із себе без перерви одиниці, що відроджують духа козаччини, духа гетьманщини, духа волі, духа держави. І Стус пише цілком свідомо звертаючись до України: „Ти випросталася до волі”, „Ти вже не згинеш”, бо „Тарасові провісні птиці — слова шугають над Дніпром”.

І так ми бачимо як в Стуса, так в чотирьох великих мистців, на чолі із Аллою Горською, що поняття життя української нації, воля України, нерозлучно пов'язані із Шевченковим словом.

А як ми, ізгої, відчуваємо його слова і йдемо життєвими слідами нашого Великого Пророка? Так, ми справляємо рік-річно академії. Так, ми будуємо пам'ятники на всіх континентах. Це все добре. Але є ще важніші форми культу Шевченка. Це є наукові досліді, які б посилили Шевченкове Слово як зброю в наших руках для осягнення волі, і які б піднесли Шевченка як поета на йому заслужений міжнародний п'єдестал. В Україні досліді ведуться або такі, щоб Шевченка переробити на „партійний копил”, або вони науково дуже слабкі, особливо останніми роками. В діаспорі науковців, які б мали можливість працювати в догідних умовах університету — дуже мало. З'явився в Гарвардському університеті молодий професор, Григорій Грабович, що пройшов перед приїздом до Америки студії в Польщі. Він присвятив доволі часу для студій над творчістю Тараса Шевченка. Українська громада мала право від нього багато сподіватися, бо на своїм становищі він мав можливість робити солідні студії, не прихапцем, між гонитвою за зарібками, хатніми і суспільними обов'язками, а в тиші бібліотек і люксово влаштованої наукової робітні. І появилася книжка „Шевченко —

мітотворець”,⁵ яка викликала обурення всіх свідомих українців.

Не всі її читали. Написана вона англійською мовою. Є пляни видати її і в українській мові. Але чи це потрібно? Можливо, тоді всі, що англійської мови добре не знають, могли б докладніше пересвідчитись в своїй opinii про цю книжку. Тут не місце займатись рецензією, яка вже появилася.* Але тут треба знов повторити, що дуже і дуже жаль, що студії про Шевченка в діаспорі йдуть по лінії руйнування його правди. Професор Грабович бачить в Шевченка творця міту (в негативному розумінні), не бачить в нього первня реальної державности. Це підхід дуже не справедливий для Шевченка, бо політична концепція Шевченка, хоч подана поетично (він же ж поет, а не автор історіографічних трактатів!) — оперта на основі держави, але державі національній, яка мала б органічну основу живого національного тіла і духу, зв'язуючого усі покоління „мертві, живі і ненароджені” в одну живу істоту, і та нація-державна, як „світлицяхата” була б місцем, де не було б ні насильства людини над людиною, ні ніякої кривди нікому не заподіялося б, а була б між людьми правда і любов. Така концепція держави, а вона висказана Шевченком в багатьох творах — навіть не згадуючи прямих висловів про форму держави як гетьманську („дай то Боже милий, блисне булава!”), при тім демократичну („чи ми діждемось Вашінгтона, з новим і праведним законом? А діждемось таки колись!”), є цілком реальною, а не мітичною, бо історія показує, що держави основані на національному принципі і антропологічно монолітні, мають більші можливості втримати суспільний лад і справедливість, чим держави об'єднані механічно, з основами спільної економії, але з національною та антропологічною зрізничкованістю. А міт, який створив Шевченко, є мітом кінечним при всякім стремлінні, тою рушійною енергією, яка потрібна для реалізації візії. І те, що більшість читачів праці Грабовича сприйняло її як несправедливу для Шевченка і шкідливу для національного існування, доказує, що ми ще є здорова нація, і відчуваємо небезпеку, і вміємо розібрати кукіль від пшениці.

А Шевченкове Слово далі житиме і виховуватиме покоління. І ніхто не потрапить його ні поменшити, ні знищити. Як зазначає поет свій твір — „Подражаніє XI Псалму”,

з якого черпали наші мистці-герої слова до вітражу, так можна відповісти всім, що бажають применшити Шевченка:

... І пониче
Неначе стопгана трава,
І думка ваша і слова.
Неначе срібло куте, бите
І семикрати перелите
Огнем в горнилі, словеса
Твої, о Господи, такі;
Розкинь же їх, Твої святії,
По всій землі! І чудесам
Твоїм увірують на світі
Твої малі убогі діти.

* „Визвольний Шлях”, ч. 12 за 1984 р.

Я. Пришляк

ЩАСЛИВИЙ В'ЯЗЕНЬ БЕРЕЗИ КАРТУЗЬКОЇ

Оснування Берези Картузької та оформлення першого транспорту

15 червня 1934 року засоби масової інформації подали надзвичайне повідомлення, що в столиці польської держави Варшаві о год. 3:40 по полудні застрілено ген. Броніслава Перацького, міністра внутрішніх справ. В ході поліційних доко-джень скоро виявилось, що замах на міністра виконав бойо-вик ОУН, правдиве прізвище якого — Григорій Мацейко — стверджено дещо пізніше, як він вже опинився закордоном.

Вістку про вбивство міністра українці під польською оку-пацією на Західніх Українських Землях прийняли з задово-ленням, але рівночасно й з деяким затривоженням, в переко-нанні, що ворожий уряд з пімсти розпочне гострі репресії супроти провідних українських діячів. І дійсно реакція при-йшла швидко. Вночі з 16 на 17 червня 1934 року переведено масові арештування в цілій Західній Україні. Арештовано тих, хто займався громадською працею, і кого поліція підозрівала в приналежності до ОУН.

В моєму родинному містечку Миколаєві н/Дн. заарешто-

вано Геня Березу, Стефка Мочульського, Базя Однорога й мене. На другий день після арештування нас, під сильною ескортою, відвезено до тюрми при Окружному Суді в Стрию, де приміщено кожного окремо в інших камерах, між кримінальними в'язнями. В тюрмі виявилось, що всіх нових українських політичних в'язнів зібралось приблизно сімдесят, заарештованих в округах Стрия, Долини, Жидачева, Журавна й Миколаєва. Арештанти налаштовували між собою зв'язки, ділились новинами, організували взаємодопомогу в обороні перед нападами кримінальних злочинців і очікували дальшого розвитку подій. Про декрет президента Польщі Ігнаца Мосціцького з 17 червня 1934 року про створення концентраційного табору в Березі ми довідались щойно із принагідних візит з рідними, як також з преси.

Скоро проминуло перших три тижні перебування в тюрмі. Приблизно 5-го липня 1934 року, зчинився на тюремному подвір'ї великий гамір. З-за ґратів ми побачили польських поліцаїв, озброєних крісами, з вилженими на гостро багнетами. Ми знали, що готується транспорт в'язнів до концентраційного табору. Почулися гуркоти в'язничних дверей і виклики кандидатів до транспорту. Нетерпеливо кожен очікував на свою чергу. Щойно згодом, ті що залишились, довідались від посмітюхів і тюремними зв'язками, що забрано до транспорту таких осіб: Гриця Барабаша й Олексу Гасина з Конюхова, д-р Володимира Горбового й Ярослава Горбового з Долини, Павла Кліма й Осипа Тюшку з Мізуня, Миколу Бігуна й інж. Михайла Кравціва зі Стрия та Володимира Тимчія й Івана Опришка з Грабовець. З Миколаївщини до транспорту попали: мгр. Степан Мочульський, Андрій Данчевський з Надітич і Іван Мриглод, дяк з Розвадова. Якими критеріями керувалися польські чиновники при виборі жертв до концтабору, важко зрозуміти. Як мені було відомо, ні Стефко Мочульський, ні тим більше Іван Мриглод, не мали жодного відношення до ОУН. Я жалував невинного Стефка, сина бідної вдови, що йому прийдеться мучитись у концтаборі. Радо був би пішов на його місце, коли б була можливість. Але, така була Божа воля. Мені сприяло щастя.

З тюрми я вийшов на волю щойно в половині вересня 1934 року. Замість сидіти спокійно вдома і ненаражуватись на дальші переслідування, я поїхав від імені Концерну „Українська Преса“ Івана Тиктора в Бережанський повіт, щоб по-

вести акцію за новими передплатниками, зібрати задовження за газети, ну, й заробити з провізії пару золотих. В часі поїздки, щоб позбутися присутності польських поліцаїв на громадських зборах в читальнях „Просвіти”, я змінив затверджений старостою маршрут, за що мене по кількох днях зловлено в містечку Козова й викинено з повіту.

Повернувши до хати, я знову поринув із питомою для себе енергією до громадської та політичної праці. Найбільше уваги й часу я присвячував для побудови театральної залі в домі читальні „Просвіти”. В розгарі праці, з кінцем листопада 1934 року долинула до мене вістка про несподіване повернення з Берези до дому Стефка Мочульського. Негайно спішу привітати його, а рівночасно довідатися про умови перебування в Березі, регуляміни, форми праці, способи маркування, формули рапорту, методи побоїв і тортур, психічний стан в'язнів та їх склад, характеристику поліційних посіпак та інші подробиці. Хоч в'язням при звільнюванні, під суворою карою, заборонялося говорити будь-що про побутові умови в концтаборі, то Стефко, із беззастережним довір'ям до мене, про все охоче, подрібно й докладно мене інформував. Я слухав уважно, старався все запам'ятати з думкою, що наука колись мені пригодиться. В глибині душі мав відчуття, що самому прийдеться ще пережити страхіття Берези Картузької. Думка ця мене не відстрашувала від праці для добра свого народу. Згідно з вишколом, я був на „все готовий”.

В дорозі до Берези

Мое відчуття незабаром здійснилось. В неділю, 24 березня 1935 року під час обіду в родинному колі, хтось постукав у двері кухні. На запрошення ввійшов до середини післанець-восьний з управи міста. Замість до батька, що був тоді заступником посадника міста, він заявив, що є якийсь діло до мене. Попросив, щоб потрудитися з ним до міського бюро, бо там чекає посадник і хоче зі мною говорити у важливій і пильній справі. Посадником був поляк, з професії нотар, наставлений з уряду старостою в Жидачеві, а не обраний волею більшости мешканців міста, якими були українці, тому його не любили. Не було ради, треба було йти на зустріч до нього, хоч сподівався, що матиму якусь неприємність. В бюрі посадника був також комендант місцевої поліції, обидва мені особисто знайомі. Вони чемно привітались зі мною і по хвилині з помітним

хвилюванням, посадник передав мені листа від воеводи міста Станиславова з проханням прочитати й підписати його. Повільно беру листа до рук, витягаю документ, кидаю оком на його зміст і бачу рішення:

„На основі припису статті 2-ої розділу 1. розпорядку президента Речіпосполитої з 17. VI. 1934 р. в справі осіб, що загрожують загальній безпеці, спокоєві й ладові, заряджую притримання і відставлення вас до місця відокремлення в Березі Картузькій”. Підпис: ген. Ягодзінський, воевода.

Спокійно, без жодного зворушення відмічую, що це шана бути загрозою для моцарствової Польщі, підписую документ і повертаю його посадникові. Обидва зрозуміли мою іронію, але не реагували. Він телефонічно викликав начальника місцевої судової в'язниці і зарядив, щоб мене там примістити. Начальник тюрми, який був любителем спорту, знав мене особисто і мав до мене певні симпатії, як до доброго змагуна і капітана дружини копаного м'яча СТ „Дністер”, старався мені догодити. Він приготував для мене окрему камеру, добре її при допомозі посмітюха очистив і застелив ліжко свіжою постілью. Для нього була сенсація, бо такого „почесного” в'язня, сина заступника посадника і першого багача в місті, досі не мав у себе.

З візитою прийшли до мене сестри і на вістку про висилку до Берези згодом принесли для мене необхідні в дорозі речі, деякі харчі й гроші. Вони не старалися мене потішати, знаючи мій характер. Пізно ввечері, з думкою про можливість зустріти й познайомитись ближче з провідними націоналістами і незламними борцями за визволення нашого народу, я заснув блаженним сном.

На другий день о год. 4-ій вдосвіта збудив мене зі сну начальник в'язниці, закликаючи збиратись у дорогу. Після сніданку прийшли до мене три озброєні поліцаї, посадили на фіякра і з парадом відвезли на залізничний двірєць, віддалений 3½ км від міста. Для ескорти залізницею в дальшу дорогу залишився старший постерунковий на прізвище Нікітін. Був це високий, стрункий чоловічина, середнього віку, блондин зі зозоками і вибоїстими синіми очима, з добродушним виглядом лица. Ми обидва були знайомі. Про нього ходили чутки, що він з походження українець, а правдиве його прізвище Микитин. Правдоподібно він все спрепарував ради куска хліба. В поїзді ми одержали спеціально зарезервоване для нас окреме

купе. Коли ми примістились на лавках біля вікна один напроти другого, мій наставник зняв кріс з плечей, але задержав його в руці біля себе і залишився в шапці з поясом під бородою, як приписано в службі. В розмові, нав'язаній з ним українською мовою, я висловив жаль, що він з моєї вини почувається так невідно, запевнив його, що не думаю втікати, бо нема куди й чого, зрештою, я цікавий побачити на власні очі горезвісний табір в Березі, тому запропонував йому хай замість службового поліціанта грає ролю товариша подорожі. Спершу він зніяковів, не знав яке зробити рішення, але в ході дальшої розмови він почав шукати за вигодою і міняти своє відношення до мене. Дійшло до того, що перед приїздом до Львова він зняв багнет з кріса, встромив його до шкіряного ковбура на ремені, відімкнув пасок зі шиї, вложив його до шапки і при виході з поїзда, коли він кріс замість на рамено заложив на ліву руку люфою вниз, — ми виглядали як два поліцаї, мундировий і цивільний, що вертали на свою станицю з відбутої служби. Залізничні службовці внизу перону, перед виходом з двірця, при відборі квитків на показ службової перепустки для двох осіб, не приглядаючись до документу, з респектом салютували до нас. Така роля цивільного „тайняка”, а не нещасного в'язня, мене смішила й радувала. На думку прийшла народня мудрість — приповідка: „багачеві дідько дитину колише”.

На дальше получення в напрямі до Берези треба було чекати приблизно дві години. Ми вдвох, як слуги державного порядку й безпеки, зайшли на двірці до ресторану першої класи, де вступ мали тільки пасажири з квитками першої й другої класи, тобто особи вищої сфери, подібно як за окупації в часі Другої світової війни „тільки для німаків”. В ресторані при каві й чарці коньяку та живій розмові, час проминув скоро.

Після приїзду біля другої години по полудні до Володимира-Волинського, ми знову мусіли чекати на дальше получення майже три години. Очевидно, зайшли до ресторану на двірці, до міста було далеко, і з'їли добрий обід. По обіді, втомлений дорогою, мій проводир солодко задрімав, а я проходжувався самотний по вестибюлю, оглядав гарно збудований двірець, виходив з двірця, щоб любуватися чаром весняного дня й теплом сонця, та розіслав рідним і знайомим пропам'ятні картки з привітом на спомин з дороги до Берези.

По дев'ятій годині ввечері ми приїхали до Берестя Литов-

ського, де треба було ночувати. Службовим порядком ми мали зголоситися на поліційну станицю, яка спрямовувала в'язнів на ніч в арешті при окружному суді. Було відомим, що в переходових камерах арешту знаходились блохи й блощиці. Щоб уникнути такої „приємности“, я запропонував ескортуючому поліцаєві переночувати на двірці в почекальні першої кляси. Він послухав моєї „розумної“ ради. Вигідно й безпечно я спав цю ніч на м'яких фотелях, під охороною озброєного „Ангела Хоронителя“.

На другий день у вівторок, 26 березня 1935 року після добірного снідання, ми висіли з поїзда на станції Блудень, що знаходиться на лінії Берестя — Барановичі. З двірця вибоїстою польовою дорогою, погідного весняного ранку ми помандрували в напрямі до містечка Берези Картузької, розположеного на віддалі 5 км, при битому шляху з Берестя до Кобрина. За годину ходу ми вийшли на широке шосе і побачили недалеко від нас по правій стороні шляху огорожі із залізної сітки, а по лівому боці високий дерев'яний паркан, з колючим дротом зверху. Наближались до місця призначення. Ескортуючий поліцай негайно знову озброївся на гостро і привернув себе до службового порядку. За залізною огорожею ми запримітили великий парк, а зліва з-поза дерев'яного паркану видніли верхи двох великих мурованих з червоної цегли будинків, типові військові казарми. Над брамою при вході до парку висіла таблиця з написом К. М. О., а напроти при вході до касарняних забудовань таблиця з написом М. О. Ми звернули до брами на право, де серед розлогого парку знаходились бюра „Коменди Мейсца Одособнення“ — К. М. О. Дорогу до бюра коменданта табору вказав дижурний поліцай. В бюрі коменданта Нікітін на струнко зложив рапорт і передав йому документи про мене. Комендант табору, яким був інспектор поліції Юзеф Камала, був худорлявий, низького росту, з несимпатичним виглядом лица. Я був здивований, як така мізерія могла так високо заавансувати. Він перевіряв мої особисті дані, ну, й на закінчення поставив стереотипне й дурне питання: „за що мене арештовано?“ Я коротко й рішуче відповів: „за громадську й політичну працю для добра свого народу“! На це він відповів: „побачимо, який буде з арештованого діяч, коли посидите в Березі й одержите належне перевиховання“. Я замовк, тільки подумав: „чекай, побачимо, дурню“! На закінчення процедури, він зарядив ескортуючому поліцаєві відпровадити ме-

не й передати дижурному на поліційному бльоці, де він знайде для себе приміщення для відпочинку після дороги.

Прямуючи в протилежну сторону до забудовань за дерев'яним парканом з колючими дротами і написом М. О. — „Мейсце Одособненя”, радше „Місця Огиди”, я подякував моєму хоронителеві за приємне товариство, „дбайливу” опіку в часі дороги і побажав скорого й милого побачення. Але, не судилось нам знову зустрітись. Коли після року я повернувся до дому, в розмові з батьком довідався, що Нікітіна покарано 14 добами арешту за ескорту мене до Берези, знижено йому рангу зі старшого на звичайного постерункового і перенесено на службу в якусь глуху закутину корінної Польщі.

Перші дні між друзями за колючими дротами

На поліційній дижурці, з фронту першого будинку недалеко входової брами було спокійно. Урядувало тільки двох поліцаїв. Після відібрання від Нікітіна моїх супровідних документів, вони доручили мені обернутись лицем до стіни і стояти нерухомо, із заложеними руками на шиї. Спершу вони заопікувались своїм колегою, шукаючи для нього приміщення. Щойно пізніше, десь за годину, сказали відвернутись від стіни, перевірили мої особисті дані і розпитували за що мене арештовано. Поведінка їх супроти мене була сувора, але обійшлося без муштри й побоїв. Впадало в очі, що поліцаї це новачки в службі і не знали як забиратися до шкіри „цувакса”. Як виявилось пізніше, я попав в ідеальний час до Берези, коли у висліді дебат у польському сеймі і гострої критики в пресі терористичного таборового режиму, по інспекції міністра внутрішніх справ Маріяна Косьцялковского, наступила з початком березня 1935 року масова зміна поліційної обсади та злагіднення режиму. На місце старого брутального складу, прийшли нові поліцаї переважно зі середньою освітою, більш людяні, коректні й інтелігентні.

По довшому перебуванні на дижурці, мене остаточно, через смугу колючих дротів, високих по середині на яких три метри, відпроваджено до другого будинку, де перебували в'язні, і передано до диспозиції дижурного коменданта в'язничного бльоку. Ми вийшли на перший поверх, скрутили на ліво в темний коридор і там приміщено мене у великій порожній кімнаті. За якийсь час почали приходити до мене, службові коменданти бльоку й дижурні, щоб навчити формули рапортів,

приписи „регуляміну”, вимуштрувати й перевести належний „ремонт”. Їхні намагання знайти причину до побоїв були безуспішні. Від „ветерана” Стефка Мочульського я одержав добру лекцію і всі іспити складав задовільно. Як добрий спортсмен, я скоро й справно виконував всі присіди, стрибки, „жабки” та подібні „фігури”. Я був приготований, щоб закуштувати смак гумової палиці, але обійшлося тільки на муштрі. Моїм щастям було також, що цього дня група поліцаїв їздила з прогулянкою в околиці Берези, під проводом старшого „пшодовніка” Шимборського із залоги старої гвардії, який — за тиждень пізніше, коли прибули після мене два чергові цувакси Осип Рудакевич і Роман Паладійчук — власноручно їх сильно бив в часі ремонту, для науки й прикладу новакам в поліцейській службі. Цілий перший день я постив, бо для мене не було жодного приділу харчів. Ніч я передімав сидячи, бо боявся лягати на холодну цементну підлогу, щоб не дістати ревматизму.

Другого дня вранці о год. 4-ій я почув різкий свист і брутальний вигук „побудка — встаць”! За дверима зчинився тихий гамір і рух в’язнів, перериваний час-до-часу свистом поліцая. Щойно за годину джурний поліцай викликав мене до раннього рапорту. Вибіг я на подвір’я і бачу у дворяді усталених в’язнів. Замість на кінець збірки, я біжу зпереду, обернений лицем до в’язнів і усміхом та непомітним для поліцаїв, що стояли за моїми плечима, помахом правої руки їх вітаю. В. Макар у своїй книжці „Береза Картузька” на стор. 174 згадує так про сл. п. В. Тимчія і мене: „Вони вибігли з „ремонту” до раннього рапорту такі усміхнені, немов би зустрічали дорогих друзів на курорті”. Хочу справити, що в той час до рапорту з усміхом біг я сам, без Тимчія-Лопатинського, крайового провідника ОУН.

Про перебіг рапорту, розподіл до праці, кари для в’язнів не згадую, тільки відмічу, що як „цувакс” я залишився до роблення порядків у в’язничному бльоці, щоб одержати кращу заправу від поліцаїв. До праці зі мною призначено хворого на ноги одного з українських в’язнів-ветеранів, правдоподібно інж. Б. Фелінського. Свою працю ми почали від миття столів в їдальні. Коли хвилево віддалився від нас джурний поліцай, тоді друг недолі шепнув мені до вуха, як треба поступати, щоб за скоро не скінчити праці, а відповідно маркувати. „По-стараюся”, — відповів я.

Десь за дві години мій спільник вимив столи у своїй части-

ні їдальні, а я ще не закінчив своєї роботи. Він поглянув на мене ласкаво і відмітив: „Бачу, що мені треба йти до Вас на науку”.

Коли ми вимили столи, тоді довідуюся від друга, що залишається до обіду позамітати коридори на партері та в'язницю. Мій вчитель Стефко Мочульський нічого про в'язницю не згадував, тільки про карцер, що має знаходитися десь у другому кінці табору, при стрільниці. Якщо в таборі існує в'язниця, то хіба для кримінальних злочинців, подумав я. Замітати для них не бұду, не випадає політичному в'язневі.

Коли ми ввійшли до просторої в'язничної камери, тоді на наказ одного з в'язнів „Бачность!” всі вони збіглись разом і стали на струнко в дворяді. Мій друг почав скроплювати підлогу, а я підійшов до першого ряду й одному з тих „кримінальників” вручив мітлу, із закликом „прошу, замітайте”. Цей хвилинку завагався, але побачивши рішучість, взяв мітлу і почав замітати. З вдовolenням я заложив руки на плечі приглядаючись до них зблизька. Запримічую по очах загальну неприязність. Звертаю погляд на поліцай і бачу, він ховається за двері і ледве гамує вибух сміху. Що тут смішного, — питаю себе в думці. Приглянувшись ближче до замітача, під заростом неголеного обличчя пізнаю Митя Штикала, провідника студентської молоді. Мені зробилося неприємно за таку нетактовність. Ця непродумана витівка вирішила до певної міри мою дальшу долю в Березі.

Перед обідом комендант бльоку запровадив мене до в'язничного магазину, де забрали від мене одяг і всі приватні речі, а видали скарбовий полотняний мундир, нашивки з номером 275, які казали пришити, більший на плечах, а менший на лівому рамені блюзи, дерев'яні ходаки, військову їдунку — менажку й декель, а польову пляшку, ложку з виделкою т. зв. „незбенднік”, дерев'яну дощинку з моїм номером і рушник, цілий таборовий виряд. Мені видали також простирало й коц і приміщено в кімнаті ч. 5. Того дня я вже заробив собі на обід. По полудні ми далі разом з Фелінським продовжували робити порядки, замітали коридори на першому поверсі, де жили в'язні й чистили туалети.

Увечері у кімнаті, після закінчення робіт, довідуюсь від друзів, що мое постукування в арешті викликало велику сенсацію серед молодих поліцаїв, які, будучи обмежені до тюремного трибу життя, розважались його подіями. Від „зблятованих” поліцаїв наші в'язні-спеціалісти одержали інформа-

ції про те, як дижурний поліцейський, що був вранці при ескорті роблення порядку, розказував з гумором в часі обіду в поліцейській їдальні про мою витівку. Він приблизно так мене представив: атлетичної будови молодець, із переломаним носом, близною від кулі на лівому лиці, висуненою долішньою щочкою, неначе в горилі, відсталими вухами, як в осла, обличчям подібним до мавпи, а поставою й виглядом на боксера. Всіх найбільше заінтригувало, чи справді я боксер. Очевидно, я потвердив і це на черговий день наші друзі переказали поліцейським, додавши, що я відомий і небезпечний боксер середньої ваги, член мистецької екіпи СТ „Україна” у Львові. Від тоді всі охрестили мене „Боксером”. Я став об’єктом зацікавлення й свого роду респекту збоку поліцейських.

Кімната, до якої мене призначено, була доволі велика й обширна, розміром приблизно 12 метрів довжини і 5 метрів ширини. По середині кімнати знаходився дерев’яний дворядний прич, із сінниками по обох боках, на яких спалося головами до середини. Три великі вікна були забиті дошками, а горішні шиби побілені вапном. Допливу повітря не було. Панувала важка задуха. Постійну кімнатну понурість освічували слабкі жарівки. Біля дверей стояв залізний баняк — „параша”, з нещільною покривкою. Параша неприємно воняла. Для мене приділено сінник на другому боці причу, при вікнах, а не при вході до кімнати з коридору, отже, далше від параші. Моїми сусідами виявилися: Омелян Грабець, пізніше сл. п. Батько — командир УПА Південь, по правій стороні від мене, а Осип Рудакевич, що прибув тиждень пізніше, по лівій стороні. Головою я дотикав сінника Дмитра Грицяя, пізніше сл. п. ген. Перебийноса, шефа ГВШ УПА. В кімнаті, що мала приміщення на 30 осіб, було 26 в’язнів, між ними 19 українців націоналістів, а 7 комуністів, між ними 4 жида. Крім згаданих у моїй кімнаті були ще, між іншим, такі друзі: інж. Євген Врецьона, ред. Омелян Матла, Тарас Боровець — пізніше Отаман Бульба, Ярослав Горбовий, Мирон Голояд, Теодор Баран, Андрій Кісіль-Дольницький, Роман Минович, Осип Павлишин, Теодор Перун, Володимир Федак — всі вже покійні. Вони були щирі й незабутні друзі-воїни, „тверді, міцні, незламні мов грані”.

Моя кар’єра в Березі

Без сумніву, моя кар’єра в Березі була виїмково щаслива. Можна ствердити за приповідкою — „не родися красний, але

щасний"! Щастя мені сприяло на кожному кроці. Я легко осягнув це, про що інші могли тільки мріяти.

Перші два тижні я не думав маркувати, бо не пасувало „дуваксові". При розподілі праці я залишався в групі в'язнів, призначених до різних земляних робіт, як в обсязі табору, так поза табором. Тягав, як кінь, військові вози з камінням і землею, носив ношами пісок і землю, копав і поглиблював рови, корчував старі дерева, насаджував нові, вирівнював і обкладав дерницею узбіччя ровів. Робив це охоче і де міг, допомагав старшим стажем друзям. Але, коли почали появлятися на долонях мозолі, треба було міняти важку працю на легшу. Припадково з допомогою прийшов аспірант Яженцкі. Він вибрав мене очищувати дерева. Я вилазив на дерева і стинав посохлі пні й гілки. Йому сподобалась моя спритність, сила й відвага. По закінченні тих приемних і відносно легких робіт, я вирішив голоситися як спеціаліст. При найближчому рапорті при розподілі робіт я зголосився на брукара. Ця робота полягала на тому, щоб обтесувати каміння, його рівно укладати, засипати піском, убивати довбнею, будувати дороги, площі й підстінні смуги довкруги будинків. По короткому часі, коли оббив собі пальці, а зокрема коли почалися дощі, тоді треба було мокнути, я покинув брукарство. При найближчій нагоді я зголосився до праці, як скляр. Робота полягала на тому, що треба було переглянути в будинку команди всі вікна, їх почистити, заправити й обліпити кітом, побиті замінити новими шибамі. Робота легка й спокійна, без крику поліція, але короткотривала.

Одного дня при ранньому рапорті зголошено, що потрібно до праці книговода. Виступило п'ять кандидатів, з-поміж яких комендант бльоку вибрав мене. Діловодство було дуже просте. Моїм завданням було вести товарову книгу, нотуючи закупити й приділи харчових продуктів для в'язничної кухні. Нав'язались ділові зустрічі з комендантами бльоку З. Вечорком і Вітковскім та створилася атмосфера обопільного довір'я. З вдячності за позагодинну працю, коменданти почувались до обов'язку краще опікуватися мною і уможлиблювати для мене різні полегші при роботах. Незабаром покликано мене до чищення бараболі, що відбувалось у малій кімнаті біля кухні, де було тепло й спокійно. Там можна було півголосом розмовляти, а часто одержати рештки охлапу від кухарів.

З черги мене призначено до групи, разом з п'ятьма інши-

ми, як помічника для кухаря в кухні. Нормально така група вважалася найбільш упривілейованою з обмеженням до одного тижня. Робота в кухні була легка, за виїмком варення каші у великому котлі. Щоб каша не пригоріла до дна, треба було її варити на слабому вогні й майже безперестанно мішати довгою кописткою, наче веслом. При роботі біля гарячого котла густо скроплювалось кашу потом із чола уважних кухарів, при чому немало й мого поту потекло... для кращого її смаку!

Після ще однієї тури, з короткою перервою як помічник кухаря, я здобув щит найвищого досягнення в Березі, доставши призначення бути головним кухарем. Напевно всі колишні березяки зберігають про мене пам'ять, як про одного з найкращих кухарів. Тайна мого кухарського успіху полягала в тому, що я старався на кожному кроці обкрадати своїх комендантів. Крадіж відбувався легким, простим і хитрим способом, без більшого гріха. В магазині з харчами лежала на землі велика, старомодна, стокілева вага. При важенні харчового приділу, дижурний комендант звичайно стояв спереду ваги, особисто накладав тягарці і диктував мені осягнену міру ваги, відנותуючи її в себе для контролю зі мною. Я будучи позаду ваги, незаметним і делікатним потиском ноги регулював міру, осягаючи меншу чи більшу надвишку, залежно від якості товару. При приділі бараболі можна було натиснути вагу більше, а при відборі товщу чи м'яса менше, щоб не викликати підозріння. Кожна найменша добавка приділу впливала на поліпшення страви. Щоб не виявити таємниці, я нікому не звірювався про свою роботу, бо робив це для добра ближніх.

До завдань головного кухаря належало дбати про доставу харчів для тих, що сиділи за кару у в'язниці чи карцері, звичайно з постом що другий день. Цей моральний обов'язок я сам солідно виконував, не зважаючи на ризико. Одного разу, коли я перепихав через отвір в дверях до в'язниці збережені порції хліба, несподівано ввійшла знадвору зміна двох дижурних, під командою А. Бориняка, заступника коменданта бльоку. Він мене запримітив на „гарячому” вчинку. Не чекаючи на його реакцію, з повною рівновагою духа та своєрідною безличністю, я зробив пальцем знак на устах, щоб він замовчав, а помахом руки дав до зрозуміння, щоб відійшов геть. Він зрозумів мене, хвилину завагався, потім великодушно усмінувся, відмахнув рукою і скоро зник. Я тільки з полегшою перехристився і подякував Богові за ласку. Через протекцію,

мене призначували кількома наворотами головним кухарем, а на переломі червня/липня 1935 року, після смерти Й. Пілсудського, коли стан в'язнів невпинно зростає, мене тримали в кухні незмінно майже один місяць. Дійшло до того, що я сам просив звільнити мене з цього упривілейованого посту, бо хотів довше виспатися (— кухарі ставали пів години скоріше від інших) і подихати свіжим повітрям на дворі.

Додаткові події й пригоди

Як ветеранові, що виконував далі функції книговода і тишився протекцією в комендантів бльоку, мені було непогано. Я міг вибирати працю до вподоби, відповідно до стану погоди, власної фантазії та обсади ескортуючого поліцай. Був конюхом, прачкарем, огородником і рільником. На одному фаху я цілковито скомпромітував себе. Зголосився як столяр, але по тижневій праці не потрапив збити до купи звичайної скриньки на зілля. Поліцай замість дати до карного рапорту, тільки наварив і вигнав з праці.

Я повернувся знову на короткий час до земляних робіт поза табором. Правдоподібно, з думкою перевірити мої боксерські здібності, а може для провокації, поліцаї спрягли мене до праці разом з комуністом Фельдблюмом, щоб ношами носити землю з піском. Фельдблюм, як згадує про нього В. Макар у своїй книжці „був атлетом низького росту, з диким поглядом зизуючих очей, — типовий ножівник-боївкар з Варшави”. Ми ворогували зі собою. Відчувалося, що прийде до удару. Між нами виринула суперечка і ми намагалися один другого фізично при праці обезсилити. Я був більш загартований і вмів краще від нього працювати. В розгарі перепалки, коли він загрозив мені, щоб „не грати героя”, бо пожалую, реагуючи на образу, в часі бігу з порожніми ношами, я з цілою силою вдарив ними Фельдблюма по ногах. Він закричав з болю, повалився на землю і прикрив себе ношами. Тоді я відкинув ноші набік, скочив на нього і змасакував його майже до непритомности. Поліцаї не перебивали бійки, тільки приглядалися до моїх уларів. Комісарові Грабовському, що надійшов на голос крику, зарапортували, що бійка виринула з вини Фельдблюма, бо хотів маркирувати. Комісар відразу покарав його 7-ми днями карцеру. Мене пізніше також покарано за бійку, але багато легше, бо на 5 днів арешту.

Дивним збігом обставин, по впливі 35 років від часу мо-

го перебування в Березі, до споживчої крамниці в Монреалі, якої я був власником, приходила жидівка клієнтка з прізвищем Фелдблум. Вона походила з Польщі і була новою імігранткою. Розмовляючи з нею, я запитав, чи випадково вона не мала когось в родині, що сидів в Березі Картузській? Виявилось, що це був її рідний брат. Вона розказала історію своєї родини. Її батько жив на селі недалеко Холму, де займався господарством. Після смерті дружини, він одружився з українкою, яка служила в них. Брат допомагав батькові на господарстві і був добрим сином. На лихо, в Холмі він зустрів дівчину з Варшави, очевидно, жидівку, в якій залюбився. Вона була загорілою комуністкою. Під її впливом брат став також комуністом. Не допомогли просьби, грозьби, а то й побої батька, щоб відвернути його від комунізму. Дійшло до того, що батько нагнав сина, який виїхав разом з дівчиною до Варшави. Коли я признався, що я його трохи потурбував у Березі, то вона заявила — „велика шкода, що трохи, треба було йому вибити цю прокляту чуму з голови”. Вона ненавиділа комуністів. Про дальшу долю брата нічого не знала.

Варто згадати ще про один малий епізод в пов'язанні з комуністом Шмулем Каптуром. Це була своєрідна зараза, нахаба й провокатор. Авантюру з ним мали П. Грицай, П. Генгало, Я. Горбовий, Кость Церкевич, з неприємними наслідками. Треба було знайти якусь методику, щоб покарати його. Він був по фаху майстром фрізером, що обстригав всіх в'язнів на нульку, а кожної суботи по обіді їх голив. Одного дня, коли він скінчив мене голити, я при виході з кімнати непомітно попросив дижурного поліцейця, щоб мені дозволив поголити самого Каптура. Ця ідея йому сподобалась. Він наказав Каптурові сісти на крісло, щоб його поголити. Той боронився, але мусів виконати наказ. Коли я приступив до нього, він зі злости чи страху цілий здригнувся. Знав, що з мене голяр-партач. Завжди я голився жилетками, ніколи бритвою. Тому замість її нагострити на ременці, я її ще більше затупив. Пізніше розробив в мисочці мило й шумою обмазав ціле його обличчя включно з устами, щоб не міг їх відкрити й кричати. Тоді почав його голити, а радше виривати поодинокі волосочки твердого заросту з його лиця. Він зіпрів, збілів, загазував. Ці Дантейські муки тривали від 10-15 хвилин і він їх напевно зберігає в пам'яті на ціле життя. По такій науці, він обминав усякі сүтички з українцями.

Таборовий режим

Назагал життя в'язнів у Березі, не було таке рожеве, як виглядає з мого опису. Початки від липня до грудня 1934 року були жахливі. Як пише В. Макар — „кожний день каторги в Березі був для в'язнів днем тортур, що вимотували, здавалось, останні сили наших м'язів і нервів. Не раз огортала людину розпач, а думка про смерть являлась природною мрією — порятунком із безвихідного положення”. За мого побуту, хоч поліцаї були більш людяні, то таборовий режим залишився незмінним.

Кожного дня треба було вставати о год. 4-ій, а в часі літньої спеки о год. 3-ій вранці. Працювали кожного дня, за виїмком суботи, по десять годин денно, а в суботу шість годин. Не вільно було розмовляти, кожний мусів бути немовою. За кожний порух уст, слово, усміх, вияв незадоволення, прислуговувала кара. В'язні були номери-автомати, а не особи. Нічого не можна було робити без дозволу. В'язні, поза кримінальним одягом, шапкою й ходаками, не мали права нічого мати, зокрема в кишені. Всі накази до вставання, вмивання, порядкування залі, снідання, обіду, вечері, миття їдунок, збірки, нічного апелю були подавані свистком. Накази виконувалися бігом. При праці також зобов'язував біг. Відпочивати після важкої праці можна було тільки на цементній долівці. Кожного поліцая треба було величати комендантом і про найменшу дрібничку просити дозволу, згідно з приписаними формулами в рапорті, стоячи на струнко на три кроки перед ним.

Складною й трагічною проблемою було випорожнювання шлунка. Заля з 30 осіб мала полагодити свої природні потреби протягом пару хвилин. Не було до вжитку туалетного паперу. Не вільно було молитися, мати ланцюжок з хрестиком на шії, перехреститися, бо за це карали. Речі перед сном складалося в кістку і викладалося на лавках в коридорі. Дуже часто відбувались нічні труси, в часі яких розібрані донага в'язні перебігали з руками заложеними на карку до порожніх кімнат, де в холоді треба було вистояти біля години. За знахідку в часі трусу шматка газети чи паперу, шнурка, бляшки, камінчика, трісочки ставалося до карного рапорту. Після кожного трусу треба було повивертані коци, простирала, сорочки та одяг на коридорі привертнути до порядку. Найгірше було вдихати хмари куряви з нарушеної соломи. Рання гімнастика, подібно як всі інші роботи, служили засобом фізичного ослаб-

лення в'язнів. Харч постійно був недостатній, а іноді шкідливий. Не було задовільної лікарської обслуги. Не було гігієни, а були гієни. Але, ми їх пережили.

Висновки з побуту в Березі

Основуючи конц. табір у Березі Картузькій, польський уряд хотів пімститися за вбивство міністра Б. Перацького, як також заламати фізично й психічно в'язнів та перетворити їх на безвільних і „порядних” польських громадян. Мета була наївна, до певної міри неморальна, а засоби до здійснення — злочинні. Застосовувати карні санкції до осіб, які, ніби, загрожують загальній безпеці, спокоеві й ладові, може тільки державна адміністрація в тоталітарній системі. В державах з демократичним устроєм карають тільки тих осіб, яким судовою дорогою докажуть вину. Створення М. О. в Березі Картузькій є чорною плямою в історії Польщі, подібно як пацифікація в 1930 році, що залишиться п'ятном ганьби для неї.

Метода масового терору, на взір большевицької Москви, себе не виправдала. Мети, що її польська окупаційна влада намічувала, вона не досягнула. Хоч деяких в'язнів тортури фізично дещо ослабили, але духовно ще більше скріпили. Береза, без сумніву, була доброю школою перевиховання в дусі погорди й ненависти до ворога і джерелом наснаги до дальшої боротьби з ним.

В Березі гартувались до змагу з ворогами такі безсмертні герої, що вписали нові сторінки в історію українського народу, як: Роман Шухевич — ген. Т. Чупринка, Дмитро Грицай — ген. Перебийніс, Олекса Гасин-Лицар, шеф Головного Військового Штабу УПА, Ярослав Старух — Ярлан, Стяг, провідник ОУН Закерзонського Краю, Володимир Тимчій-Лопатинський, крайовий провідник ОУН, Ростислав Волошин-Павленко, член Проводу ОУН і УГВР, Олександр Бусел — Галина — Київський, член Проводу ОУН, Омелян Грабець — Батько, командир УПА-Південь і ціла когорта провідних організаторів і воїнів ОУН-УПА.

Для мене особисто було великою честю бути в колі таких героїв, що впали на позиціях революційно-визвольної боротьби та ділити разом з ними спільну долю. Від них я зачерпнув смак життя у розкоші праці й боротьби. З незламним духом, по 8-и місяцях перебування в Березі, мене привезли в кайдаках до тюрми в Стрию на суд за веринські події.

Таку заправу, яку старша генерація одержала в Березі, не пошкодило б дати й молодшому поколінню, як заправу до боротьби та запоруку перемоги на шляху до досягнення нашого Національного Ідеалу.

М. Мар.

ШЛЯХАМИ ПРАВДИ

Здавалось, що створення комісії Жюль Дешена причиниться до провітрення задушної атмосфери створеної довкола т. зв. „воєнних злочинців”, проживаючих в Канаді. Такі надії мала зокрема українська спільнота в Канаді, на адресу якої безскрупульно сипались колективні звинувачення. Українська спільнота на чолі з Комітетом Українців Канади прихильно привітала створення цієї комісії з надією, що Комісія Дешена зуміє очистити добре українське ім'я в Канаді від советських звинувачень. Склалося, на жаль, дещо інакше.

Як виявляється з праці цієї комісії досі, ця атмосфера більш густішає та стає нестерпною. Деякі жидівські кола, які добивались праці такої комісії в Канаді, стали все більше і більше послуговуватись видуманими інформаціями про цих мнимих злочинців, а то й брутальними неправдами, які були досі тільки в арсеналі советської лже-пропаганди та політичної дезінформації, в стилі їхніх брошур, що їх надсилає на захід Товариство „Україна” з Києва та видавництво „Каменярь” зі Львова, як „Тавровані свастикою” (Київ, 1975), „Кримінальні вислужники” (Київ, 1975), „За іудині срібняки” (Київ, 1971), „Правда і міт про УПА” (Львів, 1981), „Фалшиві патріоти” (Одеса, 1983), „СС в овечих шкурах” (Львів, 1982) та інші. За 1980-1985 рр. появилася таких цитованих і нецитованих брошур більше як три десятки. Їхнім завданням разом з тижневиком „Вісті з України”, які появляються українською і англійською мовами, а які розсилаються масово даром багатотисячним накладом є морально і політично розложити політичну еміграцію, яка після Другої світової війни опинилася на Заході, була свідком советської злочинної політики в їхній батьківщині та одночасно є викривачем підривної політичної роботи на Заході.

В останніх роках цієї лже-пропаганди більше продукується англійською мовою як українською. З цього видно, що україномовні видання цих кегебівських лябораторій не мали успіху серед тих, які читають по-українському, та знають советську „правду”. Тут вже не обдурити! Користуючись англійською мовою, легше дістатися до молодого покоління, яке володіє цією мовою свобідніше, як рідною, та легше його зловити на „миролюбну” советську вудочку.

Звичайно, ця масова дефамация література має за завдання також мобілізувати антинаціоналістичну опінію проти визвольних течій еміграції східних країн Європи, а тим самим дискредитувати ці течії та їх речників в Советському Союзі!

Виявляється, що після 40 років такої масової дефамацияї, кегебівські зусилля дають бажані плоди. В останніх роках вони знайшли союзників в деяких жидівських колах, а передусім в Центрі Візенталя та його речників в Канаді і ЗСА. Вони, в „пошукуванні” горезвісного д-р Менгеле „в Канаді”, накинулися на вихідців — політичних емігрантів Сходу Європи, приписуючи їм масовість злочинів на миролюбному населенні батьківщин їхнього народження та поголовній ліквідації жидівських жителів країн Сходу Європи.

До такого таврування теж і українців, договорився Сол Літман, офіційний представник центру Візенталя в Канаді. Щоб не бути голослівним, зачитуємо декілька місць з „бріфу” цього представленого центру Комісії Дешена:

„З уваги на те (написано в цьому „бріфі”), що українці найбільш чисельні, як також наслідком історичної ненависти до поляків і жидів, виявилися вони найбільш шкідливими коляборантами” (Стор. 11).

В іншому місці сказано як „Бандера і Мельник радо долучились до надій, що Гітлер створить тоталітарну Україну під їхнім проводом, вільну від поляків і жидів” (там же, стор. 11), а ще в іншому місці на тій же самій сторінці підкреслюється, що „револьуту мав повести Мельник на те, щоб знищити жидів і поляків”.

Щоб ці маячіння були більш ймовірні, автори „бріфу” твердять, що „впродовж кількох днів після німецької інвазії на Советський Союз, відбулися спонтанні масакри, які робили місцеві антисеміти в різних місцях, як тільки німецький Вермахт обсадив територію. І так: литовці замордували 3,800 жи-

дів в Ковні, українці 7,000 у Львові, румуни щонайменше 7,000 в Яссах”.

З цитованих декількох рядків, а їх є значно більше в меморандумі Сол Літмана, так і видно, що автор крім фальшивих історичних фактів, старається також підбурювати польські настрої проти українських.

Не будемо займатися доказуванням, що Степан Бандера, який від 1934 року був політичним в'язнем польської в'язниці, не міг домовлятися з Гітлером „на конференції, яка, нібито, мала відбутися в поїзді 12 серпня 1939 р.”, коли сам був звільнений з в'язниці у вересні згаданого року.

Ми певні, що такої конференції з Гітлером не мав теж полк. Мельник, бо як знаємо з Гітлерового „Майн Кампф”-у та пізніших подій, які розвинулися в Україні після вмаршування німецьких військ, про існування української держави в гітлерівських плянах не було навіть думки, не те що мови. Арештування членів Державного правління у Львові за кілька днів після 30 червня, є ясною відповіддю С. Літманові.

Нас, зокрема, поцікавило твердження згаданого про „ліквідацію 7,000 жидів у Львові”, бо в часі війни все можливе і ймовірне аж доки не ствердиться фактами та свідченнями. Тому завдали ми собі труда познайомитися з тогочасною пресою.

II

З приходом німецької окупації до Львова, в цьому місті почало появлятися декілька часописів. Найперше появились „Українські Щоденні Вісті” під редакцією Осипа Боднаревича. Був це орган управи міста Львова, який друкували на вул. Сокола ч. 4, в друкарні колишнього довоєнного „Веку Нового”. Перше число появилося з датою 5 липня.

З датою 9-го серпня 1941 р. почали появлятися „Львівські Вісті” під редакцією Євгена Яворівського. З тим днем появилвся також польський часопис „Газета Львовска”. Обидва часописи також друкували у друкарні „Веку Нового”. Там теж друкували німецький щоденник „Вах ім Остен” вже від початку окупації і він був призначений для німецьких вояків та німецького цивільного населення.

В окупаційній польській зоні, так зв. генерал-губернаторстві, яке мало за собою майже два роки існування, появлявся український щоденник „Краківські Вісті” під редакцією Михайла Хом'яка, колишнього співредактора щоденника „Діло”

у Львові. „Краківські Вісті”, як вказує сама назва, появлялись в Кракові і започаткували свою працю у 1940 році.

Редакція приміщувалася на вул. Ожешкової ч. 7, а адміністрація на Райхштрассе 34. З уваги на те, що редакція цього часопису мала вже довший час стабільний редакційний і репортерський апарат, то тим самим стала краще і детальніше інформувати, що діялося у Львові та Західній Україні після вмаршу нових окупантів як новопосталі часописи. Отже, гортаємо сторінку за сторінкою часопис „Краківські Вісті”.

Першу кореспонденцію зі Львова в „Краківських Вістях” знаходимо з 6 липня 1941 р. (ч. 146/301), де на першій сторінці видніє великий заголовок „Жахливі большевицькі масакри у Львові”. Тут, між іншим, читаємо такі рядки:

„Хоч політичні комісарі НКВД покинули Львів уже другого дня після війни, але залишили ще орди своїх посіпак, які перевели жахливу масакру. Згідно з першими провізоричними підрахунками у в'язницях і на вулицях Львова найдено тисячі помордованих українців.

Йде тут про українців не тільки зі самого Львова, але також про українців, привезених до Львова з інших місцевостей Галичини, виарештованих уже з вибухом війни. На вулицях міста лежали змасакровані трупи зі слідами страшних звірських знущань садистів-енкаведистів та озвірілої жидівсько-польської товпи. Тому влада мусіла наказати негайні похорони нещасних, невинних жертв.”

З цього дізнаємося, що Львів здобула німецька гірська дивізія, яка вже була у Львові у вересні 1939 р. (зразу після договору Гітлера і Сталіна в справі поділу Польщі).

В цитованому числі знаходимо ще одну статтю про Львів п. з. „Большевицький погром у Львові”. Це вже передрук з „Берлінер Берзен Цайтунг” авторства кореспондента Павла Корбюона, який дещо детальніше описує большевицькі морди у Львові й вкінці в розділі „Трупи у в'язницях” пише ось так:

„У в'язницях повно трупів „підозрілих українців”, яких большевики повбивали нечуваним способом. Таку пам'ятку залишили вони після 2-річного панування і тепер нема у Львові нікого, хто ще вірив би в большевизм. Не лише українці радісно вітали німецьких вояків, але між ними також і поляки, для яких прихід німецьких військ є кінцем довгих терпінь.”

З інтерв'ю, яке було переведене з д-р Г. Й. Баером співробітником комендатури міста Львова дізнаємося, що у Льво-

ві було розстріляно 4,000 українців, в Тернополі — 600, в Яворові — 300. Там теж сказано, що „при тих убивствах брали жиди остільки визначну участь, що приводили до НКВД 'підозрілих' українців. Теж інші елементи брали участь в тому, — згадано в цьому інтерв'ю, — при чому, зокрема слід взяти до уваги, що частина польської інтелігенції, під проводом колишнього прем'єр-міністра Бартля, була виразно прихильно наставлена до советів". Цю цитату наводимо повністю, бо, як знаємо, що проф. Бартля й його приятелів-професорів Львівської політехніки німецькі окупанти розстріляли.

Коли кореспондент запитав д-р Баера, „Чи це правда, що створилось західньо-українське правління під проводом Ярослава Стецька, за яким стоїть теж авторитет Митрополита гр. Шептицького й посадника міста Полянського?", то інтерв'юваний доцент Баер заперечив існування уряду так, як це говорено в тому часі офіційно в Берліні. Хоча Баер говорив неправду про існування уряду Ярослава Стецька, то, він як речник окупаційних німецьких властей, своєю відповіддю тільки стверджував історичний факт, що проголошення акту 30 червня відбулося без відома і проти волі німецьких окупантів.

Наступне число „Краківських Вістей", тобто ч. 147, вкриті вістками про морди-звірства у в'язницях НКВД міста Львова. Тут є теж передрук статті воєнного звітодавця „Берлінер Ілюстрірте Нахтсавгабе" Вілфреда фон Овена, де під заголовком „Жахливий погром українців" писав:

„Населення Львова у жалобі.

День після приходу німецьких військ, після остаточного звільнення з-під советського ярма, похоронено тисячі українців — жертв комуністичного терору. Ще всюди видно відділи, які викопують на різних місцях помордованих українців, щоб дати населенню змогу зідентифікувати їх. З трьох в'язниць, де шаліло НКВД, видобуто дотепер понад 700 замордованих українців — між ними жінок, дітей та старців. Разом вимордовано у Львові мабуть 2-3,000 українців.

Ми їхали від в'язниці до в'язниці, від одного місця розстрілів до другого. Ми бачили келії смерті, де жертви НКВД знайшли жахливу смерть. Не стає слів, щоб описати страхіття, які ми там бачили. Найстрашніші картини, що їх може витворити людська уява, бліднуть перед львівською дійсністю: Хіба чорти в людських тілах шаліли там. Ніколи не забудемо зломаних горем жінок, що плакали над поганьбленими тілами

своїх найближчих. Не забудемо стиснених кулаків мужчин, що мовчки проходили побіч стосів трупів. Все те записуємо на рахунок жидівських можновладців у Кремлю, яких злочин супроти цілого світу знайде належну відплату.”

В цьому числі є теж опис дантейської сцени” в Дубні п. з. „Масакри у в'язниці НКВД в Дубні”. Під таким же заголовком військовий кореспондент С. М. Арндт писав:

„Коли перші відділи німецької панцирної дивізії входили до Дубна, серед радісних привітів визволених від большевицького терору українців, лунали ще стріли у дубенській в'язниці НКВД — у домі жаху, де після кількамісячних терпінь найшли смерть українські в'язні. Вночі з 24 на 25 червня ц. р. вистріляли большевицько-жидівські службовики організованого звірства 527 безборонних мужчин і жінок і по звірськи позаколовали немовлят, що їх привели на світ ті бідні українські матері.

Цього злочину доконали комісари НКВД та жидівські партійні службовики — між ними дві жидівки; вони втекли самоходом, вбиваючи навіть собаки, що берегли в'язницю...

У безконечній черзі йдуть мужчини, жінки, діти, вояки до дому жаху, що обіймає кількасот келій, розміщених на п'ятьох поверхах. Повітря важке, перепоене жахливим сопухом тіл у розкладі. Мусимо притискати хустини до носа, щоб витримати в тій атмосфері жаху. Мужчини закурюють папіроски, окутані димом ідуть з келії до келії. Топчемо по великих темночервоних калюжах, що випливають з поодиноких келій на коридор.

З жахом помічуємо перших трупів за виваженими дверми келії. Якийсь старець лежить, з руками схрещеними на скорченому тілі; його лице обезформлене серією куль зі скоростріла. За ним стіна подірвана кулями. На право, в куті молода, ясноволоса людина глядить на нас шкляними очима. Перед його ногами лежить в скривавленій сорочці український селянин. Йдемо з келії до келії. Всюди мертві кличуть до неба о месть.”

Про дантейські сцени Дубна розповів кореспондентові Антін Ланків з Дубна, який чудом врятувався від розстрілу. Це саме пережив евангельський пастор Потап Хіва, як також Валентина Ленескевич, які хоч поранені в стрілянині, врятувалися під трупами інших. Остання переказала кореспондентові молитву клячачих українок в келії і коли на них сипався

град куль енкаведистів, одна українська селянка встигнула крикнути: „Хай живе Україна — моя Батьківщина!“

З цього числа „КВ” довідуємось також дещо більше про арешти українців які перевело НКВД ще перед утечею советських військ у Львові. Часопис подає, що в тих днях „виарештовано у Львові разом 7,000 українців”. (підкреслення наші). Чорне на білому — сім тисяч українців, але не жидів і ще помордованих як це говорить Сол Літман в своєму „бріфі”.

Відбувалися катування і розстріли не тільки у Львові, але також і в інших в'язницях. „Українські Щоденні Вісті” подали таку картину про в'язницю в Чорткові: (Цитуємо тільки дещо)

„Не зважаючи на велику кількість українських громадян міста й сусідніх повітів, давно арештованих, що мучилися в Чорткові цілими місяцями, НКВД на донос жидівських комунарів арештувало зараз по вибуху війни в самому Чорткові ще багато українців, між ними професорів Барана Василя, Кузіля Михайла, Марковського Михайла й Ільницького Володимира, а далі кооперат. Телепка Івана й ін. Всі вони досі не вернулись додому.

Коли ввійшла німецька армія, очам усіх представився жахливий вид. У великій тюрмі лежало багато змасакрованих трупів. Жиди стали під вартою розкопувати величезне подвір'я і добувати з землі трупи. Так у короткому часі все тюремне подвір'я виложено тілами нещасних українських в'язнів. Показалося, що як одна верства їх була доповнена, то енкаведисти посипали їх сіллю, присипали землею і накладали другу верству, потім і третю, бо трупи лежали в землі у трьох шарах. Над ними валували землю, щоби не було нічого пізнати, і зверху посадили... квіти. Чи не большевицька культура?

Було також повно трупів у казаматах і навіть під підлогою. В одній камері дали навіть долівку з бетону, щоби ніхто не догадався, що під нею закопані жертви нелюдських кровопивців.

Всіх трупів у чортківській тюрмі начислено ок. 800. Але пізнати вдалося дуже мало жертв: п-у Юрчинську і ще кількох людей із сіл. Автім більшість в'язнів була з сусідніх повітів, навіть з Буковини.

Ніяке перо не опише тих сцен, що розігралися на подвір'ю

тюрми і перед входом до неї по приході німців. Родини тих в'язнів, що сиділи в тій тюрмі, розпачали."

„К.В.", ч. 172 (327)

У в'язниці в Самборі в'язні під градом куль зірвалися до наступу. Про цю розпачливу акцію так пише свідок, який врятувався:

„Ми наперли лавою на енкаведистів, відсуваючи з надлюдською силою вбитих і ранених в'язнів. Енкаведисти сікли скорострілом і револьверами, кидали ручні гранати, але таки мусіли податись узад. Врешті не стало їм відваги й почали втікати. По дорозі, ще на коридорі, ми вбили відломками водопровідних рур та цеглою трьох катів. Бог дав нам силу, бодай кільком, і ми врятувалися...” (К.В. ч. 151)

Дантейські сцени відбувались й в інших в'язницях західних земель України. У Крем'янці на Волині вимордовано приблизно півтори тисячі в'язнів, а серед них 8 священників та одного єпископа. („К.В." ч. 171).

Те саме діялося в Станиславові, тепер Івано-Франківськ.

Число жертв червоного терору на початку подавали в Станиславові на 350 осіб, однак пізніше після точніших підсумків піднесено „до щонайменше 500 осіб". На подвір'ї станиславівської тюрми повторилися точно ті самі жахливі сцени, що у Львові, Золочеві, Самборі, Дубні, Луцьку. Кореспондент „К.В." інформував, що трупи були так здеформовані фізичними побоями і природнім розкладом, що мадярська влада, яка в той час резидувала в Станиславові, наказала всіх трупів поховати в одній братській могилі. („КВ" ч. 163).

Як виявляється з писань воєнних звітодавців, у всіх в'язницях йшлося тільки про ліквідацію українських політичних в'язнів, а не інших. У Львові в'язнів інших національностей випустили на волю, українських фізично змасакували, а вкінці Бригідки запалили бензиною. Про цю національну сегрегацію в'язнів в Луцькій в'язниці на Волині збереглася ось яка документація в „Краківських Вістях" (ч. 148/303):

„24. червня ц. р. ранком вигнали політичних в'язнів зі советської в'язниці в Луцьку на велике внутрішнє подвір'я...

Тоді появився перед тією збитою масою понад 4000 тисячі в'язнів, директор в'язниці, — большевицький полковник і наказав, щоби українці перейшли на друге подвір'я, бо їх мають звільнити. Тоді виступило 1500 людей і перейшло на друге подвір'я. Між тими, що осталися, були також і два українці, які

після перебутих шикан і знущань не довіряли словам большевицького полковника, тому врятувалися.

Вони вже були тут замкнені сім місяців і три місяці кожного дня і кожної ночі їх переслухували. Їхні нерви вже не є найкращі, коли впродовж трьох місяців їх примушували признаватися при помочі побоїв, нічних переслухань у світлі рефлекторів, у голоді та серед інших знущань. Вони оба витримали і не вгнулися від чортівських засобів своїх катів!

І тепер в останньому дні, вони не сміють змякнути! Але те, що сталося тепер із 1500 відділеними українцями, це дійсно, як засіб і переведення — большевицьке! Мови не може бути про те, щоби звільнили 1500 українських націоналістів, бо ж вони є „небезпечні” для 120 мільйонової держави. Справжній директор в'язниці рішив внаслідок наказу згори вигубити тих 1500 людей.

Виставили скоростріли і вони вже січуть першими хвилями куль масу. З криком болю більшість падає. І мертві похоронюють під собою легко і важко ранених. Але щоби вповні виконати свій кривавий обов'язок, большевики кидають в те величезне клубовище життя, крові і смерті ручні гранати. І що почали скоростріли, тепер скінчили з гуком ручні гранати.

І тоді, коли усували трупи з подвір'я, добивали стрілами з пістолів останніх легко і важко ранених.

Це була жажлива різня і крики та сріли викликали між іншими 2500 в'язнями у келіях жах та тривогу. До того посіпаки ГПУ без розбору почали кидати ручні гранати в келії, в яких товпилось по 30 і більше осіб.

Червоний терор лютував і над українськими селами й про ці звірства є окрема стаття в „Краківських Вістях”, тим разом пера Отта Екнера, п. з. „Також і над українськими селами лютує кривавий большевицький терор.” Там є також мова про звірства на „прибалтійських просторах”. Згаданий звітодавець так описував ці військові злочини:

„З кожним днем виявляються в щораз жажливіших розмірах жорстокості, які большевики доконали перед своєю втечею на прибалтійських просторах і в Східній Галичині. Вони старалися до тла винищити свідому своєї національної приналежності інтелігенцію не тільки по містах, але кривавий терор советського варварства лютував також широко на селах... Скрізь в'язниці були в калюжах крові, на долівках чис-

ленні трупи, часто закопані на подвір'ях або в підвалах, стіни просічені градом куль та з розбитими людськими мізками." Одного дня, — пише цей звітодавець, — ми прийшли в околицю К..., малого повітового містечка.

Населення вітало нас із глибоким зворушенням. Ті бідні, змучені люди, розповідали нам жахливі речі. Також і тут вони нас негайно повезли до в'язниці, яку ми відчинили. З хустинками біля уст і носа, щоби себе охоронити перед мертвецьким смородом трупів, що вдарив на нас, ми побачили, що земля на подвір'ю в'язниці була порозкопувана. Скоро привели мешканці села тамошніх жидів, які мусіли відкидати землю, щоби повитягали і поскладати садистично помасакровані трупи. Прийшло до жахливих сцен, коли населення пізнало своїх рідних. Большевики повбивали мужчин, жінок і дітей та позакопували їх на коротко перед своєю втечею. Як у безлічі інших осель і сіл, так і тут по звірськи порізали невинних людей. Можна здогадуватися, що розпука цього населення зверталася проти жидів, що в своїй більшості були зайняті як урядовці по советських урядах і навіть самі були тими, що підмовляли до тих злочинів." („Краківські Вісті", ч. 150/305).

За нашими дуже загальними підсумками, НКВД змасакрувало в часі свого відступу зі західних теренів Галичини і Волині більше як десять тисяч безборонних жертв — молоді, інтелігентів і передового селянства, одним словом — десять тисяч передового активну української спільноти.

Отто Екнер, цитований військовий звітодавець, слушно наголосив в своїй статті зі Львова та західних теренів України, що в цих советських масакрах гинула свідомо своїх народних завдань еліта. Так було на українських землях, так було в Литві, Латвії, Естонії та Білорусії. Немає сумніву, що жертви на цих теренах були б значно більші, якщо б не нагальний наступ нового окупанта.

Масакри мали стиль масових езекуцій, без звинувачення, без суду. Вироками були тільки доноси, від яких не було апеляції. Негайно наступала безоглядна смертна езекуція. Тому ті, які робили доноси, несуть велику відповідальність за цей страшний терор та масакри. В деяких випадках злочинці-езекutori старалися скрити постріляні жертви на в'язничних подвір'ях, в підвалах, під підлогами тощо. На одних садили квіти, інших заливали цементом, ще інших поливали бензиною й палили разом з в'язницею (пр. Львів, Станиславів). Злочин-

ність переходила межі поетичної уяви Данте. Всі ці злочини ціхувала одна звірська лють та безоглядність, де немає крихти гуманності.

Як впливає з пресових звідомлень та заяв врятованих свідків, екзекуції переводились після одного наказу згори, а їхніми виконавцями були слідчі, в'язничні чиновники та міліція.

В наших цитатах ми часто зустрічали голос, що українське населення, а зокрема розпука рідних змасакованих жертв зверталась проти жидівських жителів, які часто були змушувані викопувати помордовані трупи для ідентифікації, а опісля їх хоронити. При цьому відбувались драматичні сцени і події.

Заходить питання, які фактори й мотиви стояли за цими насильствами?

Не було таємницею серед населення України, що в провіді ССР та складі НКВД працювало багато жидів, (чи як хто хоче євреїв). Заступником Сталіна був Лазар Каганович, перед Молотовим, який договорювався з нацистською Німеччиною, міністром закордонних справ був Літвінов-Фінкельштайн, який підготовляв ґрунт під такий пакт. В ГПУ був Янкель Ягода, а його заступником Агранов Яків Савлович, заступником Верховного прокурора та верховним прокурором Червоної Армії був Розовський. Начальником головного управління концентраційних таборів був Берман Яків Мойсеевич, а його заступником Самуель Яковлевич Фири. Начальником ГПУ советської України був Кацнельсон. Подібно було в Карелії та Соловецьких лагерьох, де переважно карались українські політичні в'язні. Коли до цього додамо факт, що часто на місцях відділи НКВД (ГПУ) були під керівництвом жидів то не дивно, що загал населення ССР, а зокрема України, утотожнював советський режим з диктатом жидів, клеймуючи його часто советсько-жидівським. Місцевих жидівських жителів використовувало НКВД для слідкування та донощицтва. Вони найкраще знали соціальні та національні стосунки терену. Одне слово такого донощика вистарчало, щоб підозрілого, чи підозрілих місяцями держати у в'язницях на допитах, а в часі війни розстріляти. Коли пишемо про цю ролю жидів, не означає, що в цьому ділі також не брали участі таки самі українці та інші національності, однак серед них всіх керівну ролю відігравали жида. Такі було переконання населення.

Важко писати про ці речі так безпосередньо, але історичність подій цього вимагає.

Такий погляд про ролі жидів в НКВД мали не тільки українці в тому часі. Ричард Й. Тиндорф, директор польського часопису „Związkowiec” в Торонті, у своєму „бріфі” до Комісії Дешена в справі воєнних злочинців, так пише про цю ситуацію:

„В часі советської інвазії східної Польщі, восени 1939 р. й опісля, велике число жидівських громадян відіграли важливу ролі в різних урядових установах советських окупантів. Тисячі жидів включилися в Червону народну міліцію і стали головною опорою советського апарату насильства. Наслідком цієї окупації сотні тисяч поляків були ув'язнені, депортовані і зліквідовані”. Про ролі жидів в 1944 і 1945 рр. Ричард Й. Тиндорф так в дальшому висловлюється:

„Знову, коли советська армія реокупувала Польщу в 1944 і 1945 рр., багато жидів, які займали визначні становища, були відповідальними за ув'язнення в концентраційних таборах та в'язницях багатьох тисяч членів Польської Армії Крайової, з яких велика частина там і погинула”). На цьому місці ми тільки ствердимо, що подібна ситуація була з Українською Повстанською Армією та членами Організації Українських Націоналістів.

Для справедливості ми зобов'язані також підкреслити ще й той факт, що в масових акціях, чи відплатах не отримують „заплату” ці, які несуть на собі відповідальність за злочини. Такі скоро ховаються з горизонту. Жертвами звичайно падають невинні люди і то дуже часто, які того роду злочини навіть поборюють.

Однак, студіюючи пресу того часу, ми не знаходимо випадків вбивств жидів. Це не виключає, що таких індивідуальних випадків не могло бути, але про якусь масовість мордів, як це пише Сол Літман в своєму „бріфі” немає даних, а тим більше, про „7,000 злічованих жидів у Львові”. Це видумка, яка цифрово пов'язана зі 7,000 арештованих українців у Львові, про що ми згадували раніше.

Кінчаючи картини цих трагічних подій в Україні початку німецько-советської війни і ті гекатомби невинних жертв помордованих у в'язницях Львова, Самбора, Станиславова, Дубна, Крем'янця, Луцька, Чорткова й інших та терпіння тисяч і тисяч жителів цього простору, віднотуймо ще й той факт,

що про ці масові морди і події проти людства писала не тільки українська і німецька преса. Про ці свідчення маємо також дані на сторінках швейцарського щоденника „Ціріхер Цайтунг“. Були обширні звідомлення про советський терор і звірства в шведському щоденнику „Стокгольмс Тідінген“ пера кореспондента Бертіля Сванстрема. Писала також про ці воєнні злочини „Свенска Дагблад“. Досить обширно позвітував про ці події у Львові Фред Фляйшер представник Агентства Юнайтед Прес в часописі „Нью-Йорк Инквaерер“, де замітив, що тільки за один день виросло на Львівському цвинтарі 1,000 українських могил.

Коли ми сьогодні усвідомлюємо ці трагічні події українського народу та всіх громадян рідної землі, які відбувалися в день, чи кілька днів перед наїзницьким вмаршем військ й адміністрації Третього райху, а які вчинили знову численні злочини проти міжнародного кодексу людськості та розглядаємо ці злочини з перспективи 40 і більше років і то на північно-американському континенті, тоді насувається питання, чи не варто було б розглядати ці колективні злочини большевиків і нацистів однією комісією експертів та судити їх одним судом? В одних і других премедитована метода чинення масового злочину і то на тій самій людності, на тій самій території й майже в тому самому часі. Тільки дні, тижні та місяці є часовими проміжками між ними.

І ще одне питання турбує нас в думках. З яким людським сумлінням, правним розсудком та політичним змислом могли б канадські власті звертатися до Кремля та його судів, щоб вони посилали „свідчення“ на здогадних, чи так званих злочинців, які живуть в Канаді приблизно сорок років, а яких минуле зараз розглядає Комісія Дешена, коли ті, які розпоряджають цими „свідченнями“ і готують їх у своїх політичних лабораторіях, повинні самі бути поставлені на лаву підсудних перед міжнародним трибуналом справедливості за їхні воєнні злочини над мільйонами бо це, що ми розглянули в цій нашій розвідці — це тільки дрібна частина цього советського морду, якого довершив Кремль й його можновладці на українському та інших народах?

1) Дані використовуємо з російсько-мовної праці; Андрей Дикий: Русско-Еврейский Диалог (второе издание), Нью-Йорк, 1971.

2) Commission of Inquiry on War Criminal, Allancer — Związkowiec, 30. 10. 1981 (Vol. 3, Nr. 5).

Адольф Гладилович

З ПОХІДНОЮ ГРУПОЮ ЯРОСЛАВА СПОЛЬСЬКОГО

СПОГАД

Лежайськ

Початок німецько-російської війни 1941 р. застав мене з дружиною й чотиримісячним синком під німецькою окупацією в Лежайську за Сяном. До цього невеликого старовинного міста, де українців було ледве чотириста душ, примандрував я із своїм товаришем Василем у кінці вересня 1939 р. з далекої Берези Каргузької. Пароходом українців був тут тоді наш земляк дрогобичанин о. Юрій Кікта. Він, його мати, вдова по священнику, і парафіяни сердечно заопікувалися нами, двома вигодованими та вимученими довгою мандрівкою „березяками”, і допомогли нам улаштуватися в їхньому місті. Я почав працювати міським секретарем у магістраті й згодом одружився, а Василь узявся до торгівлі.

Кільканадцять кілометрів на південний схід від Лежайська був німецько-російський кордон. На півдні цим кордоном була річка Сян. Коло великого українського села Дубна, яке лежало на лівому березі річки, він повертав на схід і творив так звану „суху границю”.

Напередодні війни

В Лежайську знайшло захист і працю багато втікачів із західноукраїнських земель, що їх окупували росіяни. Тутешні українці допомагали їм, чим могли. Все ж переважна частина новоприбулих, а між ними Василь і я, не думала залишатися тут назавжди. Люди сподівалися, що Німеччина піде війною на Советський Союз, тільки ніхто не знав, коли це станеться. Були й такі, що навіть тоді, як через Лежайськ день і ніч сунули кудись маси німецького війська, думали, що це тільки маневри. Вони запевняли інших, що німецько-російська дружба непохитна, а найкращим доказом цієї дружби були для них довгі поїзди із збірниками нафти, які весь час приходили з того боку.

„Наплечники готові”

В часі, як наші люди сперечилися, чи скоро буде війна з большевиками, Організація Українських Націоналістів під про-

водом Степана Бандери наказала своїм членам бути готовими до походу на Схід. Кожен мав подбати про рюкзак і спакувати до нього білизну, коц і інші необхідні в дорозі речі та підпільну літературу.

Ярослав Спольський
Керівник групи

В Лежайську й його околиці й по тому боці Сяну в українських селах Тарногородщини діяла під німецькою окупацією добре закопсірована мережа ОУН. Її провідником був молодий, енергійний і рухливий Н. Н. Я йому підлягав як провідник місцевої ланки. До ланки належали, крім мене, три молоді українці з Лежайська й околиці. До Організації вони тількищо вступили. Не пройшли ще жодного вишколу й ідеологічно були невироблені. Все ж я був огірчений, коли два з них відмовилися взяти участь у поході, а третій згодом, як почався похід, повернувся з-під кордону до Лежайська, коли побачив, що німці учасників походу за кордон не пускають.

Але яка б була з них користь, коли б їх змусили йти в похід? Учасниками похідних груп ОУН могли бути тільки добровольці.

Для мене особисто найтруднішим питанням було, як мені кидати працю в магістраті, коли прийде наказ йти? Я вирішив попросити тоді у свого начальника, бурмістра Бізанца про „відпустку” для відвідання батьків у Дрогобичі й після цієї „відпустки” до праці більше не повертатися.

Зі мною працював один молодий українець. Я намітив його на свого наступника. Не кажучи йому нічого, в чому справа, я ознайомив його зі всіма справами, що їх я вів як міський секретар.

Війна

В неділю, 22 червня 1941 р. досвіта жителів міста збудили далекі вибухи бомб. Дехто думав, що це військові вправи, але скоро всі знали, що почалася війна.

У першу хвилину серед українців Лежайська запанувала велика радість. Один з них, власник ресторану, викотив з радості бочку пива й частував ним усіх своїх гостей. Дехто розповідав, що в німецькому радіокомюніке про проголошення війни з Советським Союзом була згадка про самостійну Україну. Та ще того самого дня виявилось, що ця вістка неправдива. По радіо весь час передавали російською і українською мовами заклик до „бійців і командирів Червоної Армії” здаватися в полон, але про Україну там не було ні слова. Люди застигли й чекали, що буде далі.

Ті з нас, що мали нагоду читати підпільну літературу, яку друкувала на циклостилі ОУН під керівництвом Степана Бандери, були приготовані на всяку несподіванку з боку німців. Вони знали, що метою Організації в цій війні, буде відновити Українську Державу без уваги на те, як Німеччина поставиться до цієї справи: в товстому примірникові „Напрямних і інструкцій ОУН під час війни”, які я напередодні німецько-російської війни докладно простудіював, було сказано, між іншим: „На звільнених від московсько-большевицької окупації частинах Української Землі, не ждучи на ніщо, ОУН проголошує відбудову Української Держави”.

В похід

В середу, 25 червня вранці у просторій залі великого поверхового, з гарною оригінальною вежею будинку лежайського Народного Дому, зібрався численний похідний рій з рюкзаками за плечима. Ройовим був мій безпосередній зверхник, провідник ОУН Лежайщини.

В рою були переважн оселянські хлопці з-за Сяну. Я запитав ройового, яка буде з них користь у поході; вони ж, усупереч їхній найкращій волі, не будуть спроможні організувати українське життя на їхніх місцях призначення.

— Нічого! — усміхнувся ройовий. — Вони добрі хлопці. Будуть служити в міліції. Подивіться на їх наплечники — вони набиті нашою пропагандою. Хто б нам її перевіз, якби не вони?

Мовчки, щоб не звертати на себе уваги мешканців, наш рій вирушив гусаком навпростець на південний схід, у сторону річки Сяну. Напроти українського села Жухова поромник перевіз нас на той бік річки.

Ми задержалися в школі великого українського села Пискорович. В селі ми зустрілися з великим роєм, що прибув сюди

з міста Ярослава. З цим роєм прийшов і мій друг Василь, який у тому часі працював в ярославському Повітовому Союзі Кооператив. Я зрадів, що ми обидва знову будемо разом.

Обидва рої творили похідну Ярославську підгрупу. Її провідником був відомий з колишніх політичних процесів провідний член ОУН Ярослав Спольський, магістер права, привітна, інтелігентна і зрівноважена людина.

Перехід через кордон

В селі ми довідалися, що, незважаючи на відступ росіян, колишній німецько-російський кордон далі існує й що його пильно стережуть німецькі прикордонники „грєнцшцци“, які нікого на той бік не перепускають і також нашої похідної підгрупи не хочуть перепустити.

Не було іншої ради — кордон треба було перейти таємно від прикордонників. На щастя, в селі були хлопці, що знали, куди його перейти. Вночі вони перепроводили провідника підгрупи й частину людей на той бік.

Решта учасників походу переночувала в школі. Вона дістала від провідника наказ ще раз спробувати перейти кордон удень „легально“, заявляючи прикордонникам, хто ми й хто нас посилає. Йому було цікаво знати, чи прикордонні станиці одержали інструкції від свого начальства у справі похідних груп ОУН і як вони zareагують на нашу спробу легально перейти кордон.

Другого дня наш відділ бадьорим кроком помаршував трійками дорогою, що вела до кордону. Біля рогачки нам заступив дорогу прикордонник.

— Гальт! Куди йдете?

— На той бік.

— Дозвіл маєте?

— Ми йдемо відбудовувати наш край, вести протибольшевицьку пропаганду...

— Перехід через кордон заборонений. Треба мати дозвіл, щоб його перейти.

— Хто дає такий дозвіл?

— Ідіть до нашої станиці! Там вам скажуть.

Відділ завернувся й помаршував до прикордонної станиці.

Під її будинком ми заявили прикордонникам, що хочемо побачити начальника.

Незбаром він вийшов з будинку.

— Чого вам треба? — спитав він нас.

— Дозволу перейти кордон.

— Хто ви такі?

— Члени Організації Українських Націоналістів, а наш провідник — Степан Бандера.

— Хто він? — здивовано спитав німець.

— В цій справі зверніться, будь ласка, до свого начальства. Воно вам скаже, що робити.

Начальник зник у будинку станиці.

За якийсь час він знову з'явився перед нами.

— На жаль, телефон не працює, — відповів він нам, — ідуть бої, дроти порвані й ніяк не можна зв'язатися з начальством.

— Ну, як так, то ми залишимося в селі, доки ваш телефонний зв'язок не буде налаштований, — сказали ми й відійшли до школи.

Вночі один юнак з Пискорович перевів усіх нас таємно поміж порвані колючі дроти й крізь свіжо зорану смугу недавнього російського кодрону на той бік.

Малий переворот

Ми довго йшли полями й вкінці задержалися на краю лісу. Тут кожний витягнув з рюкзака блакитно-жовту пов'язку й натягнув її на лівий рукав.

— Ви тут відпочивайте, — сказав до нас ройовий, а я піду до Сіняви дізнатися яка там ситуація.

Назва „Сінява” не була мені чужою. Хоч ніколи ще я не був у цьому надсянському місті, в себе вдома я часто чув про нього, бо перед Першою світовою війною українським парохом тут був о. Василь Кліш, якого жінка Амалія була дочкою брата мого діда Адольфа. Отож мені було цікаво побачити місто, де колись жили мої далекі родичі.

В Сіняві наш ройовий зустрівся з Спольським. Від нього він дізнався, що там постав уже Український Комітет, але влада в місті, тобто міська управа й міліція, в руках поляків.

— Нам треба, — сказав нам ройовий, — перебрати від них місто.

В місті наша підгрупа, з блакитно-жовтими пов'язками на рукавах, стала дволавою під будинком Міської Управи.

Ройовий пішов до будинку й по хвилині з'явився з переляканим бурмістром.

— В імені Організації Українських Націоналістів ми перебираємо Міську Управу, — голосно й спокійно промовив ройовий. — Просимо вас негайно дати нам ваші ключі — звернувся він до бурмістра.

Бурмістр глянув на виструнчену дволаву й на наші пов'язки і, не промовивши слова, дав йому ключі.

Решту роботи виконав Український Комітет. В Міській Управі залишився на своїм пості тільки міський секретар-поляк, а польську міліцію замінила Українська Народна Міліція, до якої вступила більшість членів підгрупи.

Тутешні поляки напевно думали, що ми прийшли сюди за згодою, а, може, навіть з доручення німців. Коли б вони знали правду, були б так скоро нам не поступилися.

Організація міста і району

Місцем призначення нашої підгрупи був Львів, але там були ще росіяни. Тому вона залишилася покищо в Сіняві, щоб допомогти українцям міста й району зорганізувати й, у першу чергу, створити тут свою українську адміністрацію.

Ярослав Спольський і я взялися організувати адміністрацію, а Василь зайнявся в прешу чергу інвентаризацією товарів, що залишилися в магазинах і крамницях.

Приступаючи до праці на терені, де майже два роки був режим, під яким ми ніколи не жили, ми муіли спершу докладно познайомитися із советською системою, і зокрема з назвами різних советських устанав і з дивними для нас і часто незрозумілими скороченнями цих назв. З цією метою Спольський і я мали спеціальну зустріч з членами Українського Комітету. Нарадами керував Спольський. Він хотів пізнати недавню систему в найменших подробицях і все собі докладно записував.

Незабаром у всіх громадах Сінявського району обрано сільські управи.

Одного дня в двоповерховому будинку колишнього Райвиконкому відбулися збори делегатів сільських управ. Збори обрали Районну Управу, що почала працювати в тому ж будинку.

На горішньому ганку будинку Районної Управи був вивішений великий блакитно-жовтий прапор — символ української влади у Сінявщині. Такий же прапор повівав і на будинку Української Народної Міліції. В цьому будинку жили не

тільки міліціанти, а й інші члени похідної підгрупи. В ньому теж була харчівня, яка всіх нас обслуговувала.

Про українську присутність у місті говорили також численні наші пропагандивні афіші й карикатури, що їх усюди порозліплювано. Пішоходи звертали особливу увагу на великі афіші з Маніфестом Проводу ОУН. Примірники Маніфесту, що їх ми мали із собою, були малого формату, але жидівські працівники тутешньої друкарні радо згодилися надрукувати Маніфест на великих аркушах паперу. Жиди боялися приходу нацистів і вірили, що в Українській Державі їм кривди не буде. В Маніфесті, що його вони нам передрукували у великих розмірах, була, між іншим, мова про те, що ми боремося „за гідність і свободу людини, за право визнавати явно свої переконання, за свободу всіх віросповідань, за повну свободу совісти”. Свобода, що її проголошував Маніфест, стосувалася всіх жителів Української Землі, і тим самим і жидів.

Акт 3 червня, про який дехто з нас почув по радіо, ми прийняли із захопленням. Для нас він був легалізацією фактичного стану у Сінявщині, яка з проголошенням віднови Української Держави стала частиною її території.

Плач у церкві

Хоч Сінява лежить на колишній території Русі-України, вона, як і багато інших наших міст, стала жертвою польонізації. Перед Другою світовою війною в ній жило ледве сто українців — ремісників, купців і хліборобів. Їх було замало, щоб самим утримати українську греко-католицьку парафію в Сіняві й тому до цієї парафії належали також греко-католики двох сусідніх сіл — Вилеви й Рудки.

Їхній парох, патріот, був добрим проповідником. Я мав нагоду чути його проповідь у неділю, 29 червня й тиждень пізніше.

Під час проповіді, яку він виголосив в першу неділю, люди плакали з радості, що вже закінчилася тяжка російсько-більшевицька неволя. Вони раділи, але не знали всієї правди про большевиків, і зокрема про злочини НКВД. Щоправда, НКВД забрало із Сінявщини багато осіб до Львова, але загал вірив, що після втечі большевиків, всі арештовані повернуться додому.

Дехто з рідні арештованих не хотів довго на них чекати і

вибрався їх зустрічати у Львові. Одна з тих, що туди вибралися, повернулася й заголосила:

— Люди добрі! Не чекайте на ваших! Ніхто додому не верне. Їх усіх помордували большевики, замучили, постріляли. Я бачила самі трупи й трупи...

Родини арештованих спочатку своїм вухам не вірили, але бачили, що жінка правду говорить, і залементували у страшному розпачі.

Свою найближчу проповідь отець парох присвятив своїм парафіянам, невинним жертвам большевицького терору. Як і минулої неділі, його проповідь перервав плач. Цим разом плакали матері, жінки й діти помордованих, а з ними разом плакали всі вірні в церкві із жалю за своїми рідними, сусідами й знайомими, яких вони вже ніколи не побачать, бо їх замучив на їхній землі нападник-чужинець.

Ми і німці

Допомагаючи нашим братам Сінявщини творити своє життя, ми не оглядалися на німців. В Сіняві їх взагалі не було, а їхні прикордонники далі стерегли кордону й не перепускали через нього цивільного населення.

Одного дня до будинку міліції в Сіняві заїхало несподівано кількох німців з труп'ячими головами на своїх кашкетах. Гестапівці вдавали, що не мають нічого проти нас і нашої роботи, але були холодні й непривітні. Всі легше відітхнули, коли непрошені гості, добре пообідавши в нашій харчівні, від'їхали.

Кілька тижнів пізніше, вже у Дрогобичі я зустрівся із знайомим священиком, який після мого від'їзду переїжджав через Сіняву. Він сказав мені, що гестапівці там далі нами цікавилися, а один з них заявив йому, що бандерівців вони будуть нищити, бо бандерівці — вороги Німеччини. Незабаром виявилось, що гестапівець не говорив цих слів „на вітер”.

До Львова

Вирушаючи із своєю підгрупою в дальшу дорогу, Ярослав Спольський просив мене й Василя залишитися в Сіняві ще на кілька днів, доки мережі ОУН Сінявщини не перебере її новий провідник.

Виконавши доручення, Василь і я поїхали селянською підводою на південний схід. В селі Ляшках Довгих ми подякува-

ли нашому візникові за труд і сказали йому, що далі підемо пішки.

Ми дісталися на битий шлях, який вів через Краковець і Яворів до Львова.

Блакитно-жовті пов'язки на наших рукавах свідчили, що ми, хоч хвиливо відірвані від своїх друзів, далі несемо службу.

Василь Стус

КОЛЕСА ГЛУХО СТУКОТЯТЬ

*Колеса глухо стукотять,
мов хвиля об пором.
Стрічай, товаришу Хароне,
з лихом і добром.*

*Колеса б'ють, колеса б'ють,
кудись торують путь.
Уже! Додому не вернуть,
додому не вернуть.*

*Москва, Гора Ведмека, Кемь
і Попів острів — шлях
за ґратами, за вартами,
розбурхлий на сльозах.*

*І нзов: Вятка, Котлас, Усть —
Вим, далі до Чібю.
Рад-соц-конц-таборів Союз,
котрий Господь забув.*

*Диявол теж забув, тепер
тут править інший бог —
марксист, расист і людожер,
один за трьох.*

*Москва — Чібю, Москва — Чібю,
Печорський концентрак
споруджує нову добу
на крові і кістках.*

Василь Безхлібник

НА НОВОМУ ФРОНТІ БОРОТЬБИ

37 РОКІВ ТИЖНЕВИКА „ГОМІН УКРАЇНИ”

У грудні 1985 року тижневикові „Гомін України” сповниться 37 років на службі українській справі. З датою 15 грудня 1948 року появилось перше число „Гомону України”, число 1-2, подвійне та єдине у 1948 році.

У цьому числі в зверненні „До наших читачів” писав відповідальний за Видавництво Святослав Фроляк про те, що було причиною появи „Гомону України”. „В Канаді бракувало друкованого слова, — писав він, — що оформлювало б політичну думку українського громадянства згідно з вимогами часу і що ставило б проблематику українського визвольного руху та української державности чітко, відважно і в належній ширині”. Цього не робить вже існуюча в Канаді українська преса, бо „Вона має інші завдання і є достосована в першу чергу до вимог актуальної канадійської дійсности...” Тому заіснувала потреба нової газети, „що служила б духовим лучником між народом і його еміграцією, що інформувала б її про події в Україні і розвиток української визвольної концепції і чину у воєнних і повоєнних роках та вкінці, щоб вирівняла відсталість еміграції від життя і боротьби нашого народу й знову її зв'язала тісним органічним і ідейним вузлом з братами й сестрами, що залишилися на українських землях”. („ГУ”. ч. 1-2, з 15/12/48 р.)

Отже, потреба нової газети тоді була. На жаль, потреба не завжди йде в парі з можливістю. Фінансові можливості видавати газету в тому часі були мінімальні, а читацька публіка, що могла б запевнити газеті існування, щойно з'їжджалася до сіл і міст нової країни поселення — Канади. Ці новоприбулі українці, звані популярно „діпістами”, втікачі від гнету й переслідування в Європі, прибували на канадський суходіл без засобів до життя, часто здані на свої десять пальців; в них були потреби, але дуже часто не було спроможностей їх заспокоїти.

Про заіснування двотижневика „Гомін України” вирішила потреба. Дякуючи гуртові відважних людей (С. Фроляк, І. Еліяшевський, Р. Малащук, І. Бойко, Г. Джура, А. Івахнюк) на чолі зі Святославом Фроляком, перше число газети вже

видано в грудні 1948 року. Як подано на редакційній сторінці газети, її видає Видавнича Спілка, відповідальний за Видавництво С. В. Фроляк, а головним редактором є М. І. Сосновський. Від ч. 8 до ч. 10, подавано, що „ГУ” видає Видавнича Спілка, редакція Колегія, а відповідальним редактором є С. В. Фроляк. Від ч. 11-15 подано, що газету видає Видавнича Спілка, а редакція Колегія.

С. Фроляк

відповідальний за Видавництво

У числі 16 (18) з 20 серпня 1949 року на редакційній сторінці подано такі дані: „Гомін України видає Видавнича Спілка „Гомін України”, Редакція Колегія: Роман Рахманний (головний редактор і зовнішньо-політичні справи), М. І. Сосновський (заступник гол. редактора і внутрішньо-українські справи), Петро Волиняк (література, наука, мистецтво), М. Велигорський (спорт), управитель: Петро Волиняк.”

Як можна судити з наведених пересунень у відповідальності за видавничу та редакційну долю „Гомону України” за перші місяці його існування, ріст газети не відбувався безперервно. Її дальше існування залежало у великій мірі від того, чи вона здобуде широку громадську базу, чи опреться на такій кількості передплатників і читачів, яка забезпечить їй потрібні засоби існування. Дотеперішня поява газети спиралася на приватну базу кількох людей з С. Фроляком у проводі, і виринала потреба оперти газету на широкій громадській основі. Таку широку основу для росту „ГУ” могла дати тільки якась громадська чи політична організація. Саме така громадсько-полі-

тична організація — Ліга Визволення України — оформилася на громадській нараді 1 травня 1949 року. На цій нараді оформилося Тимчасове Центральне Організаційне Бюро ЛВУ, яке оприлюднило 1 травня 1949 свою програмову декларацію, яку було надруковано в „ГУ”, ч. 10 (12) з 16 травня 1949 р., за підписами представників Бюро: голови — Якова Нестеренка, секретаря — Михайла Сосновського, першого заступника — Святослава Фроляка та другого заступника — Євгена Дудри. Розуміючи важливість широкої громадської основи для росту „ГУ”, за ініціативою дотеперішніх видавців газети, „на засіданні Тимчасового Центрального Організаційного Бюро ЛВУ, членів Видавничої Спілки „Гомін України”, членів Президії Управи Філії ЛВУ в Торонті і запрошених гостей — 10 серпня ц. р. (1949) були основно продискутовані і прийняті рішення у справі Видавництва „Гомін України”. „Дотеперішний голова Видавничої Спілки „Гомін України” ц. С. Фроляк повідомив Центральне Бюро ЛВУ про постанову Видавничої Спілки „Гомін України” передати ціле Видавництво на власність Ліги Визволення України, щоб дальшу розбудову Видавництва повести на широкій громадській базі.” („ГУ”, ч. 16(18) з 20. 8. 1949)

Тимчасове Центральне Організаційне Бюро ЛВУ погодилося перебрати Видавничу Спілку „Гомін України” на вже згаданім засіданні та на основі свого статуту прийняло рішення створити при ЛВУ окрему Українську Видавничу Спілку „Гомін України”, згідно з канадським законодавством про спілки, сперту на членах-уділовцях, що закуплять 25-долярові уділи, зі своїм окремим, затвердженим канадським урядом статутом та обраною уділовцями Дирекцією.

На першому зібранні членів-уділовців, що закупили уділи або їх деклярували, обрано 5-членну Тимчасову Дирекцію Видавничої Спілки „Гомін України” і двочленну Контрольну Комісію, що повідомила громадськість про згадані зміни в ч. 16(18) „ГУ” з 20. 8. 1949 у повідомленні „До відома П. Т. Членів ЛВУ, Передплатників, Читачів і Прихильників „Гомону України”. Повідомлення підписали: від Центрального Організаційного Бюро ЛВУ: голова інж. Я. Нестеренко, а від Тимчасової Дирекції Видавничої Спілки „Гомін України”: Ярослав Спольський — головний директор, М. І. Сосновський — секретар і члени Дирекції: Степан Бігун, М. Велигорський, Петро Воли-

няк і члени Контрольної Комісії: Степан П. Степа і Василь Андреїв.

У згаданім повідомленні оприлюднено ще одну важливу зміну в „ГУ”, а саме: „ГУ” від 1 вересня 1949 року з двотижневика став тижневиком. Того ж 1949 року, 26 листопада зазнав „ГУ” ще однієї зміни: Тимчасова Видавнича Спілка „ГУ” зареєструвала Видавничу Спілку „Гомін України” в онтарійськiм парламенті як приватну спілку з обмеженою порукою. Це давало читачам і передплатникам „ГУ” можливість купувати 25-долларові уділи й таким чином не тільки фінансово піддержувати „ГУ”, але й впливати на його ріст і зміст.

Моя участь у розбудові „Гомону України”

Все, про що дотепер була мова, я чув або читав у приватних листах або в „Гомоні України”. Все, про що буде мова у дальшій розповіді, я знаю з „першої руки”, бо я був або його співтворцем, співучасником або свідком.

До половини березня 1950 року я перебував у Вінніпегу й на запрошення д-р Романа Малащука, що після резигнації Я. Нестеренка став урядуючим головою ЛВУ, я переїхав 15 березня 1950 р. до Торонта. Запрошення д-р Малащука було пов’язане з пропозицією увійти до нової Дирекції тижневика „Гомін України”. Я погодився, переїхав до Торонта, взяв участь у Загальних зборах вже урядово зареєстрованої Видавничої Спілки „Гомін України” з обмеженою порукою, і був обраний головним директором Спілки. Згадані перші Загальні збори Спілки відбулися 18 березня 1950 року в приміщенні СГД (Союз Гетьманців Державників) на вул. Бетирст 362, де виходив тоді гетьманський тижневик „Український Робітник” і містилася його друкарня, в якій друкували „Гомін України”.

Про перебіг Загальних зборів появилася в „Гомоні України” з датою 1 квітня 1950 р. на другій стороні одношпальтова скромна нотатка, під наголовком „Від Редакції”, в якій у 16-ти рядках повідомлено, що обрано на місце тимчасової, нову Дирекцію „ГУ”, до якої увійшли: В. Безхлібник — головний директор, Я. Спольський, Р. Малащук, М. Сосновський і С. П. Степа — члени. До Контрольної Комісії увійшли: І. Бойко, Е. Дудра та М. Велигорський.

Важливість Загальних зборів 18 березня 1950 року була безперечна, але тоді ми того не бачили. Щойно з перспективи

5-ти років писав М. Сосновський... „18 березня 1950 року відбуваються перші Загальні збори уділовців Видавничої С-ки, які на місце тимчасової, вибирають дирекцію на діловий 1950-51 рік.. „Ці часи, — пише Сосновський, — треба вважати за переломовий період в існуванні газети, який рішив про її дальшу долю”.. „Від тоді й датується постійний і невпинний ріст і розвиток „Гомону України”. („ГУ”, ч. 50(239) з 15 грудня 1953 „Вчора і сьогодні”). Очевидно, з нинішнього ретроспективного погляду тимбільше і тимпевніше можна висловити думку про важливість цих перших кроків в існуванні Видавництва „Гомін України”. Всі кроки ставлення нового організованого життя на новій землі новими людьми такі близькі одні до одних — відвага основників „Гомону України”, передбачливість і далекоглядність основників ЛВУ, ділова постава та дія Дирекції „Гомону України”, що ані тоді, ані сьогодні не легко визнати перевагу одного нашого починання над другим. Фінансовий стан „Гомону України” на самих початках і після офіційного встановлення Спілки з обмеженою порукою був такий мізерний і непевний, як мізерними й непевними були наші особисті життєві умови на новому місці нашого життя. Але так як тоді ніхто з нас не думав про невдачу своїх приватних починань, так й у нашому великому збірному, громадському оптимізмі, всі ми тоді й на мить не сумнівалися в успішній побудові нашого громадського життя, в тому теж у розбудові нової газети, якої існування ми всі почали вважати конечним. Хоч не було тоді сприятливих умов, але була потреба й були люди, що рішилися цю потребу зробити дійсністю і „Гомін України” заіснував і став на шлях розвитку.

Перше моє враження із зустрічі з редакційним та адміністративним приміщенням, тоді ще двотижневика „Гомін України” не було велике. Приміщення, до якого я зайшов, було вже поступом у житті газети, бо редагування перших чисел „ГУ” було поза всяким власним приміщенням, і відбувалося у помешканні першого головного редактора М. Сосновського. Від нього редакція перенеслася до однієї партерової кімнати, винаймленої у родини Танчаків на вул. Бетирст 135. Як звучала адреса першої редакції „ГУ” та коли газета перенеслася до приміщення на вул. Бетирст 135, я не міг усталити. Моя перша зустріч з „ГУ” відбулася саме у приміщенні на вул. Бетирст 135.

Вся обстановка редакційної кімнати, величиною приблизно

12 x 15 футів, складалася з 4-ох малих столиків і чотирьох крісел. Під стінами кімнати на підлозі лежали перев'язані на хрест запасні числа „ГУ”. При столиках працювала редакційна та адміністративна „залога” „Гомону України”: Роман Рахманний — головний редактор, М. Сосновський — заступник головного редактора та Роман Малащук — управитель В-ва Четвертий столик був призначений для мене. Наша четвірка творила редакційну колегію, завданням якої було дбати про зміст газети, а більш конкретно — писати по черзі редакційні статті. За інший матеріал дбали пп. Рахманний і Сосновський, Р. Малащук виконував ролю управителя, а я відповідав за цілість В-ва. Кожного тижня наша четвірка дружньо робила експедицію-висилку газети. „Гомін України” вже був тижневиком і кожного тижня ціла „залога” йшла пішки з редакції на вул. Бетирст 135 до друкарні „Українського Робітника” на вул. Бетирст 362, де друковано „Гомін України” і там виконувала все потрібне для висилки газети, включно з її відвожуванням на пошту, часто автом Василя Шарвана, та розношуванням „Гомону України” до продажу по прихильних нам книгарнях чи підприємствах Торонта.

З моїм приходом до Торонта й перебранням відповідальності за В-во, я не пригадую, щоб я стрінувся з колишнім управителем В-ва, що, як мене інформували, відійшов наприкінці січня 1950 року, п. Петром Волиняком, якого величали Петром Кузьмичем. Зшиток, з дорисованими колюмнами, небагатьма записами й ніякої готівки, передав мені його зять, покійний вже Євген Спольський, який на мій запит, чи є якась готівка в касі „Гомону України”, розповів, як на його запит про готівку, Петро Кузьмич запхав руку в кишеню, вибрав звідти жменю дрібних монет і передав йому зі словами: „Ось готівка Гомону”. Спольський закупив за дрібні монети поштові значки й мені їх передав.

Я завважив, що „Гомін України” платив більше за поштову висилку газети, ніж платив би, коли б мав дозвіл на спеціальну газетну тарифу, знану як „секенд клес мейл”. Треба було таку знижку для „Гомону України” дістати. Я не знав як це робиться і вдався з тим до поштового уряду. Там я міг сяк-так порозумітися англійською мовою, бо ще в 1931 році я приватно одну годину на тиждень вивчав цю мову у Львові. Коли поштові урядники довідалися, що газета без поштової знижки вже виходить більше як рік, дивувалися і виявили охоту мені негайно

допомогти, але вимагали, щоб я їм приніс кільканадцять листів від передплатників „ГУ”, щоб вони мали доказ, що газета виходить за гроші передплатників, а не за якісь „вовчі фонди”. У кімнаті, що була й редакцією і адміністрацією, я таких листів не знайшов і до нині не знаю, чи їх Петро Кузьмич при відході з „Гомону України” забрав зі собою, чи їх зовсім не було. У статті: „Двадцятиліття „Гомону України”, написаній у 1969 році, Петро Кузьмич писав: „Забрав крапці матеріяли з редакції — дещо з них іще було в мене в хаті, бо фактично я їх і здобув від авторів-східняків і, нікому нічого не сказавши, пішов до друкарні оо.Василіян, домовився про видавання „Нових Днів”...” Про лист-замовлення на газету він не згадує. Треба було ждати кілька тижнів на нові листи від передплатників і з того приводу „Гомін України” дістав дозвіл на знижкову поштову тарифу аж у травні 1950 року; число „Гомону України” 17(52) з 6 травня має вже надрук „секенд клес мейл”.

З моїм приходом, я — як вже було згадано — одержав троха поштових значків. Доходи до „Гомону України” приходили з передплат, пресового фонду та оголошень. Окрему категорію грошей, що ними міг розпоряджати „Гомін України”, становили гроші за закуп уділів. Всі згадані приходи та гроші з уділів були дуже скромні й не завжди вистачало на заплату найконечніших видатків. На видатки „Гомону України” склалися: друк газети, поштові оплати при висилці газети, оплата за приміщення та оплата чотирьох осіб редакційно-адміністраційного персоналу.

Я не знаю як були оплачувані працівники „Гомону України” перед моїм приходом до В-ва. Про це М. Сосновський у своїй статті з приводу п’ятиліття газети: „Вчора і Сьогодні” („ГУ”, ч. 50(239) з 15. 12. 1953) не згадує. П. Волиняк, у своїм вже згадуванім дописі, пише: „...платня тижнева кожного з нас трьох була 18 долярів на тиждень...”. Після Загальних зборів Спілки 18. 3. 1950 року я відкривkonto в банку на північно-східнім розі вулиць Квін і Бетирст і виписав перші чеки для чотирьох, тобто всіх працівників „Гомону України”.

Річна передплата в 1950 році виносила \$3. Оголошень мали ми не багато та з огляду на малий тираж газети, вони багато доходу не приносили б. Пожертви на пресовий фонд рідко коли виносили \$5, від жертводавця, а звичайно „крутилися” коло 1 доляра, часом менше, рідко більше. Ми, чотири в „Го-

моні України" були господарями і робітниками, мусіли дивитися на обі сторони баянсу, на приходи й розходи, а свою винагороду ставити на кінець, скільки залишиться... Як головний директор, відповідальний за цілість В-ва, я подав пропозицію, щоб кожному з нашої четвірки виплачувати тижнево по \$20.50. Мою пропозицію прийняли мої співробітники без більшого ентузіазму, але без заперечень. Вони хотіли тільки знати, чи не можна б нашої платні заокруглити до рівної суми \$21. Коли я їм „зрадив" мотиви свого рішення, пропонувану мною суму винагороди прийнято без дальшої дискусії. „Таємниця" зводилася до того, що коли б я виплачував кожному з нас по \$21, я мусів би платити до уряду праці оплату на забезпечення від безробіття. Від суми \$20.50 платити на безробіття тоді не було треба... Всі ми тоді не думали про те, що нам будь-коли прийдеться покидати „Гомін України" і йти на безробіття.

Ріст „Гомону України" не проходив без перебоїв. На шляху до його розвитку стояли не тільки фінансові труднощі, що нас ніколи не покидали, але також неприхильність, а то й ворожість частини української громади в Канаді. Про це писав у „Гомоні України", ч. 12(14), з 15.6.1949 року С. Фроляк у статті „Хто і на яких позиціях?" так: „Появу „Гомону України" тільки дві групи в Канаді прийняли вороже: табір червоних малоросів з „Українського життя" і... „націоналістів" з „Нового Шляху". Звичайно, новоприбулі сподівалися ворожої настанови від наших комуністів, але боляче відчували неприхильність інших українців. Неприхильність до новоприбулих, а радше до їхніх поглядів, проявлялася не тільки на словах і в письмі, але також і в ділах. За вісткою, поданою в „Гомоні України" з 4 лютого 1950, ч. 5(40), Загальні збори Народного Дому 24 січня 1950 року усунули з приміщення в УНДомі СУМ і Пласт, які там містилися за попереднім домовленням.

Про неприхильність до новоприбулих узагалі, я мав сам нагоду переконатися таки ще в році мого приїзду до Торонта. Як я вже згадував, експедицію „Гомону України" ми робили всі з друкарні „Українського Робітника". Одного експедиційного дня, мої співробітники, закінчивши експедицію, вже відійшли, а я ще чомусь залишився. У друкарні був ще її управитель п. Корчинський, давноприбулий чи навіть тут народжений. До друкарні в той час зайшов старший пан, як показалося з розмови, член управи УНО в Торонті, з якимсь замов-

ленням до друкарні. У розмові з Корчинським на актуальну тоді тему новоприбулих, якої я не міг не чути, бо вона відбувалася пару кроків від місця де я сидів за роботою, він висловився, що новоприбулих він не бачить, на них він дивиться як на повітря. Я підняв голову від свого заняття і запитав: „А мене бачите? Я новоприбулий!” Він, видимо, не сподівався такої зустрічі, змішався, щось сказав і скоро попрощавшись з Корчинським вийшов, не оглядаючись..

Ліга Визволення України й „Гомін України”

Говорити про „ГУ” без того, щоб не згадати про Лігу Визволення України (ЛВУ) та навпаки, неможливо.

Початки ЛВУ починаються фактично від 1 травня 1949 року, коли гурт людей назвав себе основуючими зборами ЛВУ й у цьому характері покликав Тимчасове Центральне Організаційне Бюро ЛВУ, яке мало завдання підготувати формальне заіснування нової організації. На своїй нараді 15 жовтня 1949 року ТЦОБюро ЛВУ вирішило скликати Першу Конференцію ЛВУ на 25 грудня 1949 року. Така Конференція відбулася у назначений час у Торонті при участі 51 представника з цілої Канади, надаючи тим чином ЛВУ крайовий характер. Це було скріплене вибором до Головної Управи ЛВУ людей з різних сторін Канади. Головою ГУ ЛВУ на згаданій Конференції обрано Якова Нестеренка, який у найближчий час зрікся головства і провід організацією перебрав, як урядуючий голова, перший заступник голови, д-р Роман Малащук.

Формальне організаційне завершення ЛВУ відкривало для нової організації широке поле дії, а важливим чинником у веденні діяльності нової організації, вдержування зв'язку між її клітинами й членами став „Гомін України”. Як вже було згадано „ГУ” став органом і власністю ЛВУ й формальне заіснування ЛВУ давало в свою чергу широку людську базу для росту й поширення молодого газети.

Справа власного приміщення

У парі з розбудовою „Гомону України”, та формальним організаційним завершенням ЛВУ, ставала перед очима всіх зацікавлених потреба власного приміщення. На той час, єдиним поза приватними приміщеннями, місцем зустрічів і вужчих сходин була кімната „Гомону України” на вул. Бетирст 135. Ширші сходини чи збори відбувалися у Гетьманським До-

мі на вул. Бетирст 362, де до нас ставилися виrozumіло та прихильно. Це з конечности заспокоювало наші біжучі потреби, але не розв'язувало справи приміщення на майбутнє, особливо для таких наших організацій, як СУМ і ЛВУ, які були наставлені на масовий ріст і для своєї дії потребували більших і кращих домівок. Ця потреба ще загострилася на початку 1950 року, коли, як вже було згадувано, Управа Українського Народного Дому на вул. Ліпінкат позбавила СУМ його дотеперішнього приміщення у згаданім домі.

Дім „Просвіти” — власний дім

Мені не відомо, чи були якісь пляни чи спроби придбати власне приміщення у 1949 році. Після мого приїзду до Торонто в березні 1950 році та вибору мене на голову В-ва „Гомін України”, справа іншого та більшого приміщення для „Гомону України” стала моєю турботою. Про набуття власного дому ми не раз у редакції говорили й неодноразово я з М. Сосновським оглядали пару об'єктів, більших будинків, але не знайшли таких будинків, які відповідали б нашим потребам і нашим фінансовим спроможностям. Одного дня навесні 1950 року на огорожі будинку на вул. Бетирст 140, майже напроти нашої тодішньої редакції появилось оголошення про продаж будинку. Дотепер будинок був приміщенням для англійського католицького жіночого монастиря, до якого належала теж церква на південь від будинку, та інший великий дім на східній стороні Бетирст на вул. Еділайд. Будинок був на продаж тому, що парафіяни згаданої церкви переселилися на північ міста й з ними туди переселилися сестри. Будинок, побудований на великій площі, дещо віддалений від двох прилягаючих вулиць був огорожений високою дерев'яною огорожею, частинно від вул. Бетирст залізними штахетами. На південній і західній сторонах дому був гарний овочевий сад з доріжками для проходів сестер. Я з М. Сосновським, як ті, що з аматорства займалися огляданням відповідних для нас будинків, домовилися з власниками чи може їх представниками — нині вже не пригадую — оглянули будинок і були захоплені тим, що побачили. Він мав багато більшого й меншого розміру приміщень на трьох підлогах, крім пивниці, житлові кімнати на третій підлозі, в яких колись жили сестри та які ми могли відразу винайняти, дім мав дві більші залі і до того він знаходився в „українській околиці” на вул. Квін і Бетирст!

Холодною водою на наші замріяні голови була ціна — \$40,000. Сьогодні це не так багато, але тоді, коли тижнева платня пересічного новоприбулого виносила \$20-40 тижнево, це була величезна сума, навіть за великий будинок з великою площею і майже в центрі міста. Наші потреби та наші порівняння цього будинку на вул. Бетирст 140 з іншими, які ми оглядали, заохочували нас купувати будинок, але ціна й тодішня ситуація були проти того. Наші тодішні організації новоприбулих, що були зацікавлені новим приміщенням — ЛВУ, „Гомін України”, СУМ та СТ „Україна” не тільки що не мали тоді потрібного на купівлю капіталу, але навіть потрібної готівки на завдаток. З допомогою у, як здавалося, безвихідній ситуації прийшло Т-во „Просвіта” ім. М. Грушевського в Торонті. Т-во мало трохи своїх фондів, бібліотеку й малий гурт членів, але не мало свого приміщення. Потреба приміщення звела потребуючих разом. Т-во „Просвіта” та вже згадувані чотири установи новоприбулих скликали 2 квітня 1950 року інформативні сходи членів і симпатиків п’яти установ і схвалили одностайно потребу купівлі спільного дому, бо „без власної домівки всі ці товариства не зможуть успішно вив’язатись з завдань, що їх накреслили перед собою”. Збори, чи пак, сходи, закінчилися вибором Ділового Комітету, під головуванням Я. Спольського і схваленням резолюцій-директив для Комітету купівлі дому, як його часто звали, „в найкоротшому часі підшукати відповідний дім і поробити необхідні заходи до його купна”. Збори теж закликали „всіх членів і симпатиків „Просвіти”, ЛВУ, СУМ, СТ „Україна” і Видавничої Спілки „Гомін України” викупити цеголки на купно дому в сумі \$25 від особи”, бо „коли в Торонті тільки 1000 людей викупить цеголки по \$25 — ми такий дім купимо вже під кінець літнього сезону, або до трьох місяців.” („ГУ”, Рік III, ч. 14(49) Великдень 1950). Як адресу Ділового Комітету, подано адресу „Гомону України”, бо це тоді була, мабуть, єдина публічна адреса новоприбулих у Торонті. Зроблено початок, справа купівлі дому вже не затихала, а посилювалася щораз більше і велику роль у її популяризуванні виконував „Гомін України”.

У наступних тижнях і місяцях практика показала, що справа набуття дому не була легкою. Збірка на купівлю дому проводилася серед тих самих людей, до яких вже зверталася Видавнича Спілка „Гомін України”. Треба тут ще раз підкреслити й пригадати й цього не можна ніколи забувати, що по-

давляючою більшістю можливих наших жертводавців на купівлю дому могли бути новоприбулі, що ще самі не влаштувалися у новій країні, починали з „десяти пальців” своє життя на новому місці, часто мали великі родини й невеликі заробітки, були між ними теж частково затруннені й безробітні. Все ж таки, не зважаючи на всі згадані й незгадані недомагання і перешкоди, Видавнича Спілка „Гомін України” хоч поволі, але постійно розвивалася і власний дім таки куплено. Вирішним у прискіпшенній купівлі дому було знайдення відповідного будинку на вул. Бетирст 140 і готівка в касі Т-ва „Просвіта”, якою купівлю дому було запевнено. Відтепер, Комітет купівлі дому міг говорити про дім і навіть показати його вигляд на своїх відозвах.

Правдою є, що Комітет купівлі дому до часу замкнення умови купівлі не зібрав потрібних \$40 тисяч, але це не стримало купівлі дому й прийшла пора, коли громада наша могла почути вістку про те, що п'ять установ мають свій дім! У числі 32(67) „Гомону України”, з 19.8. 1950 року було повідомлено, „що з 16 серпня ц. р. (1950) Т-во „Просвіта”, Філія Ліги Визволення України, Осередок Спілки Української Молоді, Спортове Товариство „Україна” і Видавнича Спілка „Гомін України”... стали власниками реальности при вул. Бетирст 140”. Характеристичним треба вважати поміщення цієї радісної вістки на... останній, 8-й сторінці „Гомону України”. Цю скромність чи може незацікавленість у розголосі наших успіхів можна завважити на сторінках „Гомону України” до часу й після купівлі дому. До нового дому перебрався „Гомін України” вже в другій половині серпня. У 32(67) числі „Гомону України” з датою 19 серпня 1950 року є ще стара адреса — 135 Бетирст, а вже в наступному числі 33-35 (68-70) з датою 9 вересня є нова адресу — 140 Бетирст.

У власному домі

Вхід чи впровадження до свого дому на вул. 140 Бетирст 5-ти організацій-власників дому відбулося радше незамітно, бо звичайно не багато чого було переносити до дому, що був куплений і ще незаплачений... У випадку „Гомону України”, ми — чотири члени редакційної колегії, „пани й слуги” — дуже скоро перенесли наші достатки до нового приміщення; чотири столики й чотири крісла, давні числа газети й трохи канцелярського приладдя ми перенесли з однієї на другу сто-

рону вулиці Бетирст за не цілу годину. Примістили ми наше добро на першому поверсі у двох невеликих кімнатах і почали урядувати на новому місці. Всі інші організації-співвласники дому теж розмістилися де хто міг.

Та не всі наші потреби були заспокоєні, а проблеми розв'язані з нашим впровадженням до нового дому. Нам усім, крім бюрового приміщення, дуже було треба залі, де б численна вже громада наших прихильників та однодумців могла разом зібратися на ширші сходи, збори, свячене, концерт чи товариську забаву. Брак залі відчували зокрема членські організації — ЛВУ, СУМ та СТ „Україна”.

Купуючи дім, ми раділи його загальним виглядом, величиною площі, доволі центральним положенням, але не застановлялися над міцністю його будови, віком і питанням його ужитку для сотень наших людей. Нас особливо цікавило — і ми запитували урядників міста через нашого адвоката, вже покійного Д. Штокала, чи управа міста згодиться на публічне користування домом і чи дозволить у випадку потреби на добудову до існуючого будинку чи на евентуальну побудову нового. Управа міста годилася на публічне вживання дому, але вимагала, щоб будинок, зокрема його нижчі поверхи зміцнити, замінивши дерев'яні сволоки залізними. Це, на думку управи міста, було конечним, щоб уживати залю, де сьогодні міститься кредитівка „Будучність”, на більші зібрання. Управа міста теж уважала побажаним, щоб ми при нагоді заміни сволоків поробили ще додаткові наприви, бо при ремонті старого будинку вони напевно будуть потрібні. Крім підсилення залізними „траверсами” підлоги й стелі великої залі, управа міста вимагала побудови публічних лазничок, заміни дотеперішньої труби на холодну воду більшою, зміцнення підлог, сходів і т. п. Покликаний будівельний контрактор оцінив кошти перебудови, якої вимагала міська управа й потребували ми, на суму лише \$10 тисяч меншу від ціни закупу дому. Пляни перебудови дому для затвердження міською управою виготовив архітект Олександр Ласко. На головного контрактора перебудови найнято запропонованого предст. „Просвіти” Н. К. Бойком В. Маланюка, що мав будівельну компанію „Малан Констракшен”. У будинку замінено 6 дерев'яних „трамів” залізними, розвалено деякі стіни, вставлено нові підлоги на партері та на першому поверсі, здерто тинк-виправу з усіх стін і дано нову. Заміна тинку була конечною, бо внутрішня ви-

права дому потріскала від старости та від ремонту і її треба було замінити новою. У часі, коли наш будинок був будований, внутрішні стіни були оббиті дерев'яними листвами й тоді тинковані (плястровані). Тепер при перебудові дому треба було всі ці листви викинути й заступити їх плитками „джіпраку“, новим ринковим продуктом, і тоді витинкувати (пляструвати). У часі цієї операції, будинок, за виїмком третьої підлоги, що не була ремонтвана, виглядав неначе збомблений. Щоб подешевити кошти ремонту, при певних нескладних роботах, в тому й при зриванні старих листв, працювало багато добровільних робітників — членів товариств — власників дому. Зірвані листви виносили з дому й палили на площі біля будинку. На дим у той час ніхто не звертав уваги. Щоб не викликати пожежної сторожі листви палено на багатых купках одночасно. Це викликало радість наших дітей, що часто з конечности були з нами на площі (часто не було з ким їх дома залишити). Я ще сьогодні пригадую собі одну радше незвичайну заввагу мого сина, тоді два і піврічного хлопчини: „Видиш, тату, — казав він, показуючи горючі купки, — ця маленька, англійська купка, а оця велика — українська“.

Деякі роботи при ремонті дому виконували: Андрій Турченок, Павло Ленник, Гриць Дніпенко за винагородою, і багато, багато безплатних добровільних робітників, їх всіх тут з приводу їх великої кількості ані пригадати, ані перерахувати не можна.

Тому, що постійне місце праці „Гомону України“ було на вул. Бетирст 140, всі справи, що торкалися дому, обговорювалися і лагодились у приміщенні „Гомону України“, за виїмком, звичайно, більших сходин, що все ще в часі ремонту нашого дому відбувалися у приміщенні СГД на вул. Бетирст 362. У „Гомоні України“ можна було завжди зустрінути першого управителя дому, редактора Михайла Івановича Сосновського, що завжди усміхнений полагоджував всі справи.

Дім „Просвіти“ був записаний на мужів довір'я (трастис), якими тоді були: Василь Сороколіт — від Т-ва „Просвіта“, Роман Балабан — від ЛВУ, Михайло Болюх — від СУМ, Ярослав Хоростіль — від СТ „Україна“, та Ярослав Спольський — від Видавничої Спілки „Гомін України“.

Найбільш конечна перебудова дому тривала від осені 1950 року до його посвячення та офіційного відкриття 7 і 8 липня 1951 року. Дім благословили оо. Каменецький, Цурков-

ський і Бенеш. Від Комітету купівлі дому говорили: його голова Ярослав Спольський і Василь Сороколіт. Після того відбулася мистецька частина свята на площі й товариська забава в домі, в його найбільшій залі. У відкритті дому взяло участь приблизно три тисячі людей. Це вказувало на велике наше заплілля, яке могло бути запорукою успіху всіх наших плянів і починань. На цих людей розраховував Комітет купівлі дому,

Зліва: Головний директор В. Безхлібник і головний редактор М. Сосновський

купуючи його, як теж і на відгук нашої громади по цілій Канаді, перед очі якої поставлено потребу дому в Торонті, що ставав осідком всіх наших централей. Комітет у своїх надіях і розрахунках не помилився. Жертовність нашої громади, хай ще незагасподарованої і бідної, була велика й про це можна переконатися, переглядаючи списки жертводавців. Одначе висока на той час ціна купівлі й не багато менша ціна ремонту, не могли бути заплачені добровільними датками. Це скоро виразно побачили члени Комітету купівлі дому й тому видали для розпродажу в першу чергу серед членів тих організацій, що купили дім, а також і серед всього нам прихильного громадянства в Канаді, 5000 книжечок, по 5 будівельних „цеглин” у кожній книжечці, вартістю \$1 одна „цеглина” і розділив ці книжечки між членами п’яти організацій-власників дому для

якнайскорішого розпродажу, який мав принести кругло \$25 тисяч, як основну суму для купівлі дому.

Розпродаж „цеглин” на купівлю дому, звичайно, не був таким швидким як наша потреба й тому стан розпродажу не був на початку задовільний. Не зважаючи на це, ми всі вірили в жертвність нашої громади й були переконані, що слабій чи повільній відгук є спричинений радше малими заробітками членів нашої громади, чи може навіть деяким безробіттям серед неї, але не браком її жертвности й що гроші на заплату дому таки прийдуть, хоч може не так скоро, як би нам хотілося... Наше довір'я до громади й цим разом виправдалося. Коли гроші зі збірок не приходили вчасно, Комітет звернувся до більш грошовитих членів організацій-власників дому з проханням позичити певну суму, згідно зі своєю спроможністю, без відсотків на короткий час. Ці позики, знані тоді як внутрішні безпроцентові позики, були успішні й причинилися до заплати невідкладних термінових повинностей при сплачуванні дому.

Перед купівлею дому, влітку 1950 року, всі зібрані й задекларовані пожертви виносили менше ніж \$30 тисяч, а вже наприкінці 1952 року сума зібраних грошей перейшла \$40 тисяч, в тому майже половина суми припадала на СУМ. Вартість дому після перебудови зросла майже подвійно.

Друкарня В-ва „Гомін України”

Я зупинився довше на спогадах про купівлю Дому „Промісвіті” тому, що з домом було пов'язане не тільки налагодження зв'язків і поширення дії нових на канадському терені організацій, але також реалізування задуму про друкарню для В-ва „Гомін України”. Саме редагування та адміністрування „Гомону України” не вимагали власного будинку; одне й друге роблено ще до часу купівлі дому навіть з винаймленою однією кімнатою на вул. Бетирст 135 та друкарні „Українського Робітника”. Власна друкарня з багатьох причин вимагала власного дому. Коли я переїхав до Торонта в березні 1950 року, в мене вселилася думка про власну друкарню В-ва „Гомін України” й не покидала мене аж до її здійснення. Тут треба відмітити, що до часу купівлі друкарні „Гомону України”, я ніколи не мав нічого спільного з будь-якою друкарнею, як підприємством. До того часу я бачив кілька друкарень у своєму житті та ближче приглядався до друкарні „Українського Робітника”

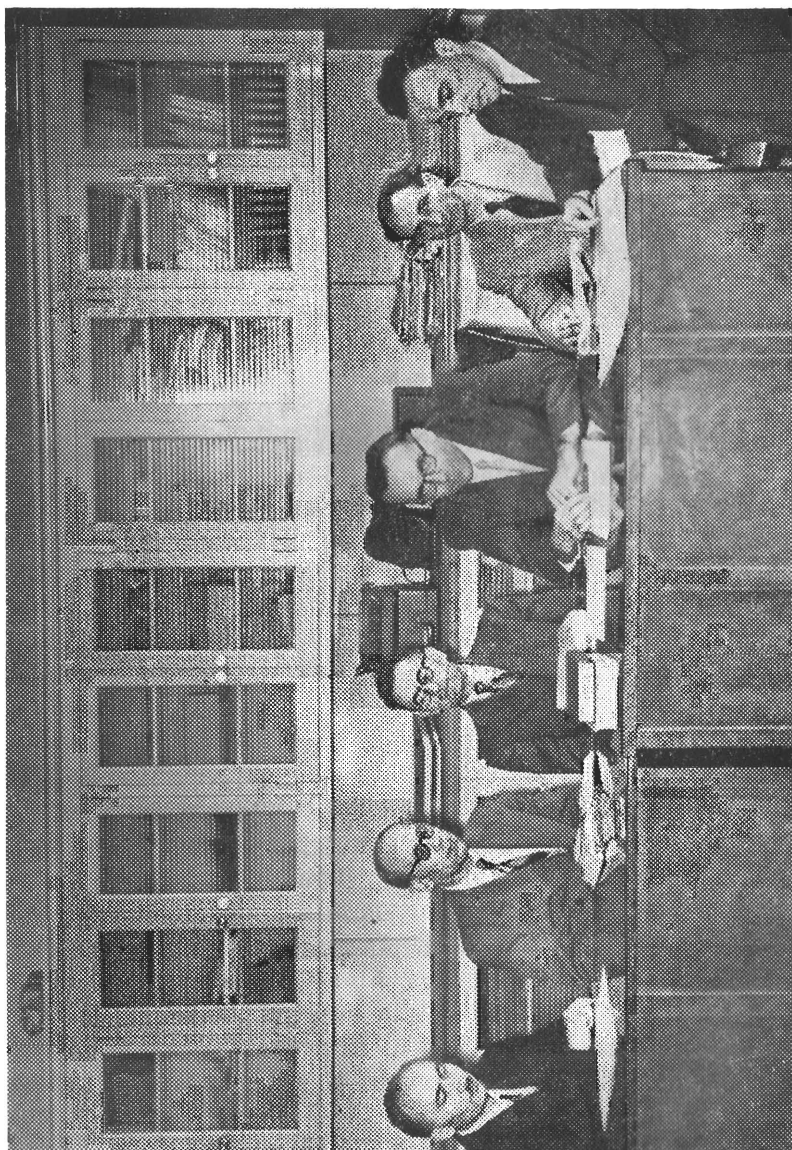
після мого переїзду до Торонта та моїх обов'язків у „ГУ”. Треба тут відразу сказати, що 1950 і 1951 роки не були відповідними для того, щоб навіть думати про власну друкарню, бо в цих роках ми видавали в новому оформленні „Гомін України” та купували дім. Громада — джерело нашої матеріальної і моральної сили й наснаги, щойно ставила свої нелегкі перші кроки на новій землі й не мала сили на ще одну збірку, на купівлю друкарні „Гомону України”.

Я не був членом Ділового Комітету купівлі дому, але був постійно в курсі всіх справ цього комітету, бо члени його збиралися у приміщенні „Гомону України” й до нього належав як секретар член В-ва „Гомін України” Михайло Сосновський. Працюючи в „Гомоні України”, ми не раз разом ходили чи їздили дивитися на різні доми й часто, а може й завжди дивилися на них під кутом, чи буде місце де б примістити нашу власну друкарню, якщо б ми її набули... Треба завважити, що Михайло Іванович дивився на справу власної друкарні більш тверезо як я, бо він вже мав колись до діла з друкарнею, працюючи в Німеччині, у Фірті в газеті „Час”. Завдяки досвіді із тих часів він умів зробити „ломку” „Гомону України”, міг зробити ручний набір, тощо й мабуть, знаючи скільки всього треба, щоб почати власну друкарню, не захоплювався думкою про власну друкарню так як я, але мене від того не відраджував. У мене крім бажання, ще не було конкретного пляну як набутти друкарню; я не знав ціни машин, черенків, обладнання і т. п. Власна друкарня була покищо тільки настирливою думкою, що поверталася до мене кожного разу, коли я платив „Українському Робітникові” за друк „Гомону України”.

Зі стану мрії і бажання у стадію здійснювання перейшла думка про друкарню В-ва „Гомін України”, можна сказати, випадково й несподівано.

Я вже згадував, що після впровадження до нового дому, його першим управителем став Михайло Іванович Сосновський. Десь навесні 1951 року між ним як управителем дому та контрактором перебудови дому В. Маланяком, зайшли непорозуміння і на прохання Михайла Івановича та за відомом Комітету, я став управителем дому, мабуть тому, що я працював у „Гомоні України”, що містився у домі. Зустрічаючися ділово з контрактором Маланяком у справах перебудови дому, я при якійсь нагоді, згадав йому про наші пляни щодо власної друкарні у півниці дому й потребу на такий випадок вицемен-

тувати частину підлоги під тяжку друкарську машину. Він цим зацікавився і за короткий час поінформував мене, що знає фірму, яка торгує уживаними друкарськими машинами та ме-

Редакційна колегія „ГУ“. Зліва: В. Солонинка, Р. Малащук, І. Варанця, М. Сосновський (гол. ред.), М. Гуга, П. Баб'як. Грудень, 1953 р.

не туди може завезти. Ми поїхали його „троком“. У компанії нам показали друкарські машини — пресу, фолдер-складач, композиційний стіл, кілька комплектів англійських черенків і

лінотип — все вживане, але перевірене та з певною на якийсь час гарантією. Все це мало коштувати приблизно 3 тисячі доларів. Про все, очевидно, я поінформував нашу дирекцію, ми радили, оглядали й остаточно машини купили. Вже сьогодні собі не пригадую якими аргументами ми перебороли страх перед ще одним задовженням. Не пригадую теж коли привезено та вставлено нам друкарські машини. Це мусіло статися у першій половині 1952 року. У „Гомоні України”, в числі 25-26 з датою субота, 5 липня 1952 р. у повідомленні, тим разом на першій стороні надруковано, що під згаданою датою видано перше число „ГУ” у власній друкарні.

Старомодна велика преса представляла собою купу заліза — велике рухоме ложе, на яке клали друкарі в рами замкнені сторінки „Гомону України” й замикали їх у більшу раму. Рухоме ложе зі замкненими сторінками проходило під валом-бубном, який відбивав сторінки на папір. Велику пресу поставлено в східньо-північній частині пивниці, де тепер стоять монтажні столи. Під пресу зацементовано підлогу товщиною на 6 цалів. Лінотип і композиційний (монтажний) стіл стояли там, де сьогодні приміщена преса, тобто в південно-східній частині пивниці.

Стара велика преса робила багато гуків, але найбільшою проблемою, зараз після її зложення, було те, що вона часто рвала папір. Папір приходив потягтий до нашої міри в пачках по 500 аркушів. Його ставили друкарі на стіл, на верху преси й друкар подавав його, аркуш за аркушем у машину. Можливо, наша проблема виникала тому, що преса не була добре наставлена, або друкар ще не мав відповідного досвіду. Це не тільки робило нам непотрібні додаткові кошти, але й затримувало роботу та спізнювало вихід газети. Я дзвонив до компанії, що продала нам машини, вона прислала механіка, він направляв, як умів, і за короткий час, як правило, преса знов рвала папір. Мені пригадується, як у нашій друкарні ми друкували перше великодне число „Гомону України” як у власній друкарні. Покійний вже друкар Гевусь, стояв на східці машини й подавав у машину папір, машина його рвала й він відкидав його на бік поза себе. За якийсь час за ним лежало стільки паперу, що Гевусь був неначе у хмарах. До помочі Гевусеві ще був В. Довганюк. Я почувався відповідальним за газету й залишився з ним аж до закінчення друку, десь около 3 години вранці. Місто спало, трамваї вже не їздили й до хати в околиці вулиць Каледж і Даферін мені прийшлося іти пішки

Це пізні друківання „Гомону України” не пішло в забуття. Після доволі драматичної моєї розмови в компанії, вона прислала нам тим разом колишнього свого механіка, вже не працюючого. Він відповідно наставив велику пресу й від тоді за весь час мого побуту в „Гомоні України” ми більше з пресою не мали клопоту. Видно було, що досвід старого механіка був більш успішним, ніж саме знання його молодих попередників.

Зліва: Олександр Матла, Василь Безхлібник

Друкарня „Гомону України” була задумана не тільки під кутом друку однієї газети, але теж друківання комерційних робіт, інших малотиражних газет, книжок, і т. п. Щоб це було можливим, друкарня потребувала більше українських черенків до лінотипу та до ручного складу, як теж і черенків латинських, різного типу. Друкарня теж потребувала більше лінотипів: нові лінотипи коштували багато грошей і на це ми не могли собі дозволити. Треба було задоволитися уживаними. Мені говорили люди, що знали про друкарство, що вживані лінотипи та інше друкарське вживане приладдя можна дешево купити від різних малих видавництв у малих містечках Онтаріо, в яких друкували місцеві англійські тижневики. Мені в той час, без засобів подорожування не легко було до таких різних місцевостей дістатися. З поміччю прийшла одна компанія, що займалася перепродажем лінотипів, головню вживаних. На південному боці вулиці Кінг, на захід від Бетирст було

підприємство, що займалося перепродажем уживаних лінотипів — „Кенедієн Лайнотайп”. Зі старшим віком продавцем-сейлсменом цієї фірми побував я у багатьох онтарійських містечках, від Гвелфу по Брайтон у пошуках за вживаними в доброму стані лінотипами й у різний час закупив їх два чи три.

Була деяка трудність зі закупом українських черенків, як до лінотипу так і до ручного складу та більших букв до афішів. Їх треба було замовляти й не раз довго чекати на доставку, але з часом все це ми перебороли. Ми друкували, крім „Гомону України”, афіші, запрошення, листівки, а потім і інші газети та книжки. За короткий час наша друкарня почала приносити дохід, причому число бажаючих робити друкарські замовлення у нашій друкарні постійно зростало. Ми приймали стільки робіт, скільки могли виконати. Про високотиражні замовлення, з огляду на наші машини та наших у більшості молодих, малодосвідчених робітників ми могли тільки мріяти. І ми мріяли, але трапилася несподівано нагода, яка мало що нашої мрії не зробила дійсністю. Мабуть, восени 1952 року, переглядаючи сторінку оголошень торонтського щоденника „Глоб енд Мейл”, я побачив оголошення, в якому була мова про винаймлення вже існуючої друкарні. Пішли ми з Михайлом Івановичем на подану адресу на вулиці Річмонд і побачили прекрасно вивінене, розміщене в просторому приміщенні друкарське підприємство, з багатьма різними модерними машинами та 15-ти робітниками. Познайомилися з власником і розговорилися. Він хотів віддати друкарню в рент, бо, — як казав, — не давав собі сам ради з друкарнею. На початку розповідав він, керувало підприємством їх трьох братів. Один недавно помер, другий відійшов, бо не був більше зацікавлений працею у друкарні й він залишився сам та самому йому керувати друкарнею не під силу. Він показав нам книги за два останні роки й звідси ми довідалися, що чистий зиск кожного року, який вони виказували до уряду, був трохи більший як 30 тисяч доларів, тобто, — як він казав, — 10 тисяч для кожного з трьох братів. На той час це добрі гроші. Ми все ще раз оглянули, говорили з робітниками, старалися все узгляднити, про все розпитати. Очевидно, все бачене й почуте нам сподобалося. Ціна та умови винайму були помірковані. Ми були свідомі того, що ніхто з нас таким чи подібним підприємством дотепер не керував й з того приводу ми трохи потерпали, це може передовсім сказати про себе. Все ж таки, ми без

довгої застанови рішили винайняти підприємство, розуміючи, що це була рідкісна нагода для нашого росту й успіху. Ми були свідомі великої відповідальності, яку ми брали на себе перед громадою, від якої ми діяли, але ніяк не допускали думки про провал і неуспіх наших замірів і починань. Я заздалегідь відчував на собі тягар, бо передо мною, і я був свідомий того, стояла перспектива керувати цим підприємством й за нього відповідати. Щоб поширити початкову відповідальність на всіх членів Дирекції, ми їм звітували і відчули їхнє прихильне ставлення до наших плянів. Згідно з нашим звітом для Дирекції, ми могли тільки грішми за комерційні роботи друкарні оплачувати видавання „Гомону України” й фінансувати також інші наші проекти. З думкою про наші можливості у винаймленій друкарні та зі згодою Дирекції, ми вдруге пішли до друкарні, що була до винайму й остаточно ... друкарні не винайняли. Причиною була одна точка в проекті умови, яка могла нас збудувати й могла нас завалити, на яку інакше дивився власник друкарні, а інакше дивилися ми. Справа в тому, що до друкарні, з її великим устаткуванням, входили з вулиці через два бюро; іншого входу не було. Винаймаючи друкарню нам, власник хотів залишити собі перше від вхідних дверей бюро, а нам винайняти друге з друкарнею. За весь час існування підприємства, він урядував у фронтовому бюро, як постачальник робіт для друкарні. Тепер він нам передавав всіх своїх клієнтів і хотів далі працювати для нас за певною винагородою-комісовим, але вимагав, щоб він був єдиним нашим постачальником друкарських робіт і щоб він міг затримати за собою фронтове бюро. Ми були поставлені перед тяжким рішенням; мати постачальником друкарських робіт досвідчену та обізнану з ринком людину, що мала доступ до багатьох підприємців, до яких доступу ми не мали й не могли часто мати, було для нас несподіваним і дуже побажаним досягненням. Ми ж розуміли, що не друкарня як така, але друкарня, що має і виконує замовлення, є побажана для нашого росту та успіху. З другого боку, ми не могли позбутися враження, слухаючи вимоги власника затримати за собою фронтове бюро, що пішовши на його вимогу, ми опинились би неначе зав'язані в мішку й з уваги на це друкарні не винайняли. Очевидно, що на нашій рішенню заважили ще інші причини — наша громадська, а не приватна ініціатива, обмежені, можна сказати, майже ніякі фінансові засоби й кредити та інше. Спроба поставити „Гомін

України” на іншу виробничо-фінансову площину нам не вдалося і мені не відомо чи пізніше такі чи подібні спроби були зроблені.

Незалежно від наших мрій про кращу друкарню, друкарня В-ва „Гомін України” далі працювала. До неї треба було постійно щось докуповувати, бо ми купили тільки найкраще приладдя. Для нових закупів черенків чи лінотипу треба було грошей, але їх треба було й Домові й „Гомонові України” й нашим молодим організаціям. Тому друкарня іншими способами старалася придбати гроші. У 1952 році на потреби друкарні „Гомін України” проголосив окрему кампанію, у центрі якої поставлено конкурс популярності під назвою „Всеканадський Контест Популярності”. До цього конкурсу стало 18 дівчат з цілої Канади. У „Гомоні України” кілька тижнів були світлини наших контестанток. Контест закінчився 26 жовтня 1952 року в великій залі Дому „Просвіти”. Виграти могла та контестантка, яка розпродала найбільшу кількість контестових книжечок. Першою вийшла Марійка Чуквінська з Гамільтону, другою — Оля Вавричук з Торонта, а третьою — Марія Грабовська з Лондону, Онт. Три першунки одержали від Видавництва окремі нагороди й деякі з них, як Оля Вавричук, ще довго з нами співпрацювали в різних ділянках нашої праці. Виданням окремого монтажу-табля контестанток і проголошенням у „Гомоні України” з 1 листопада 1952 було закінчено цю нашу дохідову а також товариську імпрезу.

Іншим нашим підприємством, розрахованим на придбання грошей для потреб „Гомону України” і його друкарні, були театральні імпрези наших торонтських артистів або спровадження театру В. Блавацького з Філядельфії. Це було більш ризикове підприємство, ніж контест популярності, але любов нашого загалу до театального мистецтва забезпечувала нам фінансовий успіх і приносила всім любителям театру мистецьку насолоду. Театральні виступи артистів з Торонта відбувалися, звичайно в театрі „Вікторії” на вулицях Дандес і Спайдайна. Гості з Філядельфії приїжджали звичайно на суботу й неділю. В суботу йшла вистава в залі православної катедри на вул. Беирст 404, а в неділю, у театрі „Вікторії” на Дандес і Спайдайна. Гостям з Філядельфії я підписував контрактівну умову. За суботу я їм гарантував певну суму грошей, а недільні доходи ми ділили — звичайно 60 процентів Блавацькому, 40 — нам. Блавацького в Торонті репрезентував покійний нині Іван Менделюк.

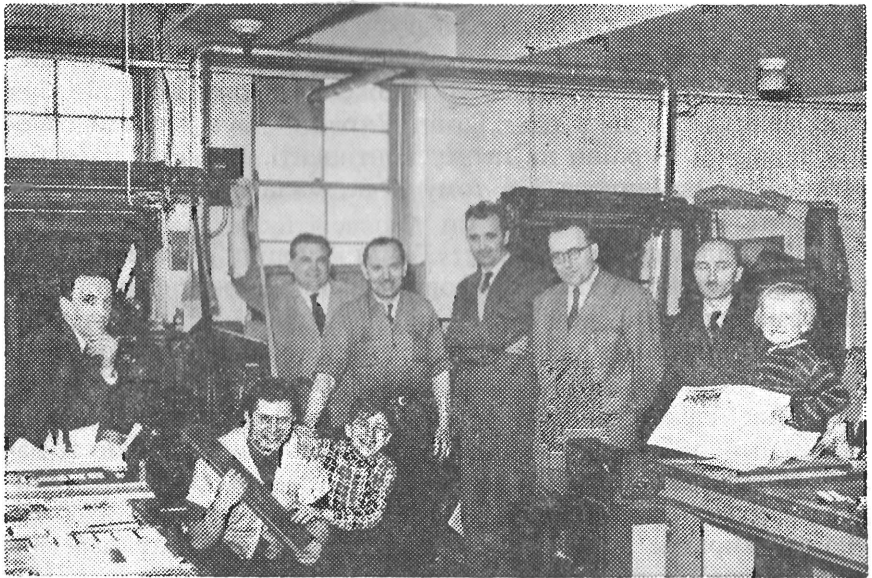

**Володимир Блавацький, режисер
і директор театрів в Україні і на
еміграції.**

Машини друкарні „Гомону України” — як я вже згадував — були старі, вживані й тому час від часу справляли труднощі в роботі вже за моїх часів і тим більше пізніше. Пригадую, що один з головних директорів, Іван Бойко, який став гол. директором у 1958 році, одного разу по телефоні мені докоряв чи жалівся на купівлю старої друкарні. Моя відповідь була й відповіддю і порадою. „Іване Лукичу, — казав я йому, — викиньте всі старі непридатні машини, бо вони вже свій кошт відробили й купіть нові на їх місце.” Директор Іван Бойко саме так і зробив...

Друкарня „Гомону України” мала теж і свої пригоди. Про одну таку „придибашку” згадує найстарший літами праці в друкарні та заслужений друкар В-ва, за Маланюком — найбільший друкар серед артистів та артист серед друкарів, Володимир Довганюк. Він розповідає, як перед одним Великоднем, під кінець Великого Тижня він друкував гетьманську газету „Наша Держава”, що почала появлятися після закриття „Українського Робітника”, і друкували її у нашій друкарні. Замкнені рамами сторінки газети поклали друкарі на ложе плоскої преси й, мабуть, забули їх сильніше зміцнити-прикрутити. З думкою, що все готове, друкар пустив мотор, ложе преси проїхало попід вал з розгоном і всі черенки, лінотипний

і ручний склад, висипалися на підлогу. Витворилася дуже складна ситуація, яка вимагала не тільки поновного складу, ломки, коректи, але й швидкості в роботі, бо це ж було великодне число газети й Великдень був дослівно за пару днів.

У друкарні „Гомону України”. Зліва: Павло Баб'як — адміністрація; Володимир Довганюк, Мирон Королишин і Марко Гевусь — друкарня; Василь Безхлібник, Михайло Сосновський, Василь Солонинка — дирекція і редакція. „Молоді помічники” — Орест Солонинка і Тарас Бідак.

Редактором газети „Наша Держава” був сьогодні вже покійний Михайло Гетьман. Він пару годин тому закінчив коректу й з переконанням, що газета вже друкується, залишив приміщення друкарні й пішов до церкви св. о. Миколи до плащениці, сказавши друкарям, куди йде, і коли прийде робити висилку газети. Після згаданого друкарського випадку, треба було редактора про це повідомити, не було іншого виходу. Довганюк увійшов до церкви, в якій горіли свічки, молилися вірні й панувала врочиста молитовна тишина. Знайшовши між людьми М. Гетьмана. Довганюк підійшов тихенько і зі страхом торкнув його за рам'я і кількома словами, без вступу, (на це не було місця і часу), сказав, що сталося. „А най то шляк трапить!” — випалив відрухово редактор, почувши нежданно таку страшну відомість. Тишина церкви була порушена, присутні звернули голови в сторону голосу, а примусові співрозмовці

принишкли. Як тільки запанувала давня тиша, вони на пальцях, у схиленій поставі подалися до виходу й до друкарні „Гомону України”. Не треба казати, що додатковим трудом друкарів і редактора „Наша Держава” була ще раз зложена, прокорегована й видрукувана. Можливо, що читачі вже її не одержали на Великдень, але на все є виправдання...

На протязі свого 37-літнього існування „Гомін України” залишився вірним тим ідеям і заложенням, для яких він був заснований. Був час, що „Гомін України” був єдиним голосом Воюючої України на цьому континенті. Від того часу багато дечого змінилося і в тому є не мала заслуга „Гомону України”.

Вже від самого початку „Гомін України” ставив перед собою завдання не тільки інформувати український загальний поза Україною про події в Україні й світі, він не тільки займав становище до всіх проблем українського життя в Україні та діаспорі, але старався бути зв'язковим, лучником, між членством і їхніми центральними, що стояли ідейно та фінансово близько до нього. Маючи на увазі те, що в нашій канадській дійсності ми не можемо собі дозволити видавати газет, присвячених окремим ділянкам нашого життя, „Гомін України” старався розв'язати цю проблему заведенням на своїх сторінках місячних додатків, що мали бодай до деякої міри заспокоювати існуючі потреби.

Вже на початку існування газети, виринула потреба допомогти молодій Лізі Визволення України (ЛІВУ) розпрацювати її ідеологічно-програмові питання. Маючи це на увазі, „Гомін України” почав уже в 1950 році друкувати на своїх сторінках місячний додаток, п. з. „Бюлетень Ліги Визволення України — Завтрішній світ”. Перший такий додаток появився з датою 28 січня 1950 у числі 4 (39). Таких додатків появилось тільки шість, всі в 1950 році.

У 1955 році, від травня до кінця листопада „Гомін України” друкував у формі додатку, що його можна було зложити в окремий журнальчик, спортивний додаток п. з. „Спорт”. Видавання цього місячного додатку було зумовлене потребою піддержати український спорт у Канаді, що прийшов сюди разом з новоприбулими. Додаток „Спорт” найбільше цікавився копаням м'ячем, що тоді був динамічним і видним спортом, не занебруючи й інших ділянок нашого спорту в Канаді. За додатком „Спорт” стояло морально й матеріально СТ „Україна”, що як один з власників Дому Просві-

ти, весь час було близько нашої газети. „Спорт”, як вже було згадано, появлявся тільки в 1955 році, а вийшло всього 26 додатків. Редагував „Спорт” Лев Гусин.

Потреба самим дбати за своє матеріальне буття і зустріч новоприбулих з різнорідними формами канадського господарського життя, зумовили появу господарського додатку до „Гомону України”, п. з. „Господарські вісті”, що появляються і досі. „Господарські вісті” вже виходять 14 років і досі вийшло 187 додатків. Довголітнім редактором „Господарських вістей” був Олександр Матла, а добродієм кредитова спілка „Будучність” в Торонті.

Для слідкування за літературою і мистецтвом і для наświetлювання і висвітлювання проблем української культури в різних її видах, почав появлятися від 24 вересня 1955 року місячний додаток, п. з. „Література й Мистецтво”, спершу на одній, а згодом на чотирьох сторінках „Гомону України”. „Література і Мистецтво” появляється вже 31 рік і досі вийшло 444 додатки. Редактором цього додатку від початку й досі є д-р Богдан Стебельський.

Многочленна молодіжна організація Спілка Української Молоді (СУМ) потребувала свого зв'язку, своєї трибуни й це дало поштовх до появи сумівського додатку, п. з. „Трибуна сумівця”, який появляється вже 12 років і досі вийшло 152 додатки. „Трибуну Сумівця” редагував Микола Фіголь, а тепер — Ірка Мицак.

Вимога тримати ідейний і організаційний зв'язок між Головною Управою, відділами й членством, розкинутим по великих просторах Канади, підказала проводам ЛВУ та ОЖ ЛВУ налагодити контакти зі своїми відділами за допомогою окремих періодичних додатків у „Гомоні України”.

Канцелярія ГУ ЛВУ редагує свій додаток п. з. „3 життя ЛВУ”, а ОЖ ЛВУ видає свій додаток п. з. „Сторінка Об'єднання Жінок ЛВУ”. Оба додатки вже виходять десять років. „3 життя ЛВУ” редагували: В. Макар, і В. Дідюк, а тепер Микола Бартків, а „Сторінку Об'єднання Жінок ЛВУ” — Марія Солонинка, а тепер Марія Колодій.

Приїзд колишніх вояків УПА до Канади та їхнє організаційне пов'язання, створило потребу ідейного та організаційного зв'язку, який дає упівський додаток до „Гомону України”, п. з. „Вояцька ватра”. Додаток виходить вже 28 років. Досі появилася 166 додатків. Редагує „Вояцьку ватру” Володимир Макар.

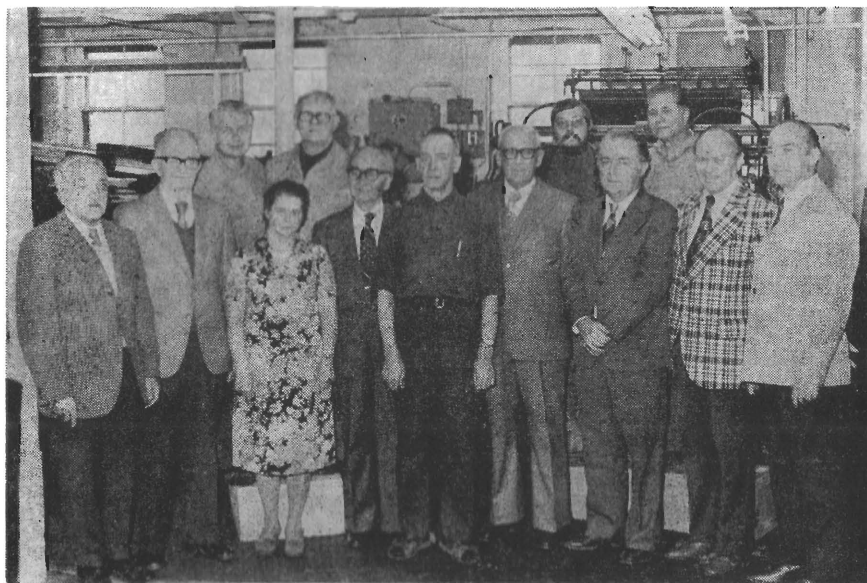
Андрій Бандера, ініціатор проекту і головний редактор місячника „Юкраїніян Еко”

Специфічні умови нашого життя в англomовній країні, якою є Канада, створили потребу англomовного додатку до „Гомону України”, що вже появляється 9 років і досі вийшло 88 чисел. Цей англomовний додаток п. з. „Юкраїніян Еко”, займає серед всіх додатків „Гомону України” окреме місце, бо має вісім сторінок і може бути передплачуваний разом з україномовною частиною, або окремо. Англomовне видання „Юкраїніян Еко” призначене для англomовного світу та для тих українців, що не читають по-українськи. Ініціатором і першим редактором „Юкраїніян Еко” був Андрій Бандера, а тепер його редагує Ірина Мицак.

Велике число додатків, зраджує різноманітність зацікавлень читацької публіки „Гомону України”. У нормальних умовах згадувані додатки дали б поштовх до появи окремих газет. У наших умовах ледве чи це можливе. Можливо, що одного дня з’явиться великий меценат-добродій української преси й своїм записом раз на завжди забезпечить матеріальне існування „Гомону України” та дозволить тижневикові „Гомін України” всеціло віддати свою увагу тим справам і завданням, для яких він був оснований 37 років тому.

Коли сьогодні, з перспективи 37-ми років приглядатися початкам „Гомону України”, то те що відразу можна завва-

жити, це труднощі й перешкоди, які тоді стояли на шляху нової газети в новій країні. На перший погляд не видно тієї сили, яка поборолася всі ці труднощі. І тільки приглянувшись ближче й докладніше до нелегких початків „Гомону України”, можна зразу завважити великий запал, ентузіязм, вибух призбираної енергії, жертвовність і посвяту багатьох людей, що відчували потребу ширшої громадської організації на новому місці та відповідно до цього громадського відчуття діяли, як свідомо своїх потреб і завдань громада.

Дирекція, редакція, адміністрація і працівники друкарні „ГУ”. Зліва: ред. О. Матла, В. Күшмелин, К. Юрійчук, В. Микитин, д-р Б. Стебельський, ред. В. Солошника, І. Білан, д-р Р. Малащук, ред. А. Бандера, дир. В. Окшпюк, В. Довганюк, ред. В. Дідюк, ред. А. Бедрій.
1979 р.

І саме тому, завдяки тому ентузіязмові та громадському відчутті, не зважаючи на численні початкові труднощі й перешкоди, тижневик „Гомін України” таки вдержався та існує до сьогодні.

Нині вже не можна сперечатися про те, що мало, чи хто мав вирішальний вплив на те, що „Гомін України” заіснував і безперобійно існує до сьогодні, вже 37 років. Нині, на мою думку, відповідь може бути тільки одна: найважливішим чинником в ставленні й розбудові „ГУ” були люди! Звичайно,

—скаже хтось, — це відома історія. Очевидно, але ми не завжди про це пам'ятаємо. Ми доволі часто не завважуємо того, що відповідні люди будують навіть у часі нестачі, а невідповідні не можуть збудувати навіть тоді, коли всього потрібного для будови є подостатком.

За час існування „Гомону України”, а зокрема на його початках, багато людей трудилося для нього і їх усіх назвати тут не можна. У минулому, при нагоді 20-річчя „Гомону України”, на його сторінках було написано багато прізвищ шляхетних людей, — у більшій чи меншій мірі — будівничих „Гомону України”, але не зважаючи на добру волю — і тоді — їх усіх не названо, так багато їх було! Щоб не робити такої ж помилки вдруге, хай буде мені вільно згадати тільки головних редакторів і головних директорів, що стояли на чолі редакційних колегій та очолювали Видавництво „Гомін України” за дотеперішній час існування „Гомону України”. І так, головними редакторами „Гомону України” були за чергою їхнього урядування: М. І. Сосновський — по 2/4/1949 р.; Р. Рахманний — по березень 1951 р.; М. І. Сосновський — до 1954 р.; В. Я. Солонинка — до січня 1979 р.; А. Бедрій — по 1980 р.; О. А. Матла — до квітня 1981 р.; О. С. Романишин — від квітня 1981 р. до сьогодні.

Головними директорами після відходу В. М. Безхлібника навесні 1953 року були: В. Кліш — до 1954 року; І. Вараниця — до 1958 року; І. Л. Бойко — до 1968 року; О. Кушнір — до 1976 року; В. Окіпнюк від 1976 року до сьогодні.

В. М. Безхлібник

НА СРІБНУ ЗЕМЛЮ УКРАЇНИ

У сорокову річницю мученичої смерти — пам'яті батька і президента Карпатської України, о. Августина Волошина — присвячую

Вагон поспішного поїзду Прага-Ясіня на Масариковому залізничному двірці наповнявся юнацьким гамором. Усі навипередки спішили, щоб зайняти місця біля вікна, хоч, властиво, не було сенсу в тому, бо поїзд їхав уночі.

Був це грудень 1938 р. А до поїзду поспішали учні Української Реальної Гімназії в Модржанах, біля Праги, на різдвяні вакації додому. Учнів у поїзді було на багато менше, ніж попередніми роками. Більшість із них залишилися в інтернаті, бо цього року зобов'язувала спеціальна посвідка від батьків щодо відповідальності за своїх дітей у дорозі між Пряшевом і Перечином, де треба було їхати автобусами гірськими серпентинами. Звичайно поїзд їхав просто через Кошиці, Чоп, Берегове і далі до Ясіня. Але це був незвичайний рік. Рік 1938. У жовтні того року, після Віденського арбітражу, перервано цю залізничну лінію, бо Гітлер подарував Мадярщині три головні міста Закарпаття: Ужгород, Мукачево, Берегове, а також і важливий залізничний вузол Чоп.

Дістати посвідку від батьків не було легко, бо хто з батьків хотів дати дозвіл на небезпечну їзду для своїх дітей. Все ж таки нам кільканадцятьом вдалося.

Як і попередніми роками, їхали тим самим поїздом (дорогу оплачувала держава) також учні Російської гімназії. Звичайно, це були закарпатські русофіли, чи, правильніше сказати, невинні діти національно несвідомого елемента Закарпаття. Два рази в році зустрічались ми з ними в поїзді, та прислухались до перепалок між нашими товаришами і хлопцями з цього москвофільського центру в Празі, який поширював число московських запроданців на Закарпатті, чому пляново сприяла чеська влада.

Цього разу вони збували заяви наших товаришів про творення української держави на Закарпатті — мовчанкою.

Іхали ми і, як звичайно, виспівували пісні спеціально для промосковських виростків, потім жартівливі аж поки не

похрипли. Тоді позасипляли на кілька годин. Та ніяк не могла заснути я. Перед моїми очима проходили свіжі й веселі картини з моїх останніх літніх ваканцій. Вони були незвичайні. Після цих ваканцій я вперше почала признаватись до місця мого народження. А то переважно говорила, що я з Буковини, бо думала, що буковинці свідомі українці, а закарпатцям було байдуже, хто вони.

Але літо 1938 року стало виїмковим у моїй пам'яті. Тоді вперше забажалось (не знаю, за чиєю намовою) мешканцям Бичкова справляти свято Івана Купала. Робилось це ніби випадково.

Батько привів до нашої хати моїх колишніх шкільних товаришок і сказав навчити їх купальських пісень. Коли вони навчилися, прийшли другі й незабаром усі дівчата співали тих пісень. Коли ж у нас дівчата співали, деінде плелися вінки. А у вечір під Івана Купала зійшлася вся молодь та співала пісні над Тисою, по якій плили завітчані віночками свічки, а старші тільки приглядалися як на чудо і часвід-часу долучувались до нашого співу. Цієї картини ніколи не забути! Не шукали ми за цвітом папороті, але, зачаровані красою закосиченої Тиси, мріяли про свою долю.

І тому, слухаючи в школі про втечу чеського міністра Прхали із Закарпаття та про домагання Батька Волошина у чеських властей автономії, мені так хотілося особисто переконатись, які зміни відбуваються в населенні срібної частини України. Невже за останніх 4 місяці могли так змінитися обставини?..

Їдемо ... всі сплять. Минає Жиліна, Баньська Бистриця. Зоріє. Переїжджаємо попри Татри. Треба збудити всіх зі сну, щоб подивилися на Татри. Та спати вже ніхто не хотів, бо скоро треба пересідати на автобус. Ми не те що боялися їзди в горах, а навпаки, тішилися, що побачимо круті гірські дороги. Не доїжджаючи до Середнього, задне колесо автобуса трісло, вибиваючи дошку з-під заднього сидження, чим поранило мені ногу. Цей випадок усі підняли на сміх, говорячи, що ми роздусили колесо, і мені не дали навіть заплакати з болю. Тут ми мусіли зупинитись на кілька годин, а потім під вечір приїхали до Перечина до школи, де мали переночувати. Було це пізне пополудне і ми рішили піти ще оглянути місто.

Погода була гарна й тепла на цю пору, без снігу. Зустрічаємо й вітаємось, як прийнято, із усіма прохожими: „Слава Ісусу Христу!”, а нам у відповідь: „І Україні слава!” Дивимось ... написи на урядових будинках, школах, крамницях українською мовою жовтими буквами на синіх таблицях. Всюди повно людей...

Вертаємось до шкільного будинку і нам радісно на душі. Все наче в казці. Укладаємось у лавки, щоб спати, а тут до нас доноситься пісня „Та туман яром котиться, краще жить нам хочеться”. Це, мабуть, десь відбувалась проба хору, але нам здавалось, що це всі люди співають, бо таких ми зустрічали всюди. Слухаючи українських пісень, накриває нас приємний сон і ми, з руками під головою, засипляємо. Вранці продовжуємо нашу подорож поїздом... Зупинка. Хуст. Багато людей на двірці. Вітають нас хусточками, руками, усміхами. Тут прощаються з нами останні в дорозі додому товариші. Гукаємо їм на дорогу: Допобачення за два тижні! І поїзд везе нас далше, в Румунію через Сигіт, а потім пересідаємо на малий поїзд, яким переїжджаємо Тису на чехо-словацьку сторону і ... ми вже в Бичкові.

Бичків, який ділить річка Шопурка на Малий і Великий — це не село і не місто. Була там хемічна фабрика (оцту, сірників), цегольня, дві церкви, три школи (руські) і середня (чеська). Та, найважливіше, Бичків був серцем українського життя цілого Закарпаття. Тут найактивніший був Пласт, тут зродився, завдяки братам Євгенові й Юрієві Шерегіям, український театр „Нова Сцена”, в якому гуртувались найкращі актори із Закарпаття, а в той час і з інших земель України. Бичків перший вивісив білий прапор після виборів у лютому 1939 р. за уряд Батька Волошина.

Не бракувало тут і мадярів, і русофілів, і чехів. Для них була чеська гімназія, а для закарпатців тільки 4-класна горожанська руська школа, яку зорганізувала не чеська влада, а галицькі емігранти-учителі — Водонос, Заклинський і Устіянович. Та цього року Бичків шумів життям, як ніколи перед тим. Брала в ньому участь і ті закарпатці, які дотепер боялися навіть слова „український”. До того ж, восени 1938 р. на Закарпаття поприїжджали українці з Галичини, емігранти із східних земель України з Праги. Всі горнулись на свою землю. І для всіх них було досить місця для праці. Тож, коли мої батьки не пустили мене назад до Модржан,

кажучи, що „тепер і тут є українські школи”, мені не було важко призвичаюватись до нових обставин, бо у школі були мої чотири попередні учителі з Модржан. Одначе, мусіла я їхати до Рахова, бо в Бичкові було тільки 4 класи гімназії, а я була в п'ятій. Але це вже не був, як мама казала, „такий далекий світ” як до Праги.

Минуло радісне для всіх Різдво, минали дні в школі, готуючись до Шевченківських святкувань. Забула я про своїх колишніх товаришів, учителів, виховників у Модржанах. Хто мав час думати про минуле, коли тут проминав блискавкою день за днем, оповиті невимовним щастям?

Коли ж у середу 14 березня 1939 р. ми прийшли до класу, десь поділася радість, а повіяло холодним сумом. Учитель коротко заявив, що школа замикається і, хто є з-поза Рахова, мусить їхати додому. Хоч у класі панувала гробова тишина, при виході із шкільного будинку був притишений рух. При дверях у великих ящиках були рушніці, скоростріли. Їх вручали місцевим учням „для оборони перед мадярами”.

Повернулась я до Бичкова. На вулицях не видно людей, а як і є, всі тихцем проходять. Де ж поділася з цієї землі радість, якій, здавалось, не було меж?..

Входжу в нашу хату. Мама тихо плаче. Брат і сестра сидять біля неї. Тата вдома нема. Він у домі мого вуйка, через дорогу від нас, але я не можу туди піти, бо там важні гості — сказала мама. Ніхто з нас не говорить, тільки мама схлипує... День, чорніший ночі, минув.

Прийшла ніч і ми, втікаючи від дійсности, полягали в ліжку і вслухувалися в глуху темноту, коли притишеним ходом ввійшов тато і напівголосом говорив мамі: „Батько сказав, що переносить столицю до Бичкова і створимо Гуцульську державу. Не журися!” Я знала, хто цей батько, бо інакше не говорилось у нас про президента Волошина. Почувши цю новину, я також „не журилася”, а спокійним сном полетіла в нову державу Довбуша.

Із гарних снів удосвіта збудила мене мама, а надо мною стояли проф. Б. Лисянський та Микола й Стефанія Нагірні. Вони приїхали із Рахова. Борис Лисянський, як завжди, ласкавий, просив, щоб провести їх до головного моста, який веде з Великого Бичкова до Румунії. Вони спаковані й хочуть перейти до Румунії, а звідти назад повернутись до Пра-

ги. Він нахилився надо мною і витягнув вузлик із землею, кажучи: „А це на мою домовину, як умру, рідна земля.” Це говорив із усмішкою і задоволенням, наче великі маетки вивозить з собою. Я бачила з просоння бліді обличчя моїх довголітніх опікунів і серце стислось із жалю за ними та за всім дорогим. Мені здавалось, що Борис Лисянський і ми всі вмираємо. Всі ми мовчали. Говорити не було про що, а говорення не відбере гіркого болю, що на душі у кожного з нас. Тільки мама підганяла, щоб зарання провести дорогих гостей до мосту, який відкривався о 7 годині. Не пригадаю, як я попрощалася з моїми друзями перед мостом, але добре вписалась мені в пам'ять дорога назад додому...

Хоч проголошено Карпатську Україну самостійною державою, але жінки відчували лихо, виходили на дорогу і, взявшись за голови, плакали вголос. Це ті жінки, про яких я колись думала, що не знають, хто вони. Вони ридали-голосили і ніхто не розраджував їх. А це головна дорога Бичкова. Це частина головної дороги Чехо-Словаччини Прага—Ясіня. Але тепер ніхто не їхав нею. Ніхто нікуди не йшов. Усі разом стояли і плакали, нарікали на Бога і молилися, щоб улегшив їхне горе та повернув їм хоч крихітку радості минулих місяців...

А гості у вуйковій хаті радять раду і наслуховують вівтки із Хусту.

До четвертої години по полудні було дозволено перейти до Румунії. О пів четвертої виїжджає авто з-перед хати вуйка із братами Клемпушами, Іваном Рогачем (однієї особи не пам'ятаю) і моїм вуйком у сторону мосту і всі люди по дорозі прощають їх, ідуть за ними. Точно в четвертій годині в'їжджають на міст і бачать, що два вартові починають замикати браму посередині моста. Всі люди з одного й другого боку почали кричати, але вартові не переймались людськими голосами. Вони знали, хто у тому авті був і їм дуже хотілось показати командирам Карпатської Січі, хто тепер є паном ситуації. Торгування за перепустку через міст тривало не більше п'яти хвилин, але здавались вічністю. Нарешті браму відкрили і авто покотилося по румунській половині моста. Ми залишилися осиротілі.

На другий день мадярське військо ввійшло до Бичкова. На вулицях не було ні душі. Але дорога до Ясіня тривала довго. Гүцүли боронились не тільки зброєю, а лупали й ски-

дали з гір гірські скелі на монгольські голови. Багато там впало жертвою мадярського війська.

Залишки бійців Карпатської Січі хоронились у довколишніх лісах. Була Велика П'ятниця. Коли це, ідучи до плащаниці, ми побачили гурт обеззброєних січовиків на мості по румунській стороні. Люди знову стали над берегом і не зводили очей з молодиків, що своїм одностроєм нагадували дні волі. І раптом пронеслася вістка, що це мадярський командир в румунській армії передав на тортури 180 карпатських січовиків. Їх вели четвірками (з обох сторін стерегли їх мадярські вояки з крісами) до горожанської школи, де була головна катівня. Кільком січовикам вдалося втекти між людей, а потім між хати. Тільки після того, як усі зникли за дверима школи-катівні, всі пішли до церкви.

Якраз у ту Велику П'ятницю припадало і свято Благовіщення. Пригадую проповідь нашого священика-василіянина з Галичини, нав'язуючи до подвійного святого дня, що зійшовся початок із кінцем, а далі, що як добро, так і всяке зло має свій кінець, до чого врахував і знущання мадярів над нашим народом. Люди плакали, не стримувались. Його зразу після проповіді-науки заарештовано.

Заарештували мадяри й мого батька на сам Великдень і випустили його за два тижні з тим, що мусів голоситися кожного тижня на поліцію. Зразу після його звільнення записав мене до гімназії в Хусті, щоб мати причину їхати до мене і виробляти дозвіл на виїзд до Німеччини. Спочатку батьки хотіли мене залишити на Закарпатті, але, як я почула, якою мовою викладали учителі в школі (російською, мадярською і такою мішаниною, що я зовсім нічого не розуміла), просила, щоб мене не лишали.

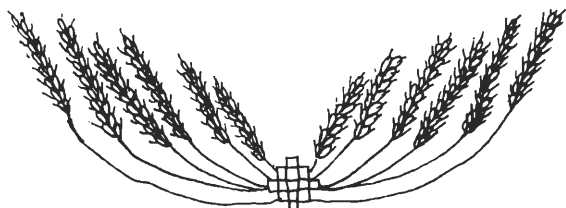
Їхали ми з Хусту через Будапешт до Відня, а з нами і кількох карпатських січовиків, з якими познайомились, переступивши границю до Австрії. Після одного місяця побуту в переходовім таборі, я повернулася до Української гімназії в Модржанах, якою в той час опікувався Батько Волошин, а директором став проф. Августин Штефан. Відновила свою діяльність у Празі і „Нова Сцена” з режисером Юрієм Шерегієм, так що частина Карпатської України створилася довкола Праги і мені легше було наново при звичаюватись до шкільних і інтернатських порядків. Не нарікала я, що мусіла здавати іспити за другу половину року, бо за той час,

точно шість місяців, я була свідком славних і трагічних історичних подій на Срібній Українській землі, які стихійно вплили в моє серце вічно жевріючу любов до того народу, який, живучи відірваним життям від решти земель України, відпо-

Президент Августин Волошин, його сестра, сестри-монахині (дві з них — наші опікунки) в товаристві студентів Української Реальної Гімназії з Модржан, які часто відвідували його. З лівого боку — домашня помічниця. Посередині в задньому ряді племінниця Батька Волошина, сестра Тереса, яку я вчила щотижня латину в 1940-41 рр. Знімок знятий навесні 1941 р. в городі президента Волошина.

вів устами свого президента перед цілим світом, що „Закарпаття є тільки невеликою частиною Соборної України, яка, користуючись тепер свободою, перебрала на себе репрезентування визвольних змагань всієї України.”

ПІСНЯ

СТВОРЕНА ПІД ЧАС БОЇВ КАРПАТСЬКОЇ СІЧІ

*В Карпатах сум і жаль настає,
бо маляр знов вже батьківщину взяв.
Зітхання, проклін несеться з гір до гір,
гуляє орда ворогів.*

*І Тиса журно клекотить,
а ліс Говерлі жалібно шумить,
несуть нам кати вже волю на багнетах
і летється кров у потоках.*

*Розіб'єм наших ворогів —
мадярів, клятих москалів,
воскресне всім нам батьківщина мила
все наша, славна Україна!*

ДОЧКА СРІБНОЇ ЗЕМЛІ

Я РОДИЛАСЬ ТАМ, ДЕ ВСЕ
ТАКЕ ПРЕКРАСНЕ БУЛО:
Я РОДИЛАСЬ ТАМ, ДЕ ЛІСИ
КАРПАТ СИЛЬНО ШУМІЛИ,
ДЕ РІКИ БИСТРО ПЛИЛИ.
Я РОДИЛАСЬ ТАМ, ДЕ ПШЕНИЦЯ
БУЙНО РОСЛА І ЦВІТИ ЗАПАШНІ
ВКРИВАЛИ ЛЕВАДИ,
ДЕ ЗОРІ ЯСКРАВО СВІТИЛИ,
ДЕ СОНЦЕ ГАРЯЧЕ ПЕКЛО.
Я РОДИЛАСЬ ТАМ, ДЕ ВОЛЯ
ПРАГНЕННЯМ БУЛА.
Я РОДИЛАСЬ ТАМ, ДЕ БОГ
БОГОМ БУВ.
Я РОДИЛАСЬ ТАМ, ДЕ ВІДВАГА БУЛА,
ТАМ, ДЕ ВСІ БРАТИ І СЕСТРИ ВОЛІ ШУКАЛИ.
Я РОДИЛАСЬ ТАМ, ДЕ ВІДВАЖНІ
ЗА ВОЛЮ ЖИТТЯ СВОЄ ВІДДАЛИ.

„ВОЛОШКА” (Анничка Пилипівна)

Прага, осінь 1942

● **О Г О Л О Ш Е Н Н Я** ●

**ПІДТРИМУЙТЕ УСТАНОВИ, ПІДПРИЄМЦІВ І ПРОФЕСІО-
НАЛІСТІВ, ЩО ОГОЛОШУЮТЬСЯ У НАШІЙ ПРЕСІ
ТА АЛЬМАНАХОВІ**

Чи ви знаєте, що:

- ★ ВАШІ ВКЛАДИ ЗААСЕКУРОВАНІ ЯК ЖИТТЄВІ ПОЛІСИ ДО ВИСОТИ \$2,000.
- ★ КОШТИ ЦИХ АСЕКУРАЦІЙ ЗАЛЕЖАТЬ ВІД ВІКУ І СТАНУ ЗДОРОВ'Я.

Постійною ощадністю

будуємо

наше краще завтра!

КРЕДИТОВА СПІЛКА

„БУДУЧНІСТЬ”

140 BATHURST STREET
Toronto, Ont. M5V 2R3
Tel. 363-1326

2253 BLOOR ST. WEST
Toronto, Ontario
M6S 1N6

Tel. 763-6883

УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ПОМІЧ

**ВІТАЄМО УЧАСНИКІВ ХХХVІ ЗУСТРІЧІ-ЗДВИГУ
УКРАЇНЦІВ КАНАДИ І АМЕРИКИ**

БРАТСЬКО-ДОПОМОГОВА ОРГАНІЗАЦІЯ

Має 20 родів модерних різнорідних клас життєвого забезпечення: забезпечення на ціле життя, забезпечення до 65 років життя, забезпечення на 20 років. Вивінуване забезпечення після 15 і 20 років платности і в 65-му році життя. Спеціальне ошадностеве забезпечення оплачуване впродовж 20 років, Стипендійна грамота для дітей і молоді оплачувана до 18 років життя, фамілійне забезпечення, акцидентове, термінове, забезпечення з одноразовою вплатою на ціле життя, ануїті, забезпечення платника грамот малолітніх, подвійне забезпечення тощо..

Помірковані рати членських вкладок і високий зворот дивіденди.

Українська Народна Поміч має свої Відділи в 21 стейтах Америки і 6-ох провінціях Канади

Ukrainian National Aid Association of America

HEAD OFFICE:
925 N. Western Ave.
Chicago, Illinois, USA 60622
Telephone: (312) 342-5102

CANADIAN OFFICE:
140 Bathurst Street
Toronto, Ontario M5V 2R3
Telephone (416) 869-0687

ПЕРША УКРАЇНСЬКА ФІРМА
О П А Л О В О І О Л И В И

FUEL LTD.

737 DOVERCOURT RD.
TORONTO, ONT. M6H 2W7

Tel. 536-3551

☞ 24-ГОДИННА СОЛІДНА ОБСЛУГА ☞

**DESIGN ALUMINUM INDUSTRIES
Limited**

3195 LENWORTH DRIVE
TEL. 625-2740

M. KOPYSTANSKY
UKRAINIAN ART CERAMIC CENTRE
2388 BLOOR STREET WEST
TORONTO, ONTARIO, CANADA
RES. 763-1000 BUS. 766-6691

У К Р А І Н С Ь К А К Н И Г А Р Н Я

W E S T A R K A

BOOK & GIFT STORE

власники

ОЛЬГА і АНДРІЙ ЧОРНІЇ

” В Е С Т А Р К А ”

2282 Bloor St. W. Toronto, Ontario
M6S 1N9

Tel. (416) 762-8751

ОБ'ЄДНАНІ УКРАЇНСЬКІ ПІДПРИЄМСТВА

UBA TRADING CO. LTD.

ГОЛОВНЕ БЮРО ТА ГУРТІВНЯ:

300 DWIGHT AVE., TORONTO, ONTARIO M8V 2W7

Tel. 252-2246 - 47 - 48

**ТОВАРИ ПРОДАЄМО ТІЛЬКИ ГУРТОМ
ДО КРАМНИЦЬ.**

МАЄМО НА СКЛАДІ:

Споживчі товари, тютюнові вироби, солодощі, косметику,
панентовані ліки.

ВІДДІЛИ ГУРТІВНІ:

UBA – Cash & Carry

138 Euclid Ave. — Tel. 366-2324

41 Drummond St. — Tel. 252-2120

21 Prescott Ave. — Tel. 656-1921

3543 Danforth Ave. — Tel. 698-1868

* * *

ВІДДІЛ UBA ПІД НАЗВОЮ:

HAYDEN MACDONALD (OSHAWA) LTD.

750 FAREWELL AVE., OSHAWA, ONT.

Tel.: 686-2644 & 733-4647

CASH & CARRY — OSHAWA: Tel. 433-1188

У К Р А І Н С Ь К А

Б У Д І В Е Л Ь Н А Ф І Р М А

— Б У Д О В А Ф А Б Р И К —

**E. KOST CONSTRUCTION
CO. LTD.**

ORAD LIMITED

KOSTRUBA & SONS LTD.

Mississauga, Ontario

Tel. 270-0070

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ!

ЧИТАЙТЕ!

ПОШИРЮЙТЕ!

С В І Т Л О

THE LIGHT

ВИДАЮТЬ ОО. ВАСИЛІЯНИ

ВИХОДИТЬ ЩОМІСЯЦЯ У ВИГІДНІМ
ДО ЧИТАННЯ ФОРМАТІ
З ГАРНОЮ, МИСТЕЦЬКОЮ
ОБГОРТКОЮ.

ПЕРЕДПЛАТА ТІЛЬКИ \$11.00 РІЧНО

КАЛЕНДАР „СВІТЛА” — \$6.00

ДРУКАРНЯ ОО. ВАСИЛІЯНИ

ІЗ ВЛАСНОЮ ПЕРЕПЛЕТНЕЮ

Ваші знайомі чи рідні будуть Вам вдячні
весь рік, коли як Різдвяний дарунок
замовите для них
„СВІТЛО”.

виконує сумлінно й за умірковані ціни всякі друкарські роботи: часописи, журнали, книжки, відозви, афіші, листочки, канцелярійні друки, коверти, візитівки, весільні запрошення, друки у двох або й більше барвах, тощо

Адреса:

THE BASILIAN PRESS

286 LISGAR STREET, TORONTO M6J 3G9 CANADA

TEL. 535-6483

НАЙБІЛЬША В СВІТІ УКРАЇНСЬКА КРАМНИЦЯ МЕБЛІВ І ДОМАШНЬОГО УСТАТКУВАННЯ,

ЯКА СЛУЖИТЬ УКРАЇНСЬКІЙ ГРОМАДІ ВІД 1953 РОКУ.

**ВЛАСНИКИ МИРОН ГЕРУС З РОДИНОЮ
ЗАПРОШУЮТЬ ВІДВІДАТИ КРАМНИЦЮ,
ЩОБ ПЕРЕКОНАТИСЯ, ЩО ТУТ НАЙБІЛЬШИЙ ВИБІР
МЕБЛІВ, ПО КОНКУРЕНЦІЙНИХ ЦІНАХ
НАЙКРАЩА ЯКІСТЬ. ЗАЙДІТЬ І ПОБАЧИТЕ.**

ROCHESTER FURNITURE CO. LTD.

**1995 DUNDAS ST. E., MISSISSAUGA L4X 1M1
(1 km W. of Hwy 427)**

6 2 4 - 4 4 1 1

SIPCO OIL LIMITED

83 SIX POINT ROAD

TORONTO, ONTARIO M8Z 2X3 — TEL. 232-2262

SIPCO — OSHAWA

183 BLOOR STR. E., OSHAWA, ONT. L1H 3M3

— TEL. 728-5138

1. Доставляє найкращої якості опалову оливу та дає безкоштовне чищення печей і обслугову.
2. Вкладає і фінансує нові оливні печі (форнеси).
3. Вкладає прилади для зволоження повітря („гюмідифайрс“).
4. **Все фінансуємо на догідні сплати.**

● 24-ГОДИННА ОБСЛУГА ●

☞ ТЕЛЕФОНУЙТЕ ВДЕНЬ І ВНОЧІ ☜

232-2262

УКРАЇНСЬКА ПЕКАРНЯ
THE FUTURE BAKERY

739 Queen Street West

TORONTO, ONTARIO M6J 1G9

Tel. (416) 368-4235 & 233-2713

ВИПІКАЄ

НАЙКРАЩИЙ ХЛІБ

І РІЗНЕ

ДОМАШНЄ ПЕЧИВО

 Доставка до крамниць і домів

ВЛАСНИКИ: РОДИНА ВЖЕСНЕВСЬКИХ

КУПНО — ПРОДАЖ
домів, підприємств, інвестицій, фермів,
вакаційних дач у Південному Онтаріо.
ЗАГАЛЬНА АСЕКУРАЦІЯ.

**НАЙБІЛЬШЕ УКРАЇНСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО КУПНА,
ПРОДАЖУ НЕРУХОМОСТЕЙ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
В КАНАДІ**

R. CHOLKAN & CO. LIMITED
Realtor — Insurance — Broker

3 БЮРА В МЕТРОПОЛІТАЛЬНОМУ ТОРОНТІ
527 Bloor St. W., Toronto, Ont. — Tel. 532-4404
2336 Bloor St. W., Toronto, Ont. — Tel. 763-5555
3359 Bloor St. W., Toronto, Ont. — Tel. 236-2666

I N S U R A N C E

2204 BLOOR ST. W., TORONTO M6S 1N4, Tel. 763-5666

ВЛАСНИК ЯРОСЛАВ КОВАЛЬ

А С Е К У Р А Ц І Я

**ЖИТТЄВА — АВТА — ХАТИ — ПІДПРИЄМСТВА
ТА ІНШЕ**

**DEPENDABLE INSURANCE
BROKERS LTD.**

2490 Bloor St. West, Suite 403, Toronto, Ont. M6S 1B4

ІВАН ЦЕРКОВНИК — ПРЕЗИДЕНТ

Telephone: 762-8304/5/6

УКРАЇНСЬКА НАРОДНЯ КАСА В МОНТРЕАЛІ

*Це фінансова установа,
що дає своїм членам найкращі умови:*

- ★ В Українській Народній Касі Ви одержите найвищі відсотки від своїх ощадностей
- ★ УНКаса уділяє гіпотечні і звичайні позички на догідних умовах
- ★ Вклади з уділами до висоти \$2,000.00 є заасекуровані на кошт УНКаси, тому користайте з услуг своєї установи.

Урядові години Централі:

понеділок до середи . від 10 до 6 ввеч.

четвер і п'ятниця ... від 10 до 7 ввеч.

субота від 9 до 12 в пол.

3250 BEAUBIEN EST, MONTREAL, P.Q. H1X 3C9

3960 ST. LAWRENCE BLVD., MONTREAL H2W 1Y3

СТАНІЦЯ РОЗЕМОНТ:

Приміщення церкви Успіння Божої Матері
6185-10 Аве. Роземонт

СТАНІЦЯ ЛЯШІНИ:

Приміщення церкви св. Василя Великого
875 Провост вул. Ляшіни

ЄДИНА В ТОРОНТІ УКРАЇНСЬКА

COMMUNITY TRUST COMPANY LIMITED

2271 Bloor Street West

TORONTO, ONTARIO, CANADA M6S 1P1

T e l. 7 6 3 - 7 3 3 3

приймає вклади і ощадності, платить найвищі відсотки,
уділяє особисті і мортгеджові позики, приймає і реєструє
пенсійні плани і на нові доми (RRSP).

Полагоджує всі банкові операції

Завідує спадками і довіреннями (Траст)

У п р а в и т е л ь

МИХАЙЛО ВІТЮК

УКРАЇНСЬКА КРЕДИТОВА СПІЛКА (ТОРОНТО)

Ukrainian (Toronto) Credit Union Ltd.

1 9 4 4 — 1 9 8 4

40 РОКІВ ПРАЦІ ДЛЯ ВАШИХ УСЛУГ

Наше завдання — допомагати Вам і Вашій родині, нашій громаді та піддержувати українську культуру.

КОРИСТАЙТЕ З НАШИХ ФІНАНСОВИХ УСЛУГ:

- ★ ТРИ ВІДДІЛИ!
 - ★ 24-ГОДИННА ОБСЛУГА, АВТОМАТИЧНИЙ КАСИР
 - ★ ОЩАДНОСТІ (безплатне Асиг. Забезпеч. \$2,000-\$4,000)
 - ★ ТЕРМІНОВІ ДЕПОЗИТИ
 - ★ Р.Р.С.П.
 - ★ ЧЕКИ ДЛЯ ПОДОРОЖУВАННЯ
 - ★ МІЖНАРОДНІ І ГРОШОВІ ПЕРЕКАЗИ
- ⊗ І БАГАТО БІЛЬШЕ ПОЛЕКШ!

Спільно з Вами зможемо продовжувати нашу працю і допомагати українській громаді в наступних 40 роках

Ukrainian (Toronto) Credit Union Ltd.

HEAD OFFICE: 295 COLLEGE ST., TEL. 922-1402, 922-2797

BRANCH OFFICES: 2397 BLOOR ST. W., TEL. 762-6961

3635 SAWTHRA ROAD, MISSISSAUGA, TEL. 272-0468

ARGUS BUSINESS CONSULTANTS

ФАХІВЦІ У: БУХГАЛЬТЕРІЇ (ACCOUNTING)

КНИГОВОДСТВІ (BOOKKEEPING)

ПОДАТКАХ (INCOME TAX)

Tel. 276-2121

У К Р А І Н С Ь К А І М П О Р Т О В А Ф І Р М А

FIRCHUK'S TEXTILES AND HOME FURNISHING -PARCELS TO EUROPE-

HEAD OFFICE:

610 QUEEN ST. WEST, TORONTO, ONT., TEL. 364-5036
M6J 1E3

HAMILTON BRANCH:

293 OTTAWA ST. N., HAMILTON, ONT., TEL. 549-2005

WINNIPEG BRANCH, MANITOBA:

992 MAIN STREET, TEL. 586-7094

★ ВИСИЛАЄМО БАНДЕРОЛІ В УКРАЇНУ І ДО ІНШИХ
КРАЇН ЄВРОПИ ВАГОЮ ДО 10 ФУНТІВ

СВЯТО-МИКОЛАЇВСЬКА КРЕДИТІВКА

- ⊗ БЕЗКОШТОВНЕ ЧЕКОВАННЯ
- ⊗ ВИСОКІ ВІДСОТКИ
- ⊗ ПРИЄМНА ОБСЛУГА
- ⊗ ДЕПОЗИТИ ЗАБЕЗПЕЧЕНІ ДО \$60,000.
- ⊗ ЖИТТЄВА АСЕКУРАЦІЯ НА ОЩАДНІСТЬ ДО \$2,000.

УКРАЇНСЬКА КРЕДИТОВА СПІЛКА

СВ. МИКОЛАЯ

ВУЛ. БЕЛВУДС 4

ТОРОНТО

ТЕЛ. 366-4529

— Урядові години —

понеділок, вівторок і середа — 11 до 6 ввеч.

четвер і п'ятниця 11 до 7 ввеч., субота 9 до 1.30 по пол.

УКРАЇНСЬКА КРАМНИЦЯ

ANNETTE FOOD MARKET

238 Annette Street, Toronto, Ontario, Telephone 767-8011

ВЛАСНИКИ — О. і П. КАВУНИ

JENNIE'S FLOWER SHOP

ВЛАСНИКИ — БОГДАНА І ІВАН ІГНАТОВИЧІ

Tel. 766-0813 — 3316 Dundas St. West (at Runnymede)

Toronto, Ontario M6P 2A4

УКРАЇНСЬКА ХАРЧОВА КРАМНИЦЯ

"JANETTE IGA" FOOD MARKET

405 JANE STREET, TORONTO, ONTARIO

Telephone 766-0812

ВЛАСНИК — МИКОЛА ІГНАТОВИЧ

I. G. A.

П. БОЖИК і СТ. СТАНЬКО

Харчові крамниці:

1094 ST. CLAIR AVENUE WEST —

2295 BLOOR STREET WEST —

1104 KING STREET WEST — TORONTO, ONTARIO

УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ

АРКА

- Книжки, журнали, часописи, шкільне і бюрове приладдя
- Різьби, вишивки, нитки, панама, грамофонні платівки
- Машинки до писання,

575 Queen St. W. Toronto, Ont. Tel. 366-7061
M5V 2B6

MALTA BROADLOOM WAREHOUSE

3069 DUNDAS ST. W. - TORONTO, ONT. - M6P 1Z5
PHONE 767-2036

Добрий вибір різноякісних диванів.
Ціни догідні.

Власник — **ВАСИЛЬ ПАТЕР**

Також вкладаємо дивани по домах від стіни до стіни.

MAYKUT HARDWARE STORE

Gifts • China • Paints • Plumbing & Electrical Supplies

682 QUEEN ST. W. - TORONTO, ONTARIO - PHONE 363-1520

Коли хочете купити домашнє знаряддя, то заходьте до нас.
Продаємо по поміркованих цінах

Ніна і Тарас Парченко

УКРАЇНСЬКА ХАРЧОВА КРАМНИЦЯ

NATIONAL I.G.A. SUPERMARKET

970 COLLEGE ST. - TORONTO, ONT. - TEL. 536-3449

Y. ONYSCHUK & CO. LIMITED **Insurance Brokers – Realtor**

обслуговує у всіх ділянках

А С Е К У Р А Ц І Ї

ЗАГАЛЬНОЇ — домів, підприємств тощо і **ЖИТТЄВОЇ** — особистої і комерційної, включно з груповою і пенсійною та маєтковим плянуванням

ТА КУПНА-ПРОДАЖУ НЕРУХОМОСТЕЙ — домів і підприємств, оренда приміщень для підприємств, оцінка нерухомостей у податкових і спадкових справах

2477 BLOOR STREET WEST

TORONTO, ONTARIO

M6S 1P7

Telephone 767-5408

— Професійна обслуга від 1948-го року —

УКРАЇНСЬКЕ ПОХОРОННЕ ЗАВЕДЕННЯ

CARDINAL FUNERAL HOMES

366 BATHURST ST. — TEL. 868-1444

92 ANNETTE ST. — TEL. 762-8141

T O R O N T O , O N T A R I O

ВЛАСНИК — ДЖЕЙМС КАРДИНАЛ

Дві каплиці до Ваших послуг. ■ Щира, чесна, і солідна обслуга

Увага!

— КАЛГАРИ —

Увага!

УКРАЇНСЬКА КРЕДИТОВА СПІЛКА В КАЛГАРАХ

UKRAINIAN (CALGARY) SAVING & CREDIT UNION LTD.
6948 LIVINGSTONE DR. S. W., CALGARY, ALTA.

Заохочуємо Вас складати свої ощадності у своєму фінансовому підприємстві.

- У своїй спілці одержите високі відсотки і безплатну асекурацію до \$2,000.
- Можете також одержати догідну позику, які забезпечені до висоти \$10,000.

Години урядування:

кожного вівторка і п'ятниці від год. 7-ої до 9-ої ввечері

ДИРЕКЦІЯ

Leyden's & BOW VALLEY Crematorium FUNERAL HOME LTD.

(Owned and Operated by LEYDEN'S Funeral Home Ltd.)

"Chapel of Remembrance"

Services at Prices to Accommodate
Families in all Financial Circumstances

Offering Various Cremation Services
to Meet Your Personal Needs

304 - 18th Avenue S.W., Calgary — 228-4422
Claresholm — 625-3212

WHOLLY CANADIAN FAMILY OWNED & OPERATED
Serving Calgary Area Since 1930

MARY'S FLOWER SHOP

492 QUEEN ST. W.

TEL. 368-9055

TORONTO, ONT. M5V 2B3

Власники — Ірина і Богдан Сухий

УКРАЇНСЬКЕ БЮРО ПОДОРОЖИ

ASTRO TRAVEL SERVICE

2206 BLOOR ST. WEST, TORONTO, ONT. M6S 1N4

Tel. 766-1117

IONA SQUARE, 1585 MISSISSAUGA VALLEY BLVD.

MISSISSAUGA, ONT. — TEL. 270-4111

PARKWAY AUTO BODY REPAIRS

1974 DUNDAS ST. W.

TELEPHONE 531-1227

Направляємо знищені авта, виконуємо механічну працю

РОБОТА СОЛІДНА

ВЛАСНИК — А. ПРЕДКО

Prestige Woodcraft Ltd.

3471-75 DUNDAS ST. WEST, TORONTO, ONT. M6S 2S5

TELEPHONE: 766-2929

Кухонні кабінети — Туалети — Меблі

Крамничне устаткування

С. Пелех

Г. Сукмановський

А. Л. Баверс

НАЙБІЛЬША В КАНАДІ УКРАЇНСЬКА ФІРМА
ЗАПАСОВИХ АВТОМОБІЛЬНИХ ЧАСТИН
ТА ВЖИВАНИХ АВТ

NORTH QUEEN AUTO PARTS LTD.
70 North Queen St., Toronto, Ont.

Власники:

РОДИНА СЕМБАЙ

2 3 3 - 5 8 0 1

Durie Meat Products & Delicatessen

Крамниця м'ясних і споживчих товарів. Мистецькі вироби
2302 Bloor St. West, Toronto, Ont., Tel. 762-4956

ВЛАСНИКИ: СТЕПАН і ОЛЬГА МОЦЯК

ВАКАЦІЇ НА ФЛґОРИДІ

Якщо бажаєте відпочати на сонці близько моря,
потелефонуйте до
Романа Стирана, власника „Турист апартаментів”

BEACHCOMBER APARTMENTS
330 — 85th STREET, MIAMI BEACH, FLA., USA 33141

Tel. 305-865-2291

Т Р И З У Б

TRIDENT-ALBERTA FUEL OIL INC.

260 Jane St., Toronto, Tel. 763-5312

ВЛАСНИКИ: РОДИНА ПАНЬКІВ

— Доставка оливи і фахова безплатна обслуга —

M C D A I R Y C O . L T D .

212 MAVEY ST., TORONTO, ONT., TEL. 766-6711

ПРОДАЄМО КВАСНУ СМЕТАНУ, СИР, ГУСЛЯНКУ,
ЙОГУРТ, ФРУТ ЙОГУРТ, МАСЛО І СИР

НАЙКРАЩІ М'ЯСНІ ВИРОБИ РІЗНИХ СОРТІВ
МОЖНА НАБУТИ В

**Superior Sausage and Meat Products
Co. Ltd.**

1004 DUNDAS ST. W. — TORONTO — TEL. 531-8422

Продаємо тільки першоякісне м'ясо та відомі в Торонто
й околиці зі своєї якості і смаку м'ясні вироби.

П А В И Ч

М'ЯСАРНЯ І КРАМНИЦЯ СПОЖИВЧИХ ТОВАРІВ

809 QUEEN ST. WEST, TORONTO, ONT. TEL. 364-0658

ПЕРШЕ УКРАЇНСЬКЕ БЮРО ПОДОРОЖІ
BLOOR TRAVEL AGENCY
ВЛАСНИКИ: МАРКІЯН КОГУТ ТА ІГОР КУРИЛІВ
1190 BLOOR STREET WEST (near DUFFERIN)
Toronto, Ontario M6J 1E9
TEL. (416) 535-2135 & 535-2136

О Р Г А Н І З У Є :

- всякого роду подорожування по всьому світі
- спровадження рідних на постійне перебування або на візити
- продаж квитків на всі літунські, корабельні та автобусні лінії
- нотаріальні завірення документів; особистих, спадкових і т. п.
- переклади з різних мов

**НЕ ЙДИ, НЕ ШУКАЙ ЧУЖИХ СОБІ БЮР,
БО НАЙКРАЩЕ ОБСЛУЖИТЬ „АГЕНЦІЯ БЛЮР”!**

КРЕДИТОВА СПІЛКА

St. Mary's (Toronto) Credit Union Limited

832 Bloor St. W. (near Shaw St.), Toronto, Ont. M6G 1M2
Tel.: 537-2163

Ділові години: понеділок: 10-6, вівторок: 10-5, сере-
да: 10-5, четвер: 10-5, п'ятниця: 10-8, субота: 10-1. В цих
годинах менеджер Кредитової Спілки приймає протягом
цілого дня всі аплікації на позички

КЕРАМІКА СТУДІО

355 JANE St., Toronto, Ont. M6S 3Z3 Tel. 763-2814

ВЛАСНИКИ: РОДИНА МИКИТИН

В крамниці можна набути кераміку власного виробу,
фарби, щітки, сирівець, мистецькі приладдя, ікони, кар-
тини, тканини та крайки. Постійно маємо в продажу най-
вищої якості краски до писанок і всі необхідні прилади.

АПТЕКА МЕДВІДСЬКИХ

SANITAS PHARMACY

546 Queen St. West, Toronto, Ontario, Tel. 363-3746

WEST END MEDICAL PHARMACY

O. E. Dzulynsky, B.Sc.Phm. O. G. Chabursky, B.Sc.Phm.

2199 BLOOR ST. WEST, TORONTO, ONT. M6S 1N2
Tel. 769-1717 & 769-3674

ОРКЕСТРА

DIAMOND MUSIC AGENCY A. F. of M.

Mr. S. SOBOLEWSKI

НА ФЕСТИВАЛІ, КОНЦЕРТИ, ЗАБАВИ, ВЕСІЛЛЯ І Т. Д.
37 Warren St., Hamilton, Ont., Canada L9A 3C7

Tel. (416) 385-8332

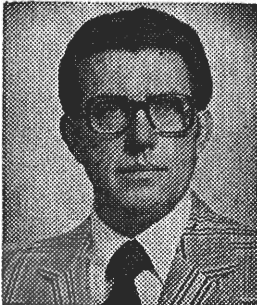
УКРАЇНСЬКА ФІРМА

КУПНА І ПРОДАЖУ РЕАЛЬНОСТЕЙ

BABY POINT REAL ESTATE LTD.

2323 Bloor St. West, Suite 218, Toronto, Ontario M6S 4W1

Telephone 763-2548

Власник фірми:

МИХАЙЛО ГЕНЯГА

Відомий українській громаді продавець реальностей на протязі довгих років. У потребі купна чи продажу реальности, запрошуємо зайти до бюро або зателефонувати: 763-2548.

УКРАЇНСЬКИЙ ГРОМАДСЬКИЙ ЦЕНТР
ДЛЯ СЕНЬЙОРІВ ІМ. СВВ. ПЕТРА І ПАВЛА

СКАРБОРО, ОНТАРІО

☞ Люксові приміщення ☞

☞ Доступні ціни

Дружня атмосфера ☞

УКРАЇНСЬКИЙ ГРОМАДСЬКИЙ ЦЕНТР для СЕНЬЙОРІВ
— це люксові приміщення для сеньйорів з численними
вигодами й обслуhamи. Тут можете вибрати вповні само-
стійне життя —

А П А Р Т М Е Н Т

або забезпечитися помешканням, опікою і харчуванням

Р Е З И Д Е Н Ц І Я

В одному, чи другому приміщенні будете

ВИ ПАНОМ У СВОЇЙ ХАТІ!

Заїдьте, телефонуйте або пишть на адресу:

STS. PETER AND PAUL RESIDENCE

221 MILNER AVENUE, SCARBOROUGH, ONT. M1S 4P4

(416) 291-3900

КРЕДИТОВА СПІЛКА

„ПОСТУП-ВІРА“

ВСТУПАЙТЕ В ЧЛЕНИ ТА КОРИСТАЙТЕ З НАШИХ ПОСЛУГ
ВИМІНА ЧЕКІВ — ОПЛАТА МІНІМАЛЬНА

Урядові години:

Від понеділка до четверга: 10 ранці — 5:30 по пол.

В п'ятницю: 10 ранці — 6:00 ввечері

В суботу: 9:30 ранці — 12:00 в полудне

“PROGRESS-VERA” CREDIT UNION LTD.

627 Selkirk Avenue, Winnipeg, Manitoba R2W 2N2

Tel. 589-7849 & 586-7715

CENTRAL PRODUCTS & FOODS LTD.

“Famous Products”

МАРКА ЗНАНОЇ КОВБАСИ

630 NAIRN AVENUE, WINNIPEG, MAN. PH. 667-3855

Управитель Я. ДЕРЖКО

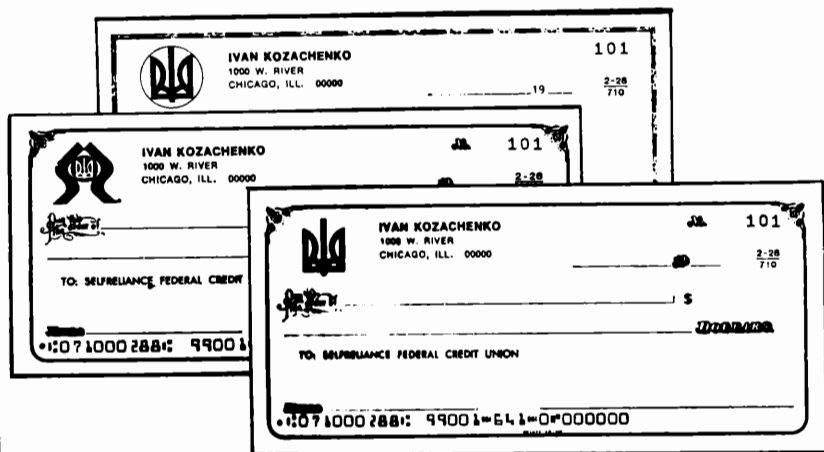

Єдине українське похоронне заведення у Вінніпегу

KORBAN FUNERAL CHAPEL

907 MAIN STREET WINNIPEG, MAN.

Tel. 956-2193

ЧЕКОВІ КОНТА ТА ПОВНІ БАНКОВІ УСЛУГИ

Конта:

- Ощадновесті конта
- Чекові конта (т. зв. шер-дрэфти):
 - Особисті дрэфти
 - Комерційні дрэфти
 - Організаційні дрэфти
- ІРА
- КОНТА

- Конта для малолітніх
- „Траст” конта

Позики:

- Особисті
- Позики на авта
- Позики на направу домів
- Відкритий кредит
- Мортгеджові позики
- Комерсійні
- Студентські (проценти платить держава)

Сертифікати:

- 6-місячні сертифікати
- Одно-річні сертифікати
- 2½-річні сертифікати
- „Мані Маркет” конта

Інші услуги:

- Грошові перекази
- Подорожні чеки
- Вогнетривалі скриньки
- Полагоджування трансакцій поштою
- Вплати за газ, електрику, воду і телефон
- Вимінювання державних бондів
- Безпосередній перелив пенсійних чеків на конто

**КАСА „САМОПОМІЧ“ ЧІКАГО
Є ВАШИМ БАНКОМ**

SELFRELIANCE FEDERAL CREDIT UNION
2351 W. Chicago Ave., Chicago, Illinois 60622 Tel. (312) 489-0520

ІВАН ТЕЛЬВАК — ВЛАСНИК

М'ЯСАРНІ І ХАРЧОВОЇ КРАМНИЦІ

MIDWEST FOOD MARKET

941 N. WESTERN AVENUE

CHICAGO, ILL. 60622

TEL. HU 6-7174

Єдине кооперативне підприємство на американському
терені під назвою
УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКЕ КООПЕРАТИВНЕ ТОВАРИСТВО

„САМОДОПОМОГА”

В ЧІКАГО

що провадить харчову крамницю в Чікаго та літню відпочинкову
оселю в Равнд Лейку, Іл. Адреса Кооп. „Самодопомога”:

“SAMODOPOMONA”

2204—06 W. Chicago Ave., Chicago, Ill. 60622

Tel. 252-2793

ВАСИЛЬ ДМИТРАШ — ВЛАСНИК ПЕКАРНІ

ANN'S BAKERY

2158 West Chicago Avenue & 2601 W. Iowa St.

Chicago, Ill. 60622

Tel. EV 4-5562

M&D

DISTRIBUTORS OF
QUALITY EUROPEAN MEATS

**451 Simcoe St. S.
Taunton Sq.
Oshawa, Ont.**

**A FAMILY SUCCESS
STORY
WHERE YOU GET THE FRESHEST
PRODUCT AT THE PRICE**

- **PARTY TRAYS**
- **OVER 75 VARIETIES OF EUROPEAN STYLE MEAT**
- **GUARANTEED TENDER — CHOICE CUT BEEF**
- **FRESH POULTRY — FRESH PORK — EUROPEAN BREAD**

**571-1446
TAUNTON SQ.**

**Bill Butterman
723-1602
SIMCOE ST.**

КРЕДИТОВА СПІЛКА „СОЮЗ” – ПОВНІСТЮ ДО ВАШИХ ПОСЛУГ

Запрошуємо Вас познайомитись із нашими фінансовими послугами і вибрати одну з них яка буде найбільше вигідна Вам. Чекові конта, ощадничі конта, Р.Р.С.П., Р.Г.О. С.П. (на закуп першої хати), різні позики, грошові перекази, чеки для подорожуючих, і багато більше. Ваша Кредитова Спілка має великий вибір фінансових послуг щоб задоволити Вашу потребу. Розраховуйте на нас із повним довір'ям на позики із найнижчими відсотками і дорадчу обслугу. Ми є Кредитова Спілка „СОЮЗ” яка є повністю до Ваших послуг. Звертайтеся до нас за всіма Вашими фінансовими потребами.

SO - USE CREDIT UNION

2299 Bloor Street West, Toronto
406 Bathurst Street, Toronto, Ont.

M6S 1P1 • (416) 763-5575
M5T 2S6 • (416) 363-3994

УКРАЇНСЬКА ФІРМА М'ЯСНИХ ВИРОБІВ
В ЕДМОНТОНІ

CENTRAL ALBERTA MEAT CO. LTD.

12165 FORT ROAD

479-1714 — Телефон — 477-1714

ПОРУЧАЄМО ШАНОВНИМ ПОКУЦЯМ СМАЧНІ
ЕВРОПЕЙСЬКІ І КАНАДСЬКІ М'ЯСНІ ВИРОБИ,

як:

ЧАСНИКОВА КОВБАСА, КІЛЬКА РОДІВ ШИНКОВИХ
КОВБАС, САЛЯМІ, САЛЬЦЕСОНИ, ПАШТЕТИ,
ДОМАШНЬОГО ВИРОБУ ШИНКИ, ВУДЖЕНИНУ І Т. П.

ЗАВЖДИ МАЄМО НА СКЛАДІ
ВЕЛИКИЙ ВИБІР СВІЖОГО М'ЯСА
ДОСТАВЛЯЄМО ЗАМОВЛЕННЯ ДО ХОЛОДИЛЬНИКІВ

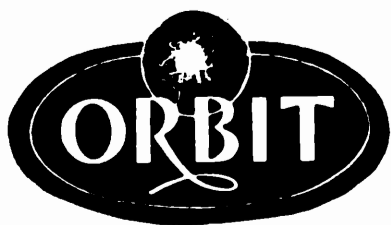
Питайте за нашими товарами в крамницях по цілій Аль-
берті, або зайдіть до нашої власної крамниці під повище
поданою адресою і переконайтеся самі про великий ви-
бір товарів, помірковані ціни та ввічливу обслугу.

ДОСТАВЛЯЄМО ДО КРАМНИЦЬ

ПО ГУРТОВИХ ЦІНАХ

Висилка „Бандеролів” в Україні як рівнож продаж різних галантерейних виробів по доступних цінах.

Власник МИХАЙЛО СВИСТУН

10219 — 97 Стр.

Едмонтон, Альберта T5J 0L5

Тел.: 422-5693

КРАМНИЦЯ ДОБІРНИХ М'ЯСНИХ ВИРОБІВ

M. & S.

915 MAIN STREET

WINNIPEG, MANITOBA

Тел. 942-4924

Управитель

ВОЛОДИМИР КОСТЮК

У К Р А І Н С Ь К Е
ФОТО ЗАВЕДЕННЯ

В ЕДМОНТОНІ

**ALPHA
PHOTO**

10562 - 97th Street
EDMONTON, ALTA.
T5H 2L2

Власники:

ЯРОСЛАВ І ТЕТЯНА
ФЕДОРІВ

ДІМ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

ім. Ген. Тараса Чупринки-Романа Шухевича

9615-153 Ave. Едмонтон, Альберта

Випаймаємо залі на весілля, бенкети і т. п. із солідною кухонною обслугою.

Просимо телефонувати на число телефону: 478-4881
(після 7:00 год. вечора).

Дирекція

УКРАЇНСЬКА КРЕДИТОВА СПІЛКА В ЕДМОНТОНІ

Ukrainian (Edmonton) Credit Union Ltd.

В ЕДМОНТОНІ ЛИШЕЇ ОДНА
УКРАЇНСЬКА ФІНАНСОВА ІНСТИТУЦІЯ

ЗАЙДІТЬ ДО НАС

● THE ONLY UKRAINIAN FINANCIAL INSTITUTION ●
IN EDMONTON

MAIN BRANCH

ST. MICHAEL'S BRANCH

10850 - 97th Street

7404 - 139 Avenue

(403) 429-1431

(403) 473-6911

**304 СТОРІНКИ
БЕЗПЛАТНО**

ч. 56

Бо книжка — це слово,
а слово не проминає,
хоч і не стане людини.
„Книги — морська глибина;
Хто в них пірне аж до дна,
Той, хоч і труду мав досить,
Дивнії перли виносить.”

Іван Франко

**КАТАЛОГ КНИЖОК НАЙБІЛЬШОЇ
УКРАЇНСЬКОЇ КНИГОЗБІРНИ**

1985 — у 70-річчя

УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ

Б. МЕЛЬНИЧУКА В ЕДМОНТОНІ

UKRAINIAN BOOK STORE

P.O. Box 1640

10215—97 Street

Tel. 422-4255

Edmonton, Alberta, Canada T5J 2N9

УКРАЇНСЬКА ФІРМА

**SKIRA & ASSOCIATES LTD.
CONSULTING ENGINEERS**

ВЛАСНИКИ:

ЗЕНОН СКИРА і РОМАН КЕРКУШ

**262 BURNHAMTHORPE RD. WEST
MISSISSAUGA, ONTARIO L5B 2C2**

Tel. (416) 276-5100

ЧЕРЕЗ ОЩАДНІСТЬ ДО КРАЩОГО ЗАВТРА!

**1-ий УКРАЇНСЬКИЙ ФЕДЕРАЛЬНИЙ
ЩАДНИЧИЙ БАНК**
«ПЕВНІСТЬ»

**ВСЕСТОРОННЯ БАНКОВА
ОБСЛУГА**

—◆—

Щадіть , позичайте та полагоджуйте всі свої банкові потреби у найбільшій українській фінансовій установі.

Ощадності забезпечені федеральним агентством до висоти 100 тисяч дол.

1ST SECURITY FEDERAL BANK
SAVINGS

932 - 936 N. Western Avenue Chicago, IL 60622 (312) 772-4500

2166 Plum Grove Road Rolling Meadows, IL 60008 (312) 991-9393

DRIVE UP CASH STATION® WALK UP

820 N. Western Avenue Chicago, IL 60622 (312) 276-4144

ДЕРЖАВНІ СВЯТКОВІ ДНІ КАНАДИ

• Велика п'ятниця. • Всі неділі в році. • Новий рік — 1 січня.
Великодній понеділок. • День Вікторії — 24 травня. • Народина мору
— дату проголошується. • День Канади (День канадської держав-
сти) — 1 липня. • День праці — перший понеділок вересня. • День
яки — другий понеділок жовтня. • День прослави поляглих — 11 ли-
да або найближчого понеділка. • Різдво Христове — 25 грудня.

РЕПРЕЗЕНТАЦІЙНІ ЗАЛІ

НА КОНЦЕРТИ, СВЯТКУВАННЯ, ВИСТАВИ,
ВЕСІЛЬНІ ГОСТИНИ І Т. П.
НА ВАШЕ БАЖАННЯ І ЗА ВАШИМ ВИБОРОМ
ПРИГОТОВЛЯЄМО НА ГОСТИНУ
ХАРЧІ І НАПИТКИ З ПОВНОЮ ОБСЛУГОЮ
☞ ВСІ ПРИМІЩЕННЯ ОХОЛОДЖУВАНІ ☞

Дуже вигідний доїзд підземкою і автобусами

Пишіть або телефонуйте:

UKRAINIAN CULTURAL CENTRE

83-85 CHRISTIE ST., TORONTO, ONT. M6G 3B1

Tel. (416) 531-3610

* * *

НОВИЙ ПОЧИН УКРАЇНСЬКОГО КУЛЬТУРНОГО
ЦЕНТРУ — ОСНУВАННЯ ФІЛІЇ УКРАЇНСЬКОГО
МУЗИЧНОГО ІНСТИТУТУ ІМ. МИКОЛИ ЛИСЕНКА.

ЧЕРЕЗ ОЩАДНІСТЬ ДО КРАЩОГО ЗАВТРА!

**1-ий УКРАЇНСЬКИЙ ФЕДЕРАЛЬНИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК**

**КУПУЄТЕ ЧИ ПРОДАЄТЕ — ПОКЛИКАЙТЕСЯ
НА ОГОЛОШЕННЯ В „ГОМОНІ УКРАЇНИ”!**

ДЕРЖАВНІ СВЯТКОВІ ДНІ КАНАДИ

- Велика п'ятниця. • Всі неділі в році. • Новий рік — 1 січня.
- Великодній понеділок. • День Вікторії — 24 травня. • Народини монарха — дату проголошується. • День Канади (День канадської державности) — 1 липня. • День праці — перший понеділок вересня. • День подяки — другий понеділок жовтня. • День прослави поляглих — 11 листопада або найближчого понеділка. • Різдво Христове — 25 грудня.

ВАЖЛИВІШІ ДЕРЖАВНІ СВЯТА ЗСА

17 лютого День Джорджа Вашингтона. — 26 травня — День поляглих. — 4 липня — День незалежности. — 1 вересня — День праці. — 13 жовтня — День Колумба. — 27 листопада — День подяки.

МІРИ ДОВЖИНИ

В Канаді впроваджено метричну систему. Для ознайомлення читачів подаємо канадські і європейські міри, ваги і т. п.

Канадські:

1 миля — 1,760 ярдів — 5,280 стіп
1 ярд — 3 стопи — 36 цалів
1 стопа — 12 цалів

Європейські:

1 кілометр — 1,000 метрів
1 метр — 100 сантиметрів
1 сантиметр — 10 міліметрів

При переміні канадських мір на європейські і навпаки:

1 миля — 1.60935 кілометра — 1,609.35 метрів.
1 ярд — 0.9144 метра — 91.44 сантиметрів — 914.4 міліметрів.
1 стопа — 30.48 сантиметрів — 304.8 міліметрів.
1 кілометр — 0.62137 милі — 1,093.61 ярдів — 3,280.84 цалів.
1 метр — 1.09361 ярда — 3.28084 стопи — 39.3701 цалів.
1 сантиметр — 0.3937 цяля.

МІРИ ПОВЕРХНІ

Канадські:

1 фарма — 160 акрів
1 акр — 4,840 квадратних ярдів
1 кв. ярд — 9 квадратних стіп
1 кв. стопа — 144 квадратні ціли

Європейські:

1 гектар — 10,000 кв. метрів
1 морг — 5,754.6 кв. метрів
1 кв. метр — 10,000 кв. сантиметрів
1 кв. сантиметр — 100 кв. міліметрів

Або при заміні європейських на канадські:

1 гектар — 2.471 акра — 11,960 ярдів
1 морг — 1.397 акра — 6,752.5 кв. ярдів — 60,772.5 кв. стіп.
1 кв. метр — 1.196 кв. ярда — 10,764 кв. стіп — 1,550.016 кв. цілів.
1 кв. сантиметр — 0.155 кв. цяля.

Заміна канадських на європейські міри поверхні:

1 фарма — 64.75 гектарів — 112.5 моргів.
1 акр — 0.404 гектара — 0.703 морга — 4,047 кв. метрів.
1 кв. ярд — 0.83613 кв. метра.
1 кв. стопа — 929.03 кв. сантиметрів.
1 кв. цяль — 6.41516 кв. сантиметрів.

МІРИ ВАГИ

В Канаді:

1 унція — 16 драм
1 центнер — 100 фунтів
1 фунт — 16 унцій

В Європі:

1 тонна — 10 центнерів
1 центнер — 100 кілограмів
1 кілограм — 100 декаграмів
1 декаграм — 10 грамів

Або при заміні канадських на європейські:

1 тонна (канад.) — 0.907 тонни (європ.) — 9,07185 центнерів — 907.185 кілограмів.
1 центнер (канадський) — 0.453 центнера (європ.) — 45.359 кілограмів.
1 фунт — 0.45359 кілограма — 45.359 декаграмів.
1 унція — 2.835 декаграмів — 28.35 грамів.
1 драм — 1.77 грамів.

МІРИ ОБ'ЄМУ

Міри пливких тіл

Канада:

1 гальон — 4 кварта
1 кварта — 2 півкварти або пайнти

Європа:

рівняється 4.456 літри
рівняється 1.1365 літри

Міри сухих тіл

1 буншель — 4 пеки
1 пек — 2 гальони
1 кварта — 1 півкварти або пайнти

рівняється 35.648 літри
рівняється 8.912 літри
рівняється 1.1365 літри

1 канадська миля рівняється 1.6609 кілометра
1 кілометр рівняється 0.621 милі
1 кілограм рівняється 2.2046 канадським фунтам

ТЕМПЕРАТУРА ЗА ТРЬОМА СИСТЕМАМИ

Реомір	Цельсій	Фаренгайт	
80°	100°	212°	пункт кипіння води
76	95	203	
72	90	194	
68	85	185	
63.1	79.9	174	
60	75	167	
56	70	158	пункт кипіння алькоголю
52	65	149	
48	60	140	
44	55	131	
42.2	52.8	127	
40	50	122	
36	45	113	
33.8	42.2	108	
32	40	104	
29.3	36.7	98	температура людської крові
28	35	95	
25.3	32.2	90	
24	30	86	
21.3	26.7	80	
20	25	77	
16	20	68	
12.4	15.3	60	
10.2	12.8	55	
8	10	50	
5.8	7.2	45	
4	5	41	
1.3	1.7	35	
0	0	32	пункт замерзання води
— 0.9	— 1.1	30	
— 4	— 5	23	
— 5.5	— 6.7	20	
— 8	—10	14	
— 9.8	—12.2	10	
—12	—15	5	
—14.2	—17.8	0	
—16	—20	— 4	
—20	—25	—13	
—24	—30	—22	
—28	—35	—31	
—32	—40	—40	

**СТАНЬТЕ СПІВВЛАСНИКОМ „ГОМОНУ УКРАЇНИ” —
ЗАКУПІТЬ УДІЛИ (ШЕРИ) НАШОГО ВИДАВНИЦТВА
ЦІНА ОДНОГО УДІЛУ \$25.**

ПРЕДСТАВНИКИ „ГОМОНУ УКРАЇНИ”:

У всіх справах передплат, оголошень і купна уділів (шерів)
просимо звертатися до наших представників

**за поазбучним порядком
місцевостей:**

W. Wiwcharuk
58 Collingdon Dr.
Brantford, Ont. N3S 3E2

A. Kolomijczuk
5324 — 40 Ave. N. W.
Calgary, Alta. T3A 0X4

D. Kit
23 Coverdale St.
Chatham, Ont. N7L 2V1

Mr. H. Dron
2325 W. Rice Street
Chicago, Ill. 60622

W. Walikiw
9222 — 116 St.
Edmonton, Alta
T6G 1R1

M. Hlawka
87 Gainsborough Rd.
Hamilton, Ont. L8E 1E4

S. Medynskyj
121 Tavistock Rd.
London, Ont. N6J 1Z5

M. Andruchiw
3960 St. Lawrence Blvd.
Montreal, Que. H2W 1Y3

M. Boychuk
342 Vancouver Ave. N.
Saskatoon, Sask. S7L 3P6

J. Chuchman
610 Scott St.
St. Catharines, Ont.
L2M 3X8

M. Kocijowskyj
583 McNeil Blvd.
Sudbury, Ont. P3C 2H7

W. Kachnycz
836 Simpson St.
Thunder Bay, Ont. P7C 3K4

J. Humeniuk
33 Linstedt St.
Sault Ste Marie, Ont.
P6B 3H8

I. Fedoni
141 Wilson Rd.
Welland, Ont. L3C 2T5

“West Arka”
2282 Bloor St. West
Toronto, Ont. M6S 1N9

“Arka”
575 Queen St. W.
Toronto, Ont. M5V 2B6

M. Mostowyj
1150 Parent Ave.
Windsor, Ont. N9A 2E5

P. Rybak
10 Willard St.
Ottawa, Ont. K1S 1T5

M. Char
395 Flora Ave.
Winnipeg, Man. R2W 2R6

W. Fuke
335 Connant St.
Oshawa, Ont. L1H 3S7

Ukrainian Publishers
London, NI-ILF, ENGLAND
200 Liverpool Rd.

або прямо до Видавництва:

“Homin Ukrainy” (Ukrainian Echo) Publ. Co. Ltd.
140 Bathurst Street, Toronto, Ontario, Canada M5V 2R3

1941
1942
1943
1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025

1921

1922

1923

1924

1925

1926

1927

1928

З М І С Т

Пам'ятник Т. Шевченкові у Вінніпегу (25 років побудови) ст. 5	
Календарієм і історичний календар	6
Великдень в Україні (вірш з України)	30
Блаженніший Патріярх Йосиф І. Церква мучеників	31
Д-р Анатоль Бедрій. До 50-річчя Варшавського і Львівського процесів	41
Слово Степана Бандери на Львівському процесі	50
Д-р Роман Малащук. Два стріли ОУН	53
Роман Рахманний. Самостійна Україна на міжнародній орбіті	57
Аріядна Шум. Шевченко і його слово	63
Ярослав Пришляк. Щасливий в'язень Берези Картузької ..	69
М. Мар. Шляхами правди	85
Адольф Гладилович. З похідною групою Ярослава Спольського	98
Василь Стус. Колеса глухо стукотять (вірш)	106
Інж. Василь Безхлібник. На новому фронті боротьби (спогад)	107
Олена Глібович. На срібну землю України (спогад)	137
Пісня	144
Дочка срібної землі (вірш)	144
Оголошення	145
Державні дні Канади	185

Важливіші державні дні ЗСА	185
Міри довжини	185
Міри поверхні	186
Міри ваги	186
Міри об'єму	186
Температура за трьома системами	187

